

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Praha, 2011

mgr. Vratislav Antonij Drda

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Pravoslaví v Austrálii, Oceánii a Antarktidě
Orthodoxy in Australia, Oceania and Antarctica

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Marína Luptáková

Autor:

mgr. Vratislav Antonij Drda

Praha 2011

Anotace:

Diplomová práce „Pravoslaví v Austrálii, Oceánii a Antarktidě“ se zabývá historií, vývojem a současným stavem církevních struktur východokřesťanských církví na území Austrálie, Oceánie a Antarktidy. Jednotlivé části zkoumané oblasti jsou analyzovány z hlediska vzniku dané etnické resp. eklesilogické diaspory, jejímu organizačnímu podchycení (vznik prvních farností, eparchií, monastýrů, školských a charitativních zařízení apod.) a z hlediska jejich současného stavu (rozsah a funkčnost stávající církevní struktury). Následně jsou podrobněji popsány jednotlivé jurisdikce resp. církevní útvary. Zásadní pozornost je věnována kanonickým pravoslavným církvím, menší pravoslavným církvím s problematičtým kanonickým statutem, zmíněny jsou ale také ostatní církve východokřesťanské tradice. V rámci oblasti jsou blíže zachyceny významné osobnosti církevního života. Tento deskriptivní materiál je doplněn rozhovory s vybranými osobnostmi a texty publicistického rázu, které hlouběji analyzují situaci církví v daném regionu a jejich nejružnější problémy. Taktéž je doplněn fotografický materiál. Práce se snaží postihnout eklesiologické napětí mezi fenomény diaspory a misie a odlišnosti jednotlivých etnických a církevních minorit a rozdíly v jejich asimilaci v novém prostředí.

Annotation:

Diploma thesis "Orthodoxy in Australia, Oceania and Antarctica" deals with the history, evolution and current state of religious structures of Eastern christian churches in Australia, Oceania and Antarctica. Each part of the investigated area has been analyzed in terms of the ethnic or ecclesiological diaspora, its organizational capture (formation of the first parishes, dioceses, monasteries, schools and charitable organizations etc.) and on their current status (size and functionality of the existing church structure). Following the various jurisdictions and churches are described. A fundamental consideration is given to the canonical Orthodox Churches, then to the Orthodox Churches with less problematic canonical status, but there are also other Eastern Christian churches mentioned. Within the area the eminent figures of church life are closer described. This descriptive material is supplemented by interviews and journalistic texts, which further analyze situation of churches in the region and their various problems. It is also accompanied by photographic material. The thesis tries to describe ecclesiological tensions between the diaspora and mission, the diversity of ethnic and religious minorities and differences in their assimilation in the new religious, social and culture environment.

Klíčová slova: Austrálie, Oceánie, Pravoslaví, východokřesťanské církve, diaspora, misie.

Keywords: Australia, Oceania, Orthodoxy, Eastern christian churches, diaspora, mission.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jsem uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

v Rumburku, dne 15.dubna 2011

mgr. Vratislav Antonij Drda

Poděkování:

Děkuji tímto důstojným otcům archimandritovi Themistocklovi (Adamopolou) a igumenu Kyrillu (Greenovi) a PhDr. Maríně Luptákové za laskavou pomoc při napsání této práce.

OBSAH

Úvod.....	8
1.Australský svaz.....	15
1.1.Stručný historický přehled.....	15
1.2.Současný stav.....	17
1.3.Přehled jednotlivých jurisdikcí.....	19
1.3.1.Pravoslavné církve kanonické.....	19
1.3.2.Pravoslavné církve s problematickým kanonickým statutem.....	32
1.3.3.Unionované církve (římsko-katolické církve východního obřadu).....	35
1.3.4.Orientální církve.....	37
1.4.Křesťanství a zjevení náboženství v Australském svazu (základní religionistický kontext).....	38
1.5.Významné osobnosti ruské zahraniční církve v Australském svazu.....	40
1.5.1.Jeromonach Feodot (Šaverin).....	40
1.5.2.Archimandrita Mefodij (Šlemin).....	41
1.5.3.Protojerej Rostislav Gan.....	42
1.5.4.Igumen Guriij (Děmidov).....	42
1.5.5.Archimandrita Lazarus (Moore).....	43
1.6.Monastýr „Nové Šamordino“.....	45
2.Nový Zéland.....	48
2.1.Stručný historický přehled.....	48
2.2.Současný stav.....	50
2.3.Přehled jednotlivých jurisdikcí.....	50
2.4.Významné osobnosti Pravoslaví na Novém Zélandu.....	52
2.4.1.Archimandrita Nikolaj (Manovič).....	52
2.4.2.Exarcha Nicholas (Shehadie).....	54
2.4.3.Archimandrita Antonious (Mobayed).....	54
2.4.4.Mitroforní protojerej Alexij Godjajev.....	55
2.5.Křesťanství a zjevení náboženství na Novém Zélandu (základní religionistický kontext).....	55
3.Oceánie.....	57
3.1.Havajské ostrovy.....	57
3.1.1.Stručný historický přehled.....	57
3.1.2.Současný stav a přehled jednotlivých jurisdikcí.....	58
3.1.3.Archimandrita Innokentij (Dronov).....	60
3.2.Ostatní Oceánie.....	61
3.3.Apoštol malomocných a „svatý Oceánie“ otec Damien Molokaiský.....	61
4.Antarktida.....	63

Přílohy.....	64
I. - Iguemen Herman Podmoshensky: Protojerej Rostislav Gan – australský dar Bohu.....	64
II. - Večírek – vzpomínka monašky Michaily (Kudinové) na starce Nektárije Optinského.....	66
III. - Rozhovor s důstojným otcem dr. Themistoclem Adamopoulem, apoštolem chudých a utiskovaných (dr. Nick Trakakis, katedra filosofie University Monash Melbourne).....	69
IV. - Ze vzpomínek otce igumena Kirilla (Greena).....	86
V. - Článek Taisie Baženové o otcí Innokentiji (Dronovovi).....	90
VI. - Havajské myrotočivé ikony.....	92
VII. - Ukázka liturgického textu v havajském jazyce.....	97
VIII. - Otec Sergij Jurin: V Antarktidě křtíme přímo v oceánu (rozhovor Sergeje Stěpanova, RIA/Novosti).....	97
IX. - Jižní Athos (chrámy a monastýry Austrálie).....	103
Fotografická část.....	113
Závěr.....	118
Závěrečná poznámka.....	119
Seznam použité literatury.....	123

Úvod

Předkládaná (magisterská) práce vznikla původně jaksi mimoděk. Na jejím počátku stálo několik samostatných článků pro oficiální čtrnáctideník Pravoslavné církve v českých zemích „Hlas Pravoslavlí“, které měly věřící místní pravoslavné církve seznámit s přítomností a působením pravoslavné Církve v oblastech, s nimiž si obvykle Pravoslavlí nespojujeme. Teprve dodatečně uzrála myšlenka ucelenějšího přehledu rozsáhlejší oblasti. Pro mne osobně znamenalo celé téma odkrytí do té doby netušeného průsečíku mé původní světské profese geografa a pozdějšího kněžského povolání. I jevy náboženské jsou totiž předmětem geografického zkoumání a mají své zákonité územní uspořádání vykazující jednoznačně i silné systémové znaky.

Samozřejmě, na počátku takové práce nutně stálo vymezení oblasti, jíž jsme se chtěli zabývat (pokus o jakýsi „diasporní schematismus“ by byl již vzhledem ke svému rozsahu odsouzen předem k nezdaru). S vědomím, že každá regionalisace je záležitostí v podstatě subjektivní a velmi závislou na zvolené metodice autora a se zájmem postihnout především typicky diasporní a misijní oblasti, jsme se nakonec rozhodli zvolit s ohledem na základní směřování práce jedno z území misijně nejméně dotčených – Austrálii, Oceánii a Antarktidu.

Ačkoli vnější život Církve splývá ve vybrané oblasti na první pohled v jeden celek, ve skutečnosti se v jeho rámci - jako ovšem v celé diaspoře - více či méně prolínají dva ze své podstaty vlastně protichůdné jevy – **diaspora a misie**. Diaspora může mít (a také často mívá) nulový misijní potenciál, stejně tak misie nemusí mít naprosto nic společného s diasporou. Přesto se dělení církevního života na diasporní a misijní může někomu jevit jako umělé. Do značné míry takové skutečně je. Jak ale uvidíme na mnoha konkrétních příkladech, může nám takové rozlišení velmi dobře pomoci v pochopení řady jevů, s nimiž se v diaspoře v rámci církevního života setkáváme. Samozřejmě, diaspora dříve či později odkrývá svůj misijní potenciál a misie se chtě nechtě stává diasporou. Hranice mezi oběma jevy přirozeně není ostrá. Za tu nejostřejší můžeme považovat užívání bohoslužebného jazyka. Misie začíná tam, kde začal překlad liturgických textů do místního jazyka. Uvidíme ovšem i příklady misie zcela pasivní, misie, při níž je ultrakonservativní ghetto „zahlédnuto“ aktivně neoslovovaným kolemjdoucím.

K tomu, abychom dobře pochopili pojem pravoslavné diaspory, je třeba si něco říci o specifickém vztahu pravoslavných křesťanů k vlasti a národu. Pravoslavlí není ve své podstatě ničím jiným než křesťanstvím Tradice. Nemáme zde bohužel prostor zamyslet se podrobněji nad chápáním Tradice v Pravoslavlí, ale musíme zmínit základní skutečnost, že pravoslavní křesťané vždy nejhlubším způsobem ctili víru a praxi svatých otců. Každý krok Církve i konkrétního křesťana má být zaštitěn autoritou svatých otců. Neznamená to, že Pravoslavlí usiluje o status quo, o zakonservování určitého stavu a že je nepřítelem jakéhokoli vývoje. Pravoslavlí zná vývoj, ale vždy cestu vpřed koriguje po-

hledem zpět, budoucí hodnotí ve světle toho, co zde bylo dosud, jedním slovem – usiluje o organicitu vývoje, o katolicitu nejenom napříč místními církvemi, ale i napříč časem. Život Církve se přirozeně mění, ale zůstává a musí zůstat životem téže Církve Kristovy.

Od tohoto hlubokého vztahu k „podání otců“ je jen krok k obecné účtě k tomu, co zde bylo dříve, bez ohledu na „svatost“ těch, kteří byli nositeli Tradice. Život Pravoslaví neustále prostupuje pamatování na to, že „žák není nad učitele“ (Mt 10.24) a že „kdo se napije starého (vína), nechce nové“ (L 5.39). Odtud účta nejenom k praxi svatých otců, ale k praxi předešlých pokolení křesťanů obecně. Nikdo nesmí být trestán a trpět ústrky kvůli tomu, že chce následovat dřívější praxi. Vždy, když Církev opouštěla tento eklesiologický zákon, ocitala se v těžkých vnitřních problémech. Ve světle tohoto pochopíme, proč celý život Církve tak prostupuje např. modlitební vzpomínání zesnulých.

Přinejmenším od doby byzantské se k těmto rozměrům Pravoslaví navíc přidává rozměr další – myšlenka „prokvašení celého těsta“ (Ga 5.9) a „obnovy království Izraele již v tomto čase“ (Sk 1.6), myšlenka, že křesťanská víra, zvěst Evangelia, má být donesena až do sféry správy pozemských věcí – přibývá ideál křesťanského státu. Idea „dokonalé kinovie“ je obvykle spojována s mnišstvím, přesněji řečeno s jeho jednou vrstvou. Ve skutečnosti však tento ideál prostupuje celé Pravoslaví - stojí nikoli jen před mnišským klášterním společenstvím, ale před každým manželstvím, každou rodinou, církevní obcí, městem, zemí, národem i státem. Ideál dokonalé kinovie je výzvou a normou celé Církve, ba celého Stvoření. Takto se nám pomalu rýsují kontury hlubokého vztahu pravoslavného křesťana k rodičům, rodině, rodné obci, národu, vlasti. Vztah k těmto sociálním fenoménům je chápán jako přirozený protějšek vztahu k Bohu ve smyslu Vtělení, lidské a Božské přirozenosti Spasitele. Neúcta k zmíněným sociálním entitám je pravoslavným vnímána jako nepochopitelný druh monofysitismu resp. nepřijatelného doketismu. Křesťan miluje svou zemi, svůj národ, svou rodinu zcela analogicky, jako miluje Boha a Církev. Vztah k oběmu je naprosto integrální, protože dán Kristovým Boholidstvím. Západní křesťanský svět toto uvažování do jisté míry opustil, ztratil pojem symfonie. Katolicismus neúnosně podřídil pozemské nebeskému (Stvoření již není předmětem zbožštění, Vzkříšení ztrácí svůj kosmický rozměr a stát již není partnerem, ale konkurentem Církve), protestantismus v důsledku své „monofysitské“ soteriologie a učení o predestinaci zašel ještě dále (proto také nemohou západní lidé naprosto pochopit např. to, proč je tak bolestná ztráta Kosova pro Srby, přesněji řečeno, že je v očích srbského národa oddělení Kosova vlastně nemožné, vždy bude nespravedlivé a vposledku „virtuální“).

Ve světle těchto specifických rysů Pravoslaví můžeme snadněji pochopit chování pravoslavných etnik v určitých fázích historie křesťanské civilisace – pravoslavní nevytvářejí koloniální systémy, nejsou v čele zámořských objevů, neznají křížové výpravy ani šíření pravé víry mečem, jsou extrémně pasivní pokud jde o migraci. Dobrovolná migrace je minimální. Naopak můžeme říci, že pokud pravoslavná etnika migrují, pak vždy v důsledku tragických historických událostí. Úcta k Tradici a „stabilitas loci“ prorůstají. Máme sice případy dokonce i ze životů svatých (např. svatý Athanasios Ve-

liký), v nichž se popisuje „spravedlivý“ útěk před pronásledováním. Koneckonců, i Pán se skryl v davu, když jej chtěli židé kamenovat (J 8.59) a apoštol Pavel byl spuštěn v proutěném koši z damašských hradeb (Sk 9.25). Přesto všechno se setrvání na místě třebas i za cenu mučednické smrti cenilo jaksi výše. Emigrace, odtržení se od rodné obce, národa a vlasti, bylo vždy v očích pravoslavných křesťanů jakýmsi druhým, nouzovým řešením životních těžkostí. Odtud také pochopíme nebývalou statečnost pravoslavných národů při obraně vlasti (Rusové, Srbové, obránci Konstantinopole) a jejich setrvávání v často nesnesitelných podmínkách islamisovaného Východu. Setrvání v domovině a její obrana jsou skutkem víry, útěk, byť nucený, je přinejmenším v jistém těžko uchopitelném smyslu její zradou.

Tyto skutečnosti jsou nesmírně důležité k pochopení pravoslavné diaspory, která je vždy plodem nuceného vystěhování, důsledkem násilí resp. dále nesnesitelné bídy, téměř nikdy však plodem skutečně svobodného rozhodnutí (lze s jistou nadsázkou říci, že čím svobodnější je rozhodnutí migrantů, tím méně pravoslavná resp. religiozní vzniklá diaspora je). Tak můžeme vymezit některé velké vlny emigrace, které pravoslavnou diasporu zásadně formovaly. Byly to zejména:

- arabská emigrace po genocidě v Libanonu a Sýrii ze strany Turků po roce 1860
- (šířeji v rámci východního křesťanství) arménská emigrace po genocidě v letech 1909 a 1915-16
- ruská po bolševické revoluci 1917 a následné občanské válce do roku 1920
- řecká po rozsáhlé výměně obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem v letech 1922-23
- karpatoruská v důsledku hluboké hospodářské krise v Podkarpátí v letech 1929-33
- emigrace z Ukrajiny, Běloruska a Polska po dvojím přechodu fronty II.světové války (1944 násl.)
- řecká po krizi v Egyptě roku 1956
- kyperská po krizi v roce 1974

Tragika dějinných událostí stojí v základu pravoslavné světové diaspory a to objasňuje mnoho jejích základních rysů. Diaspoře bývá často vytýkána extrémní uzavřenost a nulové misijní působení. Je však třeba tento fakt chápat ve světle výše uvedeného – Církev se stává hlavní ochránkyní náboženské, etnické a kulturní identity dané menšiny. Úloha Církve v tomto směru je bezesporu nezastupitelná. Snaha diaspory o udržení vlastní identity a zachování domácí praxe je místy až křečovitá (opuštění domova je kompensováno úsilím o to, aby vše zůstalo „jako doma“). Na druhé straně je však třeba říci, že všude tam, kde je Církev omezena na ochránkyni etnického ghettá, je jakožto tělo Kristovo snižována do role pouhé kulturní instituce, a to je proces ve své podstatě proticírkevní a velmi nebezpečný.

Diaspora jednotlivých místních církví a etnik se chovala a chová velmi rozdílně. Chronicky nedocenená je úloha diaspory arabské (antiochijské). Říká se, že všude najdeme Židy a Armény a téměř všude Řeky a Rusy. Málo se ale ví o tom, že v mnoha částech světa byli prvními pravoslavnými v

oblasti arabští křesťané z Blízkého Východu. Ti měli bohatou zkušenost s řeckou hierarchií zakazující užívání arabského jazyka v bohoslužbě a bránící širší účasti arabsky mluvícího nižšího duchovenstva a laického živlu na správě církve. Bezesporu odtud pramení velká misijní otevřenost arabské diaspor, která prokázala za 150 let své historie jistě největší schopnost inkulturace a nejvyšší misijní potenciál. V mnoha zemích to byly struktury antiochijského patriarchátu, které položily smysluplný základ místnímu Pravoslaví (viz např. Nový Zéland). Na druhou stranu byl a je vytýkán antiochijskému patriarchátu v diaspoře přílišný modernismus a liberalismus především v liturgickém životě.

Řecká diaspora byla dlouho a částečně ještě je mnohem uzavřenější. V některých zemích se svého času chovala nikoli nemisijně, nýbrž antimisijně. Dodnes se mnohem více soustředí na péči o vlastní řeckou pastvu, misijní výzvy jsou jednoznačně druhořadé, i když se postupně prosazují (spíše v oblasti charitativní a vzdělávací, méně např. v oblasti liturgické). Totéž platí o malých diasporách srbské, rumunské a dalších.

Velmi zvláštní je postavení ruské porevoluční emigrace. Ta je produktem největšího pronásledování křesťanské Církve všech dob. Zrcadlem hrůz Sovětského Ruska je rozptýlení ruských pravoslavných křesťanů prakticky do celého světa. Jestliže u předcházejících diaspor můžeme s jistou nadsázkou hovořit ještě o tom, že ti „nejlepší“ synové daných národů a místních církví zůstali doma, tragédie ruské církve byla natolik rozsáhlá a náhlá, že se v emigraci ocitla prostě a jednoduše určitá část ruské církve, jejíž spektrum se prakticky nelišilo od té části církve, která zůstala ve vlasti. Jestliže řecká, arabská či srbská emigrace vždy zůstávaly tak trochu odleskem domácího stavu církve, ruská emigrace vytvořila po všech stránkách plnohodnotné ostrůvky ruského pravoslaví po celém světě. Mimořádnou úlohu sehrála v dějinách ruské emigrace 20.století Ruská pravoslavná církev v zahraničí. Za 80 let své existence počínaje rokem 1927, kdy došlo k zásadní roztržce s církví ve vlasti kvůli známé deklaraci metropolity Sergije (Stragorodského), prošla nesmírně složitým vývojem (její posice se radikalisovala vůči oficiálnímu světovému Pravoslaví zvláště za metropolity Filareta na přelomu 60.a 70.let). Na tento vývoj můžeme mít samozřejmě každý svůj vlastní názor (a často to budou názory velmi rozdílné a vyhraněné). Nelze však ruské zahraniční církvi upřít vysoký standart duchovního života a také to, že se jako jediná konsistentní síla světového Pravoslaví principiálně postavila proti některým excesům oficiální hierarchie především ve věci ekumenismu a kalendářní reformy. Naopak její vytrvalá kritika „sergianismu“ je (byla) postupem času stále více neudržitelná (jak se lišilo postavení ruské církve v Sovětském svazu od postavení balkánských církví v Osmanské říši?). Církevní historiografie ještě docení mimořádně pozitivní úlohu ruské zahraniční církve v složitém období 20.století.

Podstata misie je zcela odlišná od podstaty diaspor, a to v té nejzákladnější rovině – jedná se totiž o dobrovolné opuštění všeho, s čím je pravoslavný křesťan pozemsky spojen a stejně dobrovolný odchod do nábožensky, etnicky i kulturně zcela cizího prostředí kvůli šíření orthodoxie. Historie zná řadu mimořádných misijních počinů. Připomeňme na tomto místě obdivuhodnou misii iroskotskou,

cyrilometodějskou misii k Slovanům, misii „Církve východu“ směrem do asijského kontinentu, mimořádnou, i když v mnoha ohledech rozporuplnou misii západní církve v Jižní Americe od 16.století a na své zhodnocení ještě čeká neméně mimořádná ruská misie směrem na Sibiř a na Aljašku a západní pobřeží Severní Ameriky v 17. až 19. století. Vedle těchto misijních počínů historického a celokřesťanského významu můžeme bez veškerých pochybností postavit současnou misii alexandrijské církve v černé Africe.

V neposlední řadě je třeba se zmínit o kanonickém uspořádání diasporního území. V rámci něho působí jednotlivé místní církve paralelně a s větším či menším zdarem vytvářejí alespoň „stálé konference biskupů kanonických církví“. Tento stav přísně vzato neodpovídá kanonickému řádu Církve ani starým eklesiologickým zásadám („jedno město, jeden biskup“). Upřímně řečeno ovšem skutečnost kanonickému řádu ani odpovídat nemůže, protože kanonický řád Církve formovaný v zásadě do začátku 9.století současný stav diaspory prostě není schopen obsáhnout. Zásadním kánonem je v této problematice 28.pravidlo IV.všeobecného sněmu v Chalkedonu (451), které dalo ekumenickému trůnu přednostní právo na misii v „barbarských územích“ a zodpovědnost za tuto misii. Konstantinopolská církev si tak vždy činila nárok na církevní správu území, která se nacházela vně hranic ostatních místních autokefálních církví. Tento kánon se ovšem týkal především šíření víry mezi „pohany“ a nepočítal (stejně jako kanonický řád jako celek) s rozsáhlým přemísťováním celých (již pravoslavných) etnik či jejich částí mimo svá domovská území (vznikl samozřejmě také v době, kdy etnická příslušnost věřících měla podstatně menší váhu než v moderní době). Tak můžeme v podstatě formulovat základní kanonickou otázku diaspory: jestliže se věřící některé z místních církví (např. antiochijské) ocitne v „barbarských územích“, stává se tím a priori věřícím ekumenického patriarchátu? Nebo: ztrácí v případě opuštění své vlasti komunita jiné místní církve než konstantinopolské právo na plný liturgický život (tedy včetně toho segmentu liturgického života, který náleží pouze episkopátu)? To jsou otázky, na něž prakticky nelze odpovědět kladně. Ačkoli tedy konstantinopolská církev dále zdůrazňovala své jurisdikční nároky, všechny ostatní místní církve (přínejmenším neřecké) tyto nároky ve světle výše položených otázek ignorovaly (protože by měly za následek absurdní eklesiologické deformace). Před nedávnem zopakoval ekumenický patriarchát své nároky v požadavku, aby všichni hierarchové všech místních církví v diaspoře začali podnikat kroky k přechodu pod omofor konstantinopolského patriarchy. Takové odvážné (v Pravoslaví až pseudopapisticky vnímané) požadavky nemohly zvláště u neřeckých církví najít pozitivní odezvu a především ruská církev je vnímala jako neomalený (a trochu i naivní) pokus o „světovládu“ konstantinopolského patriarchátu. Spor, který se kolem této události vzedl, jen potvrdil, že tudy cesta k řešení složitých otázek kanonického uspořádání diaspory nevede. Ani nemůže vést, protože, jak jsme již naznačili, tradiční kanonické právo není aplikovatelné v podmínkách dnešní diaspory, a je třeba hledat jiná řešení, která by tradiční právo co nejvíce respektovala.

Takové snažení bychom se mohli pokusit shrnout do několika bodů:

- všechny místní církve respektují 28. pravidlo chalkedonského sněmu a uznávají přednostní právo ekumenického trůnu na misii v dosud nedotčených oblastech a uznávají zodpovědnost Konstantinopole za misii v těchto oblastech; misie na těchto územích by měla být koordinována konstantinopolským patriarchátem; zájemci o Pravoslaví v nedotčených oblastech by se měli obracet přednostně na hierarchii ekumenického trůnu.
- jednotlivé místní církve pečují o své vlastní menšiny dle svých liturgických a jiných zvyklostí a vytvářejí tak kanonicky sobě rovné struktury (konstantinopolský patriarchát pečuje o řeckou diasporu).
- ve všech oblastech by měla hierarchie usilovat o ustanovení a fungování stálých konferencí biskupů, které mimo území autokefálních církví suplují funkci posvátných synodů. V čele těchto konferencí by měli stát jako *primus inter pares* hierarchové ekumenického trůnu; usnesení těchto konferencí není nadřazeno běžným kanonickým procedurám v rámci struktur a hierarchického pořádku jednotlivých místních církví.

Pokud by se podařilo prosadit tyto body do života, znamenalo by to nikoli návrat k pořádkům prvokřesťanským a úplné vyhovění požadavkům posvátných kánonů, ale pragmatické a střízlivé přiblížení se jejich duchu. Takový proces ovšem předpokládá když ne láskyplné, tedy alespoň kolegiální vztahy mezi jednotlivými pravoslavnými církvemi. Úroveň spolupráce jednotlivých pravoslavných církví v diaspoře je ovšem ve skutečnosti reálným obrazem síly/slabosti a zdraví/nemoci jejich církevního společenství. V každém případě, stav, v rámci něhož si v diaspoře všichni dělají „co chtějí“, vážně poškozuje misii Církve ve světě i samotný obraz Pravoslaví v nepravoslavném a nekřesťanském prostředí. Je třeba naplno říci, že jakákoli rivalita jednotlivých místních církví je jedem proti jakémukoli vývoji života Církve v rozvojových oblastech.

Chceme-li dát základní rámec fenoménu misie a diaspory, nelze nezmínit jejich eschatologický význam. Kázání Evangelia všem národům ve všech končinách světa je jednou z podmínek naplnění dějin spásy, druhého příchodu Pána Ježíše Krista a nápravy řádu Stvoření. Když se svatého Jana Šanghajského ptali, je-li již tato podmínka splněna a blíží-li se konec, odpověděl: „Ještě ne, protože je třeba, aby bylo ve všech zemích všem národům kázáno Evangelium v jeho čistém, pravoslavném výkladu“. Dnes je celá oikumena s výjimkou Antarktidy (která ovšem nemá ani standartní světskou správu) pokryta eparchiemi kanonických pravoslavných církví. Zemí, v nichž neprobíhá faktická misie, je již velmi málo (v Oceánii např. Tuvalu, Vanuatu, Francouzská Polynésie). V posledních dvou staletích byl text liturgie přeložen do desítek jazyků. Stále však ještě stovky, ba tisíce jazyků na svůj překlad čekají, spousta etnik nemá reálný kontakt s Církví. Pole misie je stále ještě přes radikální změny v posledních dekáдах obrovské. Mnoho národů ještě čeká na svůj první chrám, na své první orthodoxně křesťanské modlitby.

Diaspora vždy přitahovala lidi pochybného původu. Ti, kteří se z důvodu špatného morálního kreditu nebo jiných kanonických překážek ve vlasti neuplatnili v církevním životě podle svých představ, často odcházeli do Pravoslaví neznalé ciziny a zde budovali úspěšně svou „duchovní kariéru“. To, co z pohledu konsolidovaného církevního prostředí ve vlasti vypadalo jako směšná a trapná karikatura, v diaspoře často slavilo úspěchy pod záštitou svatého boje za „záchranu“ Církve či pravé víry. Diaspora byla, je a asi i bude rájem duchovních šarlatánů a podvodníků, pro něž obzvláště nově obrácení skýtají žatvu bohatou. Tito lidé ještě umocňují roztříštěnost již tak nepřehledného světa křesťanství a přivádějí hledající nikoli k Bohu, ale k bloudění. Dnes lze v aglomeracích jižní polokoule, jakými jsou např. Sydney či Melbourne, nalézt v okruhu několika kilometrů i přes 20 různých církví a uskupení hlásících se k tradicím východního křesťanství. Rozpoznat v takovém náboženském „supermarketu“ Církve je často obtížnější, než ji nalézt v zemi, v níž je jediným chrámem malá kaplička tísňící se kdesi v útrobách řeckého či ruského konsulátu...

Diasporní a misijní prostředí ovšem přineslo a přináší i skutečné hrdiny křesťanské víry a dalo Církvi i první svaté. Zvláštní pozornost si v tomto směru zaslouží ženské mnišství, které obdivuhodně stojí v srdci církevního života rozvojových oblastí. Monastýr ruské zahraniční církve v Kentlynu zůstane navždy duchovní perlou Pravoslaví na jižní polokouli. Osobnosti igumena Gurije (Děmidova) či protojereje Rostislava Gana, archimandrity Innokentije (Dronova) či jeromonacha Feodota (Šaverina) vysoce ční nad obvyklé diasporní prostředí. Všem těmto otcům, matkám, bratřím i sestrám je věnována tato skromná práce, která si nečiní nárok být vyčerpávajícím vhledem, ale snad probudí v naší (církevní) veřejnosti zájem o odlehlé oblasti misí a diaspory a možná – s pomocí Boží – některé z čtenářů pobídne i k aktivní pomoci potřebným. Ve světě jich je dost na to, než aby nám křesťanské svědomí dovolovalo setrvávat v našem zabydleném, pohodlném, všedním, samospravedlivém a bezpečném křesťanství, které již tak často - bohužel - není ani světlem světa ani solí země.

Poznámka: v naší práci jsme se podrobně soustředili na život těch pravoslavných církví, které jsou součástí oficiálního světového Pravoslaví. S menší podrobností jsme se zmínili o skupinách, které stojí mimo toto společenství a které jsou považovány oficiálně za nekanonické. Zcela okrajově popisujeme různé útvary, které se k Pravoslaví verbálně hlásí, církve orientální a unionované (katolické východní tradice). To, že všechna tato uskupení zmiňujeme, neznamená, že bychom jim přisuzovali církevní status a že bychom přiznávali jejich kanonicitu resp. orthodoxii (přestože používáme ta označení, která pro sebe sama používají).

1. Australský svaz

Austrálie je dnes po Spojených státech druhou nejvýznamnější zemí pravoslavné diaspory mimo západní Evropu. Zatímco řecko-australská komunita se postupem času etablovala jak v australské společnosti, tak ve světovém Pravoslaví především jako vlivná politicko-ekonomická lobby, mnohem méně početná diaspora ruská přinesla vskutku bohaté duchovní plody, které dosáhly z hlediska Církve významu až celosvětového.

1.1. Stručný historický přehled

Pravoslaví v Austrálii vzpomnělo nedávno již 200 let svého trvání. První (ruští) pravoslavní totiž přišli (na lodi jménem *Něva*) do Austrálie již v roce 1807. O třináct let později, v dubnu 1820, když v Sydney kotvila po dobu sedmi měsíců Belingshausenova polární výprava, pak byla v Kirribilli Point sloužena ruským duchovním, jeromonachem Dionysijem, vojenským kaplanem lodi *Vostok*, první svatá liturgie na území Austrálie. Zhruba ve stejné době se v Austrálii objevují i první Řekové (1818) a po roce 1850 v důsledku krvavé politiky otomanského impéria vůči arabským křesťanům z oblasti Libanonu a Sýrie také první pravoslavní arabského původu. Z roku 1868 máme zprávu o přítomnosti prvního řeckého duchovního, otce Christofora Arsenia, v Clermontu v provincii Queensland. Na sklonku 19.století pak vznikají za podpory ruského konsulátu první národnostně smíšené pravoslavné spolky, zárodky budoucích církevních obcí, složené z věřících ruského, řeckého i arabského původu. Do roku 1896 jsou datovány první pravidelné bohoslužby na území Austrálie – v Sydney a v Melbourne je konal archimandrita Dorotheos (Bakallarios). A 29.května 1898 byl v Surry Hills v Sydney položen základní kámen prvního pravoslavného chrámu na australském kontinentu zasvěceného Svaté Trojici¹.

V roce 1898 vypukl spor mezi konstantinopolským a antiochijským patriarchátem, který vážně poškodil mj. také vývoj Pravoslaví v Austrálii, zvláště vztahy mezi řeckým a arabským živlem. Antiochijský řecky mluvící patriarcha Spyridon pod tlakem pastvy odstoupil a ekumenický trůn odmítl uznat jeho arabsky hovořícího nově zvoleného nástupce Meletije. Konstantinopol se tehdy obávala „arabisace“ antiochijského patriarchátu a trvala na výhradním užívání tradičního řeckého jazyka v bohoslužbě. Pravoslavní v Austrálii se tehdy obrátili na jerusalémský patriarchát jakožto na neutrálního arbitra v celém sporu. Jerusalémská církev skutečně do Austrálie poslala dva duchovní, otce Serafima Fokase do Sydney a Athanasia Kantopoulose do Melbourne. Řecká část australské diaspory pak reagovala na spory a zmatky rozhodnutím o stavbě vlastního chrámu. Tak je v roce 1900 položen základní kámen chrámu výhradně řecky mluvícího společenství. V roce 1902 přebírá zodpovědnost za řecké farnosti Církev Řecka (konstantinopolský patriarchát uznal tuto skutečnost *de iure* až roku

¹ Pozoruhodné je, že dnes se v této čtvrti nachází jediný římsko-katolický kostel v Austrálii, v němž jsou konány bohoslužby v češtině.

1908). Od té doby se řecký, arabský a ruský pravoslavný živel v Austrálii vyvíjejí více méně každý svou vlastní cestou, i když vztahy se postupem doby přeci jen normalisovaly. Původní mnohonárodnostní charakter australského Pravoslaví však byl nenávratně ztracen (*podrobněji viz kapitola 1.3.1.*).

V roce 1913 zřizuje antiochijský patriarchát exarchát pro Austrálii a Nový Zéland a prvním exarchou je jmenován otec Nicholas Shedadie (+ 1934, *viz Nový Zéland*). V roce 1920 se začal budovat první arabský chrám a o čtyři roky později zřizuje Konstantinopol v Austrálii první eparchii (jako vůbec první z východokřesťanských církví). Prvním australským archijerejem se stává metropolita Christoforos (Knitis). Po bolševické revoluci nastává také nový a silný příliv ruských utečenců a v roce 1925 je vysvěcen v Brisbane první ruský chrám (v jurisdikci karlovackého synodu). V předvečer II.světové války tak působily na území Australského svazu tři pravoslavné jurisdikce, jedna na úrovni eparchie, jedna na úrovni exarchátu a jedna v podobě farností podléhajících správně episkopátu mimo Austrálii.

V roce 1948 přijíždí do Austrálie první hierarcha ruské zahraniční církve a po II.světové válce se rychle objevují i další farnosti – srbské (1949, založené především emigranty z řad příslušníků poraženého monarchistického odboje), bulharské (1950), dokonce i estonské (1952). V roce 1956 je založen v Kentlynu první pravoslavný monastýr na australské půdě. Zvláště ruský živel je po válce výrazně posílen dílem utečenci ze západu Sovětského svazu (se statutem „DP“), jednak emigranty z Mandžuska. V 50. (a posléze v 70.) letech pak dochází k radikálnímu nárůstu řecké imigrace do Austrálie. Roku 1959 je jmenován metropolitou australským Ezekiel (Tsoukalas) a za jeho působení je australská metropolie povýšena na archiepiskopii. V roce 1970 poté dochází k administrativnímu rozdělení eparchie Austrálie a Nového Zélandu ekumenického patriarchátu na dvě eparchie - Austrálie a Nového Zélandu. O rok dříve založil vlastní eparchii na australském kontinentu také antiochijský patriarchát. V roce 1971 začala fakticky vykonávat jurisdikci na území Austrálie také Pravoslavná církev Ameriky, když farnost v Bankstownu a její tři kněží opustili ruskou zahraniční církev. Další kněz zahraniční církve přešel v té době do jurisdikce polské pravoslavné církve. O rok později vzniká první rumunská farnost v Melbourne a v roce 1974 přijíždí do Austrálie první srbský hierarcha. Kromě toho žije v Austrálii albánská menšina, která však nevytvořila nikdy vlastní farnost.

Velmi zásadní byl vývoj zvláště v řecké archiepiskopii a zejména od poloviny 70.let. Do Austrálie mj. přicházejí athonští mniši a zakládají první řecké monastýry. Snahy o eliminaci národnostní roztržičnosti pravoslavných v Austrálii vedly roku 1979 k ustavení *Stálé konference biskupů kanonických pravoslavných církví v Austrálii* s hierarchou konstantinopolského patriarchátu v čele, od roku 2000 bohužel v podstatě nefunkční. V roce 1982 ekumenický patriarchát otevřel první theologickou školu (svatého apoštola Ondřeje) na území Austrálie. O deset let později navštívil Austrálii poprvé prvohierarcha některé z místních pravoslavných církví (návštěvy některých orientálních patriarchů již v 70.letech), jmenovitě antiochijský Ignatios IV.. V roce 1996 vykonal obdobnou návštěvu i ekumenický pat-

riarcha Bartoloměj I.. Od roku 2002 vychází v Austrálii první pravoslavný časopis² v angličtině (vedle několika novin a časopisů v řečtině). Od roku 2003 působí v rámci australských ozbrojených sil pravoslavný vojenský kaplan v jurisdikci antiochijského patriarchátu. V roce 2008 zřídila v Austrálii svou eparchii rumunská církev.

Vývoj australské pravoslavné diaspory, v 50. a 70. letech až překotný, vedl k současnému pestrému a bohatému obrazu východního křesťanství v Austrálii.

1.2. Současný stav

Dnes se počet osob hlásících se v Austrálii alespoň formálně k některé z kanonických pravoslavných církví odhaduje na 1,28 miliónu. Dalších více než 200 tisíc obyvatel se hlásí k pravoslavným církvím s problematickým kanonickým statutem. Celkově lze tedy počet pravoslavných křesťanů v Austrálii odhadnout na bezmála **1,5 miliónu osob**, což je **6,7% obyvatelstva**³. Dalších zhruba 0,26 miliónu jsou katolíci východních obřadů a 0,17 miliónu příslušníci orientálních církví. Celkově tedy žije na pátém kontinentu téměř 2 milióny křesťanů různých východních tradic, což je asi 8,7% celé populace. Následující tabulka ukazuje přehled nejpočetnějších národnostních resp. náboženských menšin v Australském svazu (tučně jsou uvedeny menšiny, které jsou v rámci své diaspory nejpočetnější na světě):

národnostní resp. náboženská menšina	Počet osob (odhad v tis., 2010)
Řekové (91% farností konstantinopolský patriarchát)	750 ⁴
Arabové (pravoslavní, antiochijský patriarchát)	250
Makedonci (makedonská pravoslavná církev)	200
Maronité	150
Rusové (65% farností ruská zahraniční církev)	150
Koptové (neunionovaní, koptská orthodoxní církev)	100
Srbové (98% farností srbská pravoslavná církev)	95
Arméni (neunionovaní, arménská apoštolská církev)	50
Arabové (unionovaní, melchitská řecko-katolická církev)	45
Ukrajinci (unionovaní, ukrajinská řecko-katolická církev)	35
Chaldejci	26
Bulhaři (bulharská pravoslavná církev)	20

Na pátém kontinentu působilo k roku 2010 celkem **45 východních křesťanských církví** a uskupení (8 pravoslavných, dalších 12 pravoslavných s problematickým kanonickým statutem, 6 staro-

² míněno s celoaustralskou působností (Voice of Orthodoxy)

³ To by mimochodem odpovídalo počtu více než 700 tisíc pravoslavných v České republice.

⁴ z toho 215 tisíc kyperských Řeků

obřadeckých skupin, 11 orientálních církví a 8 církví unionovaných). Přes značně nepřehlednou situaci se k těmto roku lze dobrat následujících statistických údajů – pravoslavní (jen kanonické jurisdikce) mají v Austrálii a Oceánii celkem 8 hierarchů v 5 eparchiích, 234 farností resp. chrámů a misijních komunit (z toho 51% ekumenický patriarchát), 241 duchovních a 21 monastýrů (australské mnišství dnes žije i mimo pátý kontinent; monachy a monašky australského původu najdeme např. v athonském Ivironu či ženském monastýru Všechny svatých na ostrově Spetses). Ostatní církve a jurisdikce zde mají 15 archijerejů (ať již fakticky či jen formálně residujících), 184 farností a misii s asi 260 až 270 duchovními a 14 monastýrů a řeholních domů. Jen v Sydney je v současné době 53 křesťanských chrámů východní tradice. V další tabulce jsou uvedeny počty farností nejdůležitějších církví na území Australského svazu k roku 2010:

církev resp. jurisdikce	počet církevních obcí
ekumenický konstantinopolský patriarchát	118
srbská pravoslavná církev	41
ruská zahraniční církev	35
koptská orthodoxní církev	34
makedonská pravoslavná církev	30
antiochijský patriarchát	27
ukrajinská řecko-katolická církev	17
melchitská řecko-katolická církev	12

Z uvedených údajů vidíme nejenom úctyhodné rozměry australského pravoslaví, ale také to, že Austrálie je z hlediska východního křesťanství „řecká“. Řekové tvoří (byť těsnou) většinu pravoslavných v Austrálii, obdobný je počet farností (118 ekumenického patriarchátu oproti 116 ostatních místních církví). Ale i ostatní menšiny mají svoji váhu. Zcela zásadní jsou minority makedonská a koptská – obě jsou nejpočetnější v rámci své světové diaspory a odráží se to také na úrovni církevního života: dnes obě tyto národní církve disponují v Austrálii velmi rozvinutou, stabilní, fungující a živou církevní organizací přinejmenším standardní úrovně. Většina kanonických pravoslavných struktur může těmito dvěma církvím jen v dobrém smyslu slova závidět jejich prosperitu. Slušnou pozici má v křesťanské Austrálii i ruská zahraniční a srbská církev. Maronitská menšina je sice početná, ale dnes již silně asimilovaná. Obě arabské církve mají vzhledem k počtu svých věřících poměrně slabou církevní organizaci.

1.3. Přehled jednotlivých jurisdikcí

1.3.1. Pravoslavné církve kanonické

Konstantinopolský patriarchát⁵: podle některých pramenů se první Řekové objevili v Austrálii (jmenovitě v Sydney) již kolem roku 1818.⁶ V roce 1829 byli do trestaneckých kolonií v Perthu a Sydney přivezeni řečtí piráti zajatí Brity ve vodách kolem Malty. Další „podezřelou“ várkou řeckých imigrantů pak byli v 50.letech 19.století zlatokopové v oblasti Ballaratu a Bendiga ve státě Victoria, kteří pocházeli z Jónských ostrovů, tehdy spravovaných Brity. Tito s největší pravděpodobností ne právě nábožensky založení imigranti se ovšem velmi brzy asimilovali, a to – podle dobových záznamů – především díky děvčatům irského původu... Do roku 1857 je datována první imigrace z Kypru. O tři roky později máme záznamy o vzniku první řecké čtvrti, „Greektownu“, ve městě Tambaroora v Novém Jižním Walesu.

Církevní život řeckých kolonistů se ale začal formovat teprve v 90.letech 19.století, a to za výrazné podpory ruské, antiochijské a jerusalémské církve (*viz níže jerusalémský patriarchát a ruská zahraniční církev*). V roce 1898 jerusalémský patriarchát také vyslal do Austrálie jako první kněze řeckého původu. Svou jurisdikci nad dvěma farnostmi v Sydney a Melbourne pak vykonával do roku 1902, kdy australskou pastvu jurisdikčně postoupil řecké církvi (konstantinopolský patriarchát akceptoval tuto změnu ovšem až roku 1908).

Církevní i spolkový život řecké menšiny se mezitím přes všechny těžkosti slibně rozvíjel. V roce 1900 byl položen základní kámen prvního řeckého chrámu (*viz výše*), byla otevřena první nedělní škola, roku 1913 začaly vycházet první řecké noviny a téhož roku byl založen první ženský spolek. Do Austrálie také začali živelně přicházet kněží často pochybného původu a pověsti. Tak bylo údajně jen v Melbourne roku 1924 deset řeckých duchovních, na něž se ovšem v dobových tiskovinách řecké menšiny snášela tvrdá kritika pro jejich hamižnost, světský život a nevěnování se pastýřským povinnostem. Komunita také trpěla politickými rozepřemi. Ty ji ostatně provázejí dodnes – i v Austrálii se Řekové hlásili a hlásí často k extrémním politickým proudům. Druhým typickým rysem byla tendence vytvářet „lokální“ církve podle regionálního původu věřících. Tyto tendence byly posilovány vznikem folklórních a kulturních spolků („clubs“). Tak např. Kypriové převládli v Home Hill, kde roku 1928 založili první kyperskořeckou farnost svatého Štěpána. Obyvatelé původem z Kastellorie převládli v Perthu, Ithačané v Melbourne, Řekové z ostrova Kalymnos „ovládli“ Darwin, makedonští Řekové zase Shepparton a Werribee. Tento trend politických a regionálních různic podporovaný řeckým temperamentem od počátku komplikoval život tehdy ještě nevelké, jen několik tisíc duší čítající řecké menšiny v Austrálii.

⁵ základní literatura – Tamis, A.M., cit.dílo

⁶ Jupp, J., cit. dílo, str. 387

K podstatné změně významné pro celé tehdy skromné australské pravoslavlí došlo v březnu 1924. Po I.světové válce obrozený a sebevědomý konstantinopolský patriarchát převzal veškerou jurisdikci nad australskými Řeky do svých rukou a zřídil zde jako první z pravoslavných a vůbec východních církví samostatnou eparchii Austrálie a Nového Zélandu v čele s metropolitou Christoforem (Knitisem), mimochodem absolventem oxfordské university. Ten spravoval australskou eparchii do roku 1928, kdy byl po několika skandálech přinucen odejít zpět do Řecka a v podstatě se stáhnout do ústraní (zesnul pak jako titulární metropolita bizijský na Samu v roce 1959)⁷. Při svém odchodu z Austrálie zde zanechal celkem šest církevních obcí. Nahradil jej Timotheos (Evangelinidis), rodák z ostrova Lesbos. Do Austrálie přicestoval v lednu 1932 a setrval na kathedře do roku 1947, kdy byl zvolen metropolitou Rhodu. Krátce na to byl zvolen archiepiskopem Severní a Jižní Ameriky jakožto nástupce nového patriarchy Athenagora, ovšem v důsledku srdeční choroby se úřadu nikdy neujal a v roce 1951 na Rhodu skonal. Třetím metropolitou v pořadí se po něm stal Theofylaktos (Papathanasopoulos), který ještě jako archimandrita spravoval dočasně eparchii v letech 1928 až 1932. Tragicky zahynul při autonehodě v roce 1958. Jako jediný z řeckých hierarchů je pochován v Austrálii, jmenovitě v pravoslavném oddělení Rookwood Cemetery v Sydney. V roce 1959 se ujal úřadu metropolita Ezekiel (Tsoukalas). 1.září téhož roku byla australská metropolie povýšena na archiepiskopii. Hlavním důvodem tohoto kroku byl obrovský nárůst řecké imigrace do Austrálie. Zatímco před II.světovou válkou se odhady počtu australských Řeků pohybovaly nanejvýš kolem 10 tisíc, v roce 1954, pět let po občanské válce v Řecku, byl počet Řeků v Austrálii odhadován již na 75 tisíc, a na přelomu 50. a 60.let na 155 tisíc lidí (po občanské válce šlo především o utečence z Makedonie a Epíru, v druhé polovině 50.let zejména z násirovského Egypta). V roce 1970 byla administrativně oddělena metropolie Nového Zélandu. O čtyři roky později nastoupil na australskou kathedru současný archiepiskop australský ekumenického patriarchátu Stylianos (Harkianakis). V této době dosahoval počet Australanů řeckého původu již 370 tisíc, posílen byl tentokrát především uprchlíky z rozděleného Kypru a ze zaostalých oblastí Peloponésu. Podíl osob pravoslavného vyznání se např. ve státě Victoria uprostřed 70.let vyšplhal až na 5% celé populace.

Pod vedením archiepiskopa Styliana proběhl další bouřlivý vývoj eparchie. Mezi nejvýznamnější počiny patří bezesporu založení St.Andrew Theological College, jediné pravoslavné vysoké školy v Austrálii (1982), ustavení Stálé konference hierarchů kanonických pravoslavných církví, byť nyní nefunkční, v jejímž čele stál resp. stojí představitel ekumenického patriarchátu (1979), a v neposlední řadě také rozvoj monasticismu a příchod svatohorských mnichů do Austrálie. V roce 1996 se uskutečnila historicky první návštěva ekumenického patriarchy Bartoloměje I. v Austrálii. Dnes odhaduje ar-

⁷ Působení prvního pravoslavného hierarchy v Austrálii s sebou nese pachut' nedůstojných konfliktů a skandálů. Do jaké míry ovšem sám vladyka Christoforos nesl za všechny neblahé události zodpovědnost, je nejasné. Původ sporu s dvěma bezesporu ambiciózními archimandrity (Irenejem Kasimatisem a Athenagorem Varaklasem), „stranou“ Ithačanů a vposledku i s řeckým konsulem není zcela jasný. V letech 1925-26 byla jedna z farností de iure ve schismatu, její jurisdikční status v této době je taktéž nejasný. Podrobněji viz Ζερβοπουλος, Σ., cit. dílo.

chiepiskopie počet svých věřících až na 750 tisíc. Slouží se dle smíšeného stylu řecky a anglicky, s tradičními byzantskými nápěvy (většina farností slouží řecky, čistě anglofonních je málo, je i farnost s církevní slovanštinou⁸). Eparchie dnes sdružuje 118 farností v pěti distriktech a vedle archiepiskopa ji spravují tři další archijerejové. Má 8 monastýrů, 5 mužských a 3 ženské (do pěti osob mnišského života). Některé z nich mají své založení ze Svaté hory Athos – např. monastýr svatého Jiří ve Winmalee byl založen mnichy monastýru Stavronikita, monastýr svatého Jana z hor mnichy z monastýru Simonos Petras. Nejstarší je monastýr Přesvaté Bohorodice Pantanassa v Lower Mangrove Creek (založen 1976), budovaný ve svatohorském stylu (má se stát „první lávrkou Austrálie“)⁹. Eparchie vydává několik periodik, má theologickou školu (včetně výuky byzantského zpěvu), známou síť domů pro přestarlé svatého Basila, 150 „Řeckých dobročinných center“ po celé Austrálii a řadu dalších filantropických aktivit.

Řecká australská archiepiskopie také dala Církvi dva velké misionáře a osvětitelé černé Afriky. Znamějším z nich je první episkop Madagaskaru Nektários (Kellis), který svého času v hodnosti archimandrity sloužil v Adelaide. Na Madagaskaru působil od roku 1997. V roce 2004 tragicky zahynul při letecké katastrofě nedaleko Svaté hory Athos. Druhým je velice populární postava africké misie archimandrita Themistocles (Adamopolou).

V říjnu 1969 opustili jurisdikci ruské zahraniční církve archimandrita Venjamin (Garšin) a mitroforní protojerej Fjodor Michaljuk¹⁰ a stali se kleriky málo známé **polské pravoslavné církve v zahraničí** v jurisdikci konstantinopolského patriarchátu pod omoforem Matfeje (Semaška)¹¹, tehdy sídlícího v Londýně. V jiných pramenech je otec Michaljuk spojován s kanonickou polskou církví. Později oba přijali jurisdikci OCA (*viz níže*).

V roce 1952 byla v Austrálii založena otcem D. Juurmou první a jediná **estonská církevní obec** v Austrálii. Bližší informace o ní nejsou dostupné. V aktuálním schematismu řecké archiepiskopie není.

Antiochijský patriarchát: první přistěhovalci arabského původu přibyli do Austrálie snad již v 50. letech 19. století. V roce 1896 vznikly v Austrálii první národnostně smíšené farnosti (*podrobněji viz níže*), do jejichž života na přelomu století negativně zasáhly jurisdikční spory mezi konstantinopolskou a antiochijskou patriarchií. Navzdory těmto těžkostem působil v Melbourne až do 20. let řecký duchovní vládoucí arabským jazykem, což mimochodem oddálilo vznik samostatné antiochijské farnosti v druhém největším australském městě. Od roku 1913 se datuje působení prvního antiochijského

⁸ farnost Zášitý Přesvaté Bohorodice v South Yarra, Victoria, současný představený o. Tichon Romanov

⁹ Obecně řecké monastýry v Austrálii se svojí tradiční architekturou a standardní úrovní mnišského života poměrně ostře kontrastují s výrazně liberálním a modernistickým prostředím řecké archiepiskopie resp. její farní části, podobně jako je to ostatně u naprosté většiny východních církví v Austrálii (viz antiochijský patriarchát či unionované církve). Zvláště architektura nově budovaných chrámů je pro člověka ze „starého kontinentu“ přinejmenším odvázná.

¹⁰ viz Pravoslavná církev Ameriky

¹¹ Mironowicz A., cit. dílo, str. 371-378.

ského duchovního v Austrálii patriarchálního exarchy Nicholase Shehadieho v Sydney (viz *Nový Zéland*), který se zasloužil o vznik prvního dočasného chrámu svatého Georga v Redfern¹². Prvním duchovním v Melbourne byl od roku 1931 archimandrita Antonious Mobayed (viz *Nový Zéland*), první liturgie byla sloužena v anglikánské misii svatého Jiří. Vlastní chrám byl farností zbudován v následujících těžkých letech 1932-33 a byl zasvěcen svatému Mikuláši (viz *Nový Zéland*). O rok později zesnul v Sydney otec Nicholas Shehadie. Sydneyská farnost pak zakusila obtížné období. Pod vedením syna otce Nicholase Michaela bohužel ztratila stávající bohoslužebné prostory a pozemek pro nový (později katedrální) chrám se jí v Redfern podařilo získat až v roce 1950. Rok poté zesnul v pouhých 56 letech - aniž se dožil nového chrámu - také otec Michael Shehadie. Chrám byl dokončen až v roce 1954, kdy již stál v čele farnosti otec Malatius Hussney. Mezitím, v roce 1943, skončil i otec Antonious v Melbourne a farnosti se ujal nový duchovní správce Georg Haydar. V 2. polovině 50. let byly ale obě antiochijské farnosti v Austrálii přes všechny obtíže v konsolidovaném stavu. Sydneyská se navíc od roku 1957 mohla opřít o osobnost oblíbeného pastýře amerického původu archimandrity Anthony (Woolfa, + 1961 v Káhiře). V 60. letech se pak v obou farnostech vystřídalo několik duchovních – Anthony Chidiac, Emilianos Shehadie, John Catsaras (původem z Tunisu) a Nicholas Mansour v Sydney a Gabraeel Fadel a Malatius (Essam) Hussney v Melbourne. Konsolidace antiochijské církve v Austrálii byla završena v roce 1969 ustavením vlastní eparchie v čele s patriarchálním vikářem Gibranem (Ramlaweyem).

V průběhu 70. a 80. let bylo založeno dalších pět církevních obcí, z velké části pro uprchlíky z Libanonu, zmítaného občanskou válkou. Roku 1994 přijala eparchie do své jurisdikce jeden klášter s jednou mniškou a čtyři obsazené farnosti anglikánské církve, které se rozhodly pro odchod z anglikánského společenství jako výraz nesouhlasu s rozhodnutím vedení své církve umožnit svěcení žen. Většina těchto bývalých anglikánů se postupem času sjednotila s antiochijskou církví i po stránce liturgické. Posledním reliktem tohoto hnutí je dnes misie svatého Cuthberta v Rowville vedená otcem Geoffrey Harveyem. V roce 1999 byla eparchie povýšena na archiepiskopii a v jejím čele stanul namísto zesnulého vladyky Gibrana nový archiepiskop Paul (Saliba).

Dnes se odhaduje počet věřících v rámci eparchie až na 126 tisíc. V oficiálních pramenech je uváděno, že bohoslužby jsou konány 30 kněžími a 3 diákoný ve 27 farnostech v 16 jazycích (mj. novorečtině či perštině, jsou i čistě anglofonní, ruské či rumunské farnosti), dle starého nebo smíšeného kalendáře (v závislosti od církevní obce). Jeden ženský monastýr s jednou monaškou nedaleko Melbourne (anglicky hovořící). Od počátku 90. let se počet farností více než zčtyřnásobil.

Archiepiskopie se podílí na chodu mezipravoslavného theologického institutu v Melbourne a stala se první z východních církví, která měla oficiálního kaplana v australské armádě (od roku

¹² Tato čtvrť se později stala známou pod přezdívkou „Malá Sýrie“, zatímco jiná čtvrť, Punchbawl, kolem chrámu svatého Mikuláše, se nazývala „Malý Libanon“.

2003). Tři duchovní působí jako kaplani také na třech australských universitách. Církev je zakládajícím členem Stále konference episkopátu kanonických pravoslavných církví v Austrálii a organizace „Eastern hierarchs“, která si klade za cíl sjednotit úsilí pravoslavných, orientálních a unionovaných církví o účinné zvěstování Evangelia v západní sekularisované společnosti. Provozuje také velmi úspěšné vydavatelství „Crossroad Books“.

Jerusalémský patriarchát se na území Austrálie angažoval ve dvou krátkých historických epizodách (viz výše). V letech 1898 až 1902 pečoval o tehdy jurisdikčně nerozdělenou australskou pastvu. Žádost o pomoc a vyslání duchovního obdržel patriarchát od místních řecko-arabských společenství již v roce 1895. Ale teprve v roce 1898 byl do Melbourne poslán otec Athanasios Kantopoulos a o rok později do Sydney otec Serafim Fokas. Dobové materiály nejstarších australských farností nám dokonce zachovaly zprávy o jistých názorových nesouladech mezi oběma duchovními. Zatímco otec Athanasios křtil znovu děti pokřtěné nepravoslavnými kněžími, otec Serafim byl v této záležitosti smířlivější¹³.

Podruhé vykonával jerusalémský patriarchát svou jurisdikci v Austrálii v letech 1991 až 1994. Konservativní část řecké australské archiepiskopie byla po kritice archiepiskopa Styliana kvůli ekleumenismu (viz výše) přijata jerusalémským patriarchátem. Po vyhrocení sporu hrozícím narušením jednoty světového Pravoslaví jerusalémský patriarchát na veškeré aktivity na území Austrálie resignoval (viz níže *Autokefální řecká pravoslavná církev Amerika a Austrálie*).

Ruská církev: podle současného stavu poznání historie australských kolonií¹⁴ byli Rusové pravděpodobně prvními pravoslavnými na posledním kontinentu. Již v roce 1807 kotvila v Sydney loď *Něva* kapitána Ludwiga von Hagemeistera. V následujících letech to byly lodě *Suvorov*, *Otkrytie* a další. Místo kotvení ruských lodí brzy získalo označení „Russian Point“ (později bylo přejmenováno na „Kirribilli Point“)¹⁵. V roce 1820 se v Austrálii zdržela na své zpáteční cestě z Antarktidy expedice lodi *Vostok* vedená Fabianem Gottliebem von Bellingshausenem. Na paschální svátky toho roku na její palubě její kaplan, jistý otec Dionýsij, vykonal první pravoslavné bohoslužby v Austrálii. Byla to vůbec první svatá liturgie na jižní polokouli.

V roce 1863 kotvila u australských břehů loď *Bogatir*. V souvislosti s ní se nám dochovala zpráva o vykonání obřadu velkého svěcení vody otcem Jeronýmem na svátek Bohozjevení onoho roku v přístavu Port Phillip.¹⁶

Navzdory složitosti vztahů mezi ruským impériem a australskými koloniemi došlo již dříve, v roce 1857, k zřízení funkce honorárního konsula Ruska v Austrálii a v roce 1893 úřadu generálního

¹³ Tamis, A.M., cit. dílo, str. 106 n.

¹⁴ základní literatura – Protopopov, M.A., cit. dílo

¹⁵ Mimochodem, toto místo se nachází jen několik set metrů od dnešního nejznámějšího symbolu Austrálie, sydneyké ope-ry.

¹⁶ Simmons, H.L.N., cit. dílo, str. 4

konsula. S těmito diplomatickými kroky jsou spojeny také první úvahy o stavbě ruského chrámu v Austrálii. První ruský generální konsul Alexij Putjata se v roce 1894 obrátil na synod ruské církve listem, v němž vysvětlil postavení (ruských) pravoslavných v Austrálii, kteří jsou nuceni se z důvodu naprosté nepřítomnosti pastýřské péče a nemožnosti svátostného života obracet s nejzákladnějšími náboženskými potřebami (křty dětí, pohřby) na anglikánské příp. římsko-katolické duchovní, a požádal synod o pomoc, jmenovitě o vyslání kněze vládnoucího nejen ruským, ale i řeckým a arabským jazykem. Synod se obrátil se stejnou prosbou na jerusalémského patriarchu Gerasima. To byl počátek korespondence mezi ruským generálním konsulem v Austrálii, synodem ruské církve, jerusalémskou patriarchií, ruskou církevní misí v Jerusalémě a řecko-arabskými a ruskými společenstvími v Austrálii. Jejím výsledkem byla jednak materiální pomoc ruského synodu a jerusalémského patriarchy (roucha, knihy, ikony), jednak rozhodnutí patriarchy o vyslání jistého jeromonacha Josifa do Austrálie. Z jeho odjezdu ovšem nakonec sešlo a problém se vrátil na stůl synodu ruské církve. Ten se záhy rozhodl vyslat do Austrálie arabského jeromonacha studujícího v Sankt Petěrburgu Nifonta (Shehadu). Ani ten však do Austrálie nikdy neodcestoval¹⁷. Řecké obce totiž mezitím vlatním úsilím získali pro svou věc archimandritu Dorothea (Bakallaria) z Bagdádu, jenž začal konat v Melbourne v roce 1896 řecké bohoslužby. I jeho působení v Austrálii pak bylo po roztržce s řeckou obcí pouze episodické, v každém případě však znamenalo na delší dobu konec snah o přítomnost ruského duchovního resp. konání slovanských bohoslužeb v Austrálii.

Po rusko-japonské válce se začaly podstatným způsobem měnit politické poměry v Rusku. Jejich důsledkem byl i zvýšený příliv přistěhovalců ruského původu do Austrálie. Zatímco na sklonku 19.století jich bylo okolo tří tisíc, v předvečer I.světové války jich byl již přibližně čtyřnásobek. Početně rostoucí pastvy se rozhodl ujmout s největší pravděpodobností samozvaný a nekanonický kněz Nikolaj Manovič (*viz Nový Zéland*). Je ironií, že právě tento problematický muž byl patrně prvním, kdo konal slovanské bohoslužby na australské pevnině. V Austrálii působil od října roku 1909.

Zprávy o neutěšeném stavu ruské diaspory v Austrálii (dvě řecko-arabské farnosti a jeden slovanský kněz záhadného původu) se v roce 1912 dostaly díky listu generálního konsula A.N.Abazy po šestnácti letech opět až do Sankt Petěrburgu. Na výzvu v časopise „Воскресный день“ iniciovanou rozhodnutím synodu ruské církve o řešení otázek australské misie odpověděli celkem čtyři kněží, z nichž synod vybral jako nejvhodnějšího otce Nikolaje Kuzmina ze Sachalinu. Měl nejméně jednou za rok navštívit australská společenství, administrativně byl podřízen episkopu japonskému Sergiji (Tichomirovovi). Vypuknutí I.světové války však udusilo i tyto snahy a otec Kuzmin Austrálii nikdy ne navštívil.

V roce 1915 se shodou okolností setkal v Honolulu s ruskými vystěhovalci v Austrálii otec Jakov Korčinskij působící tehdy na Havajských ostrovech jako misionář. Zprávy jej nenechaly lhostej-

¹⁷ Později významným způsobem misijně působil v Argentině.

ným. Napsal článek o australských ruských obcích do pravoslavného tisku v USA a vstoupil do korespondenčního kontaktu s generálním konsulem Ruska v Austrálii A.N.Abazou. Výsledkem byl příjezd protojereje Jakova do Melbourne 27.března 1916, jeho návštěva u konsula Abazy a následné pastýřské cesty takřka po celé Austrálii. Během nich navštívil okolo 750 rodin a asi 500 jednotlivců. V červenci téhož roku onemocněl malárií a byl nucen Austrálii opustit. Napsal několik zpráv svému americkému archijereji o situaci v Austrálii a prosil předat tyto informace synodu. Po svém návratu do Ruska v roce 1917 však zjistil, že tyto jeho zprávy se k synodu nikdy nedostaly. Blížila se historická katastrofa. Otec Jakov skonal mučednický v Oděse krátce po bolševické revoluci. Jeho zásluhy o ruskou diasporu v Austrálii jsou vynikající. Své misijní působení zde začal zcela sám, z vlastní horlivosti a bez jakékoli finanční podpory vyšší církevní správy či ruského státu. Pravděpodobně konal první kanonické slovanské bohoslužby na australské pevnině (96 let po Bellingshausenově výpravě).

Pád ruské monarchie, bolševická revoluce, občanská válka a porážka bílého hnutí znamenaly nejenom to, že se Austrálie stala jednou z cílových zemí mnoha ruských emigrantů. Neblahé historické události také způsobily jurisdikční rozdělení ruské církve a od roku 1927 také její faktické rozdělení kanonické a eklesiální. Nejméně do konce II.světové války se pak všechny australské ruské farnosti hlásily k jurisdikci karlovackého synodu, „ruské pravoslavné církve v zahraničí“.

Ruská zahraniční církev: v červenci 1923 přicestovala do Brisbane první skupina 36 běženců z Mandžuska (ve stejné době přijala Austrálie i první staroobřadce). Byl mezi nimi i protojerej Alexander Šabašev, zakladatel první ruské farnosti v Austrálii. Brzy následovala skupina asi 400 Kozáků (většina z nich byla usídlena zhruba 380 km severně od Brisbane v Cordalba, které se tak v meziválečné Austrálii stalo největší koncentrací ruského obyvatelstva v zemi). Péči otce Šabaševa se podařilo získat pronájem místního anglikánského kostela a na svátek Záštity Přesvaté Bohorodice roku 1925 byla v Brisbane sloužena první liturgie. Již následujícího roku se pak nové farnosti podařilo zakoupit pozemek ve čtvrti Woolloongabba a přestavbou domku zde zbudovat chrám svatého Nikolaje – první ruský chrám na australské půdě. První liturgie v novém chrámu byla sloužena 15.srpna 1926. Farnost byla také přijata do řádné kanonické péče nejprve metropolitou Evlogijem (Georgijevským) a poté i přímo prvohierarchou karlovackého synodu metropolitou Antonijem (Chrapovickým). Ve stejné době do Queenslandu přibyli další duchovní, protojerej Valentin Antonijev a jeromonach Feodot (Šaverin). V letech 1929 až 1933 byl představeným farnosti archimandrita Mefodij (Šlemin)¹⁸. Po něm ji převzal otec Antonijev. Ten farnost nejen konsolidoval, ale inicioval také stavbu prvního chrámu typické ruské architektury v Austrálii. Nový chrám byl posvěcen v únoru 1936. S válkou dopadly na farnost těžké zkoušky. Otec Antonijev byl v letech 1942 až 1944 australskými úřady internován za protisovětskou agitaci a obec navíc ztratila kontakt s karlovackým synodem, takže byla nucena se správně podřídit řecké metropolii v Austrálii.

¹⁸ O něm a jeromonachu Feodotovi viz podrobněji kapitolu 1.5..

V Sydney nebyla tak velká a živá ruská komunita jako v Brisbane. Prvním duchovním zde byl od roku 1926 otec Innokentij Šerešev. Bohoslužby konal nejprve po domech a poté díky vstřícnosti archimandrity Athenagora Varaklase v řeckém chrámu v Surry Hills. Bohoslužby se zde konaly jednou měsíčně. Od roku 1928 se obec přestěhovala do antiochijského chrámu v Redfern. V roce 1933 přesídlil z Brisbane archimandrita Mefodij a o pět let později byla formálně ustavena sydneyjská farnost svatého Vladimíra. Také ona byla nucena v roce 1939 přijmout jurisdikci řeckého metropolity. Vztahy byly zpočátku velmi přátelské, ale poté, co Konstantinopol uznala v roce 1944 metropolitu Sergije (Stragorodského) za kanonického ruského patriarchu, takřka z minuty na minutu naprosto ochladly. Farnost se pak rozdělila na stoupence konstantinopolské, moskevské a karlovacké jurisdikce. Otec Mefodij znechucen spory opustil Sydney. Bohoslužby pak byly obnoveny až po válce.

V Melbourne ruská farnost v meziválečném období vůbec nevznikla. Rusové zde byli dostatečně spokojeni s péčí, kterou jim poskytoval otec Antonious Mobayed, „Arab s ruským srdcem“. Po jeho zesnutí, v letech 1943 až 1948, v Melbourne nebyly konány slovanské bohoslužby.

Po II.světové válce se situace ruské komunity radikálně změnila. Na přelomu 40. a 50.let přibývalo do Austrálie několik desítek tisíc ruských běženců, především tzv. „displaced persons“ (DP) z lágrů v západní Evropě. Tito utečenci, kteří využili okupaci západních oblastí SSSR Německem k útěku na Západ, byli v Austrálii shromažďováni do táborů, v nichž vládly někdy doslova strašné podmínky. K udělení občanství bylo třeba nejenom projít těmito tábory, ale ještě se zavázat k dvouleté práci dle potřeb australského hospodářství. Největším z těchto táborů byl tábor Bonegilla, jímž v letech 1948-53 prošlo asi 320 000 lidí z východní Evropy. Tato zcela nová situace si žádala i organizační odezvu, k níž došlo již v roce 1946 formálním ustavením eparchie ruské zahraniční církve v Austrálii. V listopadu 1948 přijel do Austrálie vladyka Feodor (Rafalskij)¹⁹. V zástupch DP byli také mnozí duchovní, které vladyka Feodor přijímal pod svůj omofor, mezi nimi i vyznavači z dob persekucí 30.let – protojerej Ioann Berezovskij byl vězněn v letech 1938-41, mitroforní protojerej Isidor Dereza v letech 1930-31, otec Aleksej Filatov na Solovkách takřka celá 20. a 30.léta (byl zde vysvěcen tajně na diákona svato-mučedníkem archiepiskopem Hilarionem Trojickým), protojerej Konstantin Naverežskij strávil několik let na nucených pracích na Sibiři, protojerej Nikolaj Uspenskij byl jako diákon odsouzen k devíti letům na stavbě volžského kanálu a budoucí vladyka Feodosij (Putilin) ještě jako ženatý kněz Sergij strávil ve vězení čtyři roky na sklonku 30.let. Takřka okamžitě byly organisovány provisorní farnosti v táborech, vedle dvou předválečných farností běžného typu. Ale již v roce 1950 vznikly řádné farnosti v Melbourne, Adelaide, Hobartu a v roce 1951 v Perthu. Od listopadu 1949 do října 1953 měla eparchie vikárního episkopa v osobě Afanasije (Martose).²⁰ S jeho příchodem byla kathedra eparchie pře-

¹⁹ Pocházel z Lucku na Volyni, postřiženec Počájevské lávry.

²⁰ O působení vladyky Afanasije viz blíže jeho vlastní osobně silně zabarvený materiál Архиепископ Афанасий (Мартоc): На ниве Христовой. In: Миссионерский листок No.143, Holy Trinity Mission, La Canada 2003.

nesena do Sydney a zde zahájena stavba nové kathedrály svatých Petra a Pavla v Strathfieldu, která byla dokončena v roce 1953. V září 1954 přicestoval do Austrálie nový vikář Sáva (Rajevskij). Téhož roku byl kněz Igor Süsemihl zbaven vedením eparchie kněžství, byl ale záhy přijat do řecké archiepiskopie. Tím byl položen základ dodnes jsoucí ruské farnosti v jurisdikci konstantinopolského patriarchátu v Austrálii (*viz konstantinopolský patriarchát*). 5.května 1955 zesnul předčasně po vážné nemoci vladyka Feodor.

Vladyka Sáva, který se ujal řízení eparchie po vladykovi Feodorovi, věnoval velkou péči založení mnišského společenství v Austrálii. Prvotní myšlenku mužského monastýru se ještě v letech 1956 až 1959 uskutečnit nepodařilo. Úspěšný byl ale ve stejné době pokus o založení ženského konventu v Kentlynu (*podrobněji viz kapitola 1.6.*). Šlo o první pravoslavný (a východní vůbec) monastýr v Austrálii. V roce 1956 byly uzavřeny poslední farnosti v imigračních táborech a téhož roku přicestoval na kontinent nový vikární episkop Antonij (Medveděv). Vladyka Sáva také podpořil založení mládežnických organizací a v polovině 60.let se jeho přispěním rozběhly i tříleté vzdělávací kursy pro budoucí duchovní, mátušky a zájemce o bohosloví obecně. V roce 1963 byl ustaven druhý vikární episkop se sídlem v Brisbane v osobě archimandrity Filareta (Vozněsenského), který do Austrálie přibyl po dlouhých bojích s maoistickou nomenklaturou a který se hned následujícího roku stal prvohierarchou ruské zahraniční církve. Šlo o první archijerejskou chirotonii na území Austrálie²¹. V roce 1968 vystřídal na místě vikárního episkopa Antonije (Medveděva) vladyka Konstantin (Jesenskij). O rok později byl v Melbourne vysvěcen nový vikář vladyka Feodosij (Putilin).

Na přelomu 60. a 70.let zasáhl eparchii bolestně majetkový spor okolo strathfieldské kathedrály, který vyústil až v otevřené schisma (*viz níže Pravoslavná církev Ameriky*). Jeho důsledkem bylo mj. dočasné odvolání vladyky Sávy a pověření řízením eparchie někdejší vikářem, nyní již archiepiskopem buenosaireským Afanasijem (Martosem)²². Toto opatření synodu však naprosto nebylo šťastné. Vladyka Afanasij přijel do Austrálie s velmi podlomenou reputací poté, co roku 1966 vyšla jeho kniha „Bílá Rus“, v níž se velmi nelichotivě vyjádřil o „Rusech“. Spor mezi eparchií a farním výborem kathedrály se i po jeho příjezdu každým týdnem stupňoval a až tragikomicky politisoval. Dny vladyky Afanasije v Austrálii pak byly sečteny v okamžiku, kdy v sydneyjské kathedrále údajně podal svaté Přijímání nepravoslavným. Správa eparchie byla poté svěřena opět Sávovi, který ale záhy požádal o odchod na odpočinek a stáhl se do ticha kentlynského monastýru. Jeho nástupcem se stal jako třetí archiepiskop Feodosij (Putilin)²³.

Spor kolem strathfieldské kathedrály byl nejtěžším skandálem spojeným s pravoslavnou Církví

²¹ Pozoruhodné je, že se svěcení zúčastnil (byť jako nesloužící) i hierarcha ekumenického trůnu Dionýsios (Psiahas), což je velmi zajímavá podrobnost ohledně otázky vztahů ekumenického patriarchátu a zahraniční církve resp. pozdějšího metropolity Filareta osobně.

²² Vladyka Sáva byl jmenován „representantem Posvátného synodu v Austrálii“ a vladyka Afanasij „správcem eparchie“. Tento ve své podstatě nekanonický stav odrážel nedobré vztahy v samotném newyorském synodu.

²³ Je zajímavé, že první tři prvohierarchové v Austrálii byli původně ženatými kněžími.

během celého jejího působení v Austrálii a těžce poškodil věc Pravoslaví na pátém kontinentu. S jeho dozvuky se australská eparchie zahraniční církve potýkala celá 70.léta. Jaké byly osudy hlavních ak-térů a konec celého případu? Vladyka Afanasij se vrátil do Buenos Aires, kde víceméně v izolaci strá-vil zbytek svého života. Nejstarší, nejhonosnější a nejdůležitější ruský chrám na jižní polokouli – ka-thedrála Svaté Trojice v Buenos Aires – byl vyňat z jeho jurisdikce a podřízen přímo metropolitu Fi-laretovi. Tím byla zásadně podlomena autorita Afanasije ve vlastní eparchii a byl to zároveň výraz ne-přejícnosti zbytku episkopátu zahraniční církve a políček Afanasijovi za jeho netaktní impertinence vůči ruskému živlu v jeho akademických pracích. Vladyka Sáva strávil zbytek života v ústraní mo-nastýru v Kentlynu a později v malých prostorách při své milované kapli v Croydonu. Konce celé cau-sy se nedožil, zesnul 17.dubna 1976. V únoru následujícího roku Nejvyšší soud Nového Jižního Wale-su uzavřel definitivně roky se táhnoucí soudní spor ve prospěch eparchie. Té byla vrácena kathedrála svatých Petra a Pavla i s veškerým mobiliářem. Poražený farní výbor se transformoval do „Australian Orthodox Fraternity of St.Michael“ a v jurisdikci OCA (*viz níže*) založil farnost v Homebush. Na Neděli Pravoslaví 1978 vladyka Feodosij slavnostně vstoupil do kathedrály a sloužil zde svatou liturgií. Od prosince 1979 do dubna 1980 pobýval v Austrálii metropolita Filaret. Jeho návštěva eparchie jako by symbolicky ukončila více než dekádu dlouhé období zmatků a nechutných sporů. Téhož roku zesnul vladyka Feodosij. Byl nahrazen vladykou Pavlem (Pavlovem).

Pod jeho vedením byla 80.léta obdobím konsolidace. V roce 1983 započala rozsáhlá přestavba monastýru v Kentlynu. O pět let později slavila eparchie 1000 let křesťanství na Rusi. V témže roce byly dokončeny výstavné nové chrámy v Canbeře a v Perthu. V období 1992 až 1995 se na australské kathedře vystřídali Daniel (Alexandrov), Alipij (Gamanovič) a Varnava (Prokofjev). Posledně jmeno-vaný strávil v Austrálii jen tři týdny. Věčně ve válečném stavu se nacházející australská eparchie se za dlouhá desetiletí stala spíše postrachem než lákadlem kandidátů na svoji kathedru. V roce 1995 na-vštívil vakantní australskou eparchii metropolita Vitalij (Ustinov). Ze svých pozorování života aus-tralské eparchie vyvodil specifické závěry – formou encykliky mj. vydal plošný zákaz užívání angličti-ny v bohoslužbách. Při vší úctě k starci prvohierarchovi, takové nařízení již bylo vzhledem k životu eparchie té doby mimo realitu, stejně jako přežívající mccarthismus a paranoia z agentů KGB u části australské emigrace. Přeci jenom, čas, i pro zahraniční církve, pokročil.

Ustavení Hilariona (Kaprala) na australskou kathedru v červnu 1996 bylo pro eparchii svým způsobem vysvobozením. Vzdělaný, umírněný a organizačně schopný hierarcha, stejně jako určité vy-čerpání z táhnoucích se sporů spolu s evidentními změnami ve vlasti, to vše přineslo postupnou konso-lidaci. V roce 1997 byla přijata do struktur eparchie významná skupina konservativních anglikánů. Roky 2001 až 2003 přinesly normalisaci vztahů s církví ve vlasti i s ostatními místními pravoslavnými církvemi. Změny nepřijala menší část duchovních a pastvy (*viz níže*).

Eparchie ruské zahraniční církve v Austrálii již zdaleka není uzavřena ve svých etnických a historických hranicích, ale je velmi pestrým společenstvím různých tradic. 7.července 2009 vladyka Hilarion sloužil za účasti asi 60 věřících první svatou liturgií v misijní kapli svatého Jana šanghajského a sanfranciského pro místní australské obyvatelstvo v Gunningu. Otec Seraphim Slade, první australský pravoslavný duchovní, přijal Pravoslaví právě pod vlivem četby životopisu svatého Jana Maximo-viče. Jde o vůbec první systematickou misii mezi australskými domorodci. Od roku 2002 pečuje otec Michael Li o zhruba 64 pravoslavných rodin čínského původu. Roku 1997 se součástí eparchie stalo několik tradicionalistických anglikánských společenství, která opustila mateřskou církev na protest proti svěcení žen. Dnes jsou zastřešena pod St. Petroc Monastery v Tasmánii a jeho dependence, z nichž nedávno byla jedna otevřena i na kontinentu, jmenovitě v Perthu. Následují tzv. sarumský obřad resp. upravené anglikánské knihy. Od roku 1996 má eparchie také řecký starokalendářní monastýr v Marickville vedený igumenem Kosmou (Vasilopoulosem). Ve farnostech v Dandenong a Perthu svého času působili rumunští a srbští duchovní. Součástí eparchie není tč. žádné staroobřadecké společenství, ale mniši monastýru Svaté Trojice v Bombale a někteří farní kněží mají požehnání užívat některé přednikonské duchovenské oděvy.

Dnes má eparchie 35 církevních obcí a misií, 6 mužských a 2 ženské monastýry, při nichž slouží 42 kněží a 20 diákonů. Eparchiální archijerej je zároveň prvohierarchou ruské pravoslavné církve v zahraničí.

Pravoslavná církev Ameriky (OCA, někdejší severoamerická metropolie ruské pravoslavné církve): v roce 1971 přešly z ruské zahraniční církve do jurisdikce OCA farnosti v Bankstownu, New South Wales v čele s archimandritou Venjamine (Garšinem) a (část) v Brisbane pod vedením otce Grigorije Mališeva (spolu s nimi později opustil zahraniční církev ve prospěch OCA igumen Dimitrij Obuchov). První po zesnutí archimandrity Venjamina v roce 1995 přešla do jurisdikce antiochijského patriarchátu (ačkoli je dodnes uváděna v oficiálních schematismech OCA), druhá se po pěti letech bez služeb vrátila v květnu 2009 do jurisdikce ruské zahraniční církve. Obě farnosti po celou dobu následovaly juliánský kalendář. Jedinou farností v Austrálii, která se dnes hlásí k Pravoslavné církvi v Americe je církevní obec v Homebush, New South Wales. Tato obec vznikla v roce 1977 jako „Orthodox Fraternity of St. Michael“ pod vedením otce Michaela Mershera a o rok později byla přijata do jurisdikce OCA. Od té doby se v její správě vystřídali čtyři duchovní (mj. v letech 1980-86 poslední ze skupiny odštěpenců mitroforní protojerej Fjodor Michaljuk, viz výše), nyní v obci slouží otcové Ivan Bojko a Igor Chlabicz²⁴. Věřící jsou hlavně Poláci, Bělorusové a australští konvertité. Farnost podřízena přímo prvohierarchovi Pravoslavné církve v Americe (do roku 1981 církevní obec

²⁴ Narozen roku 1955 v Bělorusku, ale vyrůstal v Polsku (Jelenia Góra, Białystok). Studoval v Jabloczném a Warszawě. Po návštěvě Slovenska si zvolil za téma své magisterské práce historii pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku. Na kněze vysvěcen dnešním prvohierarchou polské církve metropolitou Sávvou v roce 1982. V Austrálii od roku 1986, kde měl nejprve převzít na kanonickém základě adelaidský chrám běloruské autokefální pravoslavné církve (viz níže), ale po neúspěchu jednání převzal farnost OCA v Homebush.

v Austrálii administroval arcibiskop montrealský a kanadský Sylvester /Haruns/).

Ruská pravoslavná církev (moskevský patriarchát): první farnosti, Záštity Přesvaté Bohorodice v Blacktownu a Svaté Trojice v Melbourne, byly otevřeny až v dobách pokročilé „perestrojky“, v roce 1988. Dnes tři církevní obce s dvěma duchovními, podřízené episkopu Markovi jedorjevskému. V jedné z farností jsou bohoslužby konány anglicky dle smíšeného kalendáře, jinak kalendář juliánský a služby církevněslovanské.

Srbská pravoslavná církev: organizační struktura srbské církve v Austrálii je tak trochu kano-nickým unikátem, který bychom mohli nazvat dvojeparchií v personální unii. Po roce 1963 totiž na území Australského svazu konsolidovaly svou vlastní správu jak církve ve vlasti (patriarchát), tak tzv. **svobodná srbská pravoslavná církev**, první podřízením australských obcí západoevropské eparchii, druhá novogračanické metropolii v USA. Patriarchát pak definitivně ustanovil vlastní australskou eparchii s hierarchou v čele v roce 1974, svobodná srbská pravoslavná církev o pět let později. Když se v roce 1992 podařilo patriarchovi Pavlemu završit léčbu bolestného rozkolu obnovením plného církevního společenství, působily obě eparchie s vlastními episkopy pro celou Austrálii paralelně až do roku 2000. Od tohoto roku de iure obě eparchie nadále trvají, ale mají společného eparchiálního archi-jereje, který je buď eparchou patriarchální diecése a administrátorem bývalé novogračanické nebo naopak. Po jmenování na australskou kathedru Ireneje (Dobrijeviče) jakožto již celkem třináctého srbského hierarchy v Austrálii došlo v roce 2007 k částečnému narušení těžce dobyté jednoty odchodem několika farností do jurisdikce buď Agafangela oděsského, nebo Kypriána oropoského a filiského (*viz níže*). V obou těchto jurisdikcích mimo obecnství světového Pravoslaví – navíc paradoxně ve vzájem-ném společenství – tvoří dnes vlastně v Austrálii většinu konservativní a promonarchičtí Srbové.

V rámci srbské církve v Austrálii je nyní v obou eparchiích 41 církevních obcí, v nichž slouží 34 kněží (z toho dva mniši) a 3 diákon. Počet věřících je dle sčítání lidu z roku 2001 42 405 osob. Církve má čtyři monastýry - dva mužské, jeden ženský a jeden smíšený (v Elaine, Victoria, jediný s bra-trstvem resp. sesterstvem, dohromady sedm osob). Nejznámější je monastýr svatého Sávy „New Kalenic“ v Hall, Canberra, zbudovaný jako sídlo eparchy svobodné srbské pravoslavné církve v letech 1980 až 1990. Bohoslužby jsou konány dle starého kalendáře církevně slovansky, srbsky a anglicky.

Celkový počet osob srbského původu v Austrálii je dle údajů z roku 2006 95 364 osob. Při církvi působí kolej svatého Sávy pro výchovu duchovenského dorostu ve Varroville, New South Wa-les, Bratrstvo svatého Nikolaje Velimiroviče, dílna a obchod s církevními potřebami „Riza“, „Serbian Orthodox Welfare Association“ (SOWA), dům pro přestárlé svatého Simeona v Rooty Hill, New South Wales a řada dalších spolků a zařízení. Vychází časopis „Svetosavski vesnik“. Celkově je srbská dias-pora v Austrálii šestá nejpočetnější na světě, od II.světové války tradičně promonarchistická, se si lnou vazbou na někdejší četnický odboj (svěcení půdy v Hall v roce 1981 byl přítomen i korunní princ Ale-xander Karadžordžević).

Rumunská pravoslavná církev: deset farností v eparchii pro Austrálii pod názvem „Rumunský pravoslavný episkopát Austrálie a Nového Zélandu“. První rumunská farnost v Austrálii vznikla v roce 1972. V roce 2006 byl založen vikariát podřízený bezprostředně patriarchovi Theoktistovi v čele s otcem Dumitru Comanem. V březnu 2008 byl zvolen australským episkopem archimandrita Michail (Filimon) a formálně zřízena australská eparchie a na svátek svatých apoštolů Petra a Pavla téhož roku byl vladyka Michail slavnostně intronisován. Všechny církevní obce mají svého stálého duchovního. Při posledním sčítání lidu v roce 2001 se k církvi přihlásilo 1471 osob.

Rumunská imigrace do Austrálie má svůj počátek ve 20. letech 20. století. Počet osob rumunského původu v zemi je 18 320 osob (2006). K Pravoslaví se hlásilo 80,6% z nich.

Bulharská pravoslavná církev: tři obsazené farnosti v rámci Bulharské východopравoslavné diecése USA, Kanady a Austrálie. Po nástupu komunistické moci v Bulharsku sdílely obce kanonickou pout' této diecése, která přerušila společenství s církví ve vlasti a obnovila je až v roce 1964.

První bulharská imigrace na území Austrálie je doložena z roku 1876 v souvislosti s tzv. Dubnovým povstáním. Další výrazné přistěhovalecké vlny následovaly na počátku 20. století (v roce 1903 z Thrákie po Ilin-densko-preobraženském povstání, další roku 1907 z oblasti Veliko Tarnovo) a po II. světové válce (hlavně z Dobrudžy). Dnes se celkový počet osob bulharského původu na území Australského svazu odhaduje až na 20 tisíc. V Melbourne působí bulharsko-australská společnost „Rodina“.

Počet **kyperských Řeků** v Austrálii se dnes odhaduje na 70 tisíc osob (počátek imigrace již 1857 – *podrobněji viz výše konstantinopolský patriarchát*). Koncentrováni jsou především v Melbourne (jen zde se počet obyvatel řeckého původu odhaduje na 215 tisíc). Kypersští Řekové v naprosté většině patří k mladší, poválečné imigraci. Tak 63% kyperských Řeků doma stále hovoří řecky. Stupeň asimilace je relativně velmi nízký. Podíl smíšených sňatků u řecké populace ve státě Victoria byl k roku 2006 36%, zatímco v Západní Austrálii to bylo 58%²⁵. Církevně pečuje o kyperskořeckou diasporu konstantinopolský patriarchát.

Církev Řecka spravovala pravoslavné Řeky na území Austrálie v letech 1902 (resp. 1908) až 1924 (*viz výše*).

Při sčítání lidu v roce 2001 se na území Austrálie přihlásilo k Pravoslaví 159 etnických **Albánců** (celkem v roce 2006 11 140 lidí). Vlastní církevní organizace není.

Polská autokefální pravoslavná církev: jedna farnost v Jižní Austrálii vzniklá v souvislosti se spory v ruské zahraniční církvi v roce 1971, tč. bez bližších informací, neuváděna v oficiálních schématech polské církve. *Viz výše causa tzv. svobodné polské pravoslavné církve a kněze Fjodora Michaljuka*. Při sčítání lidu roku 2006 se k polskému původu přihlásilo v Austrálii 163 802 osob.

Prvním člověkem **českého původu** na australské půdě byl roku 1793 botanik Tadeáš Haenke, rodák z Chřibské. Dnes žije v Austrálii dle odhadu Ministerstva zahraničních věcí ČR asi 15 tisíc osob

²⁵ Tamis, A.M., cit. dílo, str. 64

českého a 16 tisíc slovenského původu. V zemi působí 14 krajanských sdružení, mezi nimi i spolky legionářské a sokolské, vycházejí dvojce české noviny a na třech rozhlasových stanicích probíhá pravidelné vysílání v češtině. Jediný římsko-katolický kostel, v němž se konají bohoslužby v českém jazyce, je v Sury Hills, Sydney (*viz výše*). K Pravoslaví konvertovala v době svého australského pobytu po emigraci z Československa rodina otce Václava Ježka, působícího dnes v církevní obci Markovce michalovsko-košické eparchie naší místní církve.

Dále viz níže posvátný synod v odporu, ukrajinská řecko-katolická církev, vzpomínky otce Kirilla (Gree-na).

1.3.2. Pravoslavné církve s problematickým kanonickým statutem

Makedonská pravoslavná církev: rozsáhlá a živá eparchiální organizace. Spravuje metropolita Petar bitolský, který tráví v Austrálii zhruba měsíc v roce. Udáváno je 24 farností, 6 církevních středisek a 4 monastýry. K makedonskému původu se při sčítání lidu v roce 2006 přihlásilo v Austrálii 83 978 osob (z nichž více než 80% doma hovořilo makedonsky a 65% se hlásilo k národní pravoslavné církvi), ale odhady makedonských institucí se pohybují až kolem 200 tisíc osob, což by Makedonce stavělo na druhé místo mezi východokřesťanskými diasporami v Austrálii. V každém případě je Austrálie zemí s největší makedonskou diasporou na světě (jeden ze dvou případů ze všech v této práci zmiňovaných etnických menšin). Imigrace probíhala již od 80.let 19.století. Početnost diaspor se projevuje podobně jako u Koptů (*viz níže*) velmi slušnou úrovní církevního života, duchovnost je zcela tradičně pravoslavná. Mezi pravoslavnými církvemi s problematickým kanonickým statutem je makedonská církev v Austrálii silnější než všechny ostatní církve podobného typu dohromady.

Černohorská pravoslavná církev: nemá vlastní zastoupení, ale duchovně o černohorskou passtvu (v roce 2006 se při sčítání lidu přihlásilo k černohorskému původu 1 171 osob) pečuje černohorský kněz Dragan Saračević spravující farnost svatých nezištníků Kosmy a Damiána v Dulwich Hill synodu metropolity Kypriána (*viz níže*). Kromě toho má menšina zastřešující organizaci s názvem „Černohorská národní asociace“ a několik folklórních souborů.

Dočasná nejvyšší církevní správa ruské pravoslavné církve v zahraničí (episkopa Agafangela oděského a tavridského): po podepsání Aktu o společenství mezi ruskou zahraniční církví a moskevským patriarchátem v roce 2007 přijala tento akt celá australská eparchie zahraniční církve s výjimkou farnosti všech volyňských svatých ve Pheasant Creeku v čele s archimandritou Johnem Smeličem. Dnes udává v zemi čtyři chrámy (obsluhované dvěma duchovními) a ženský monastýr Záštity Přesvaté Bohorodice v Canbeře. Jedna z farností nese přímo označení „Free Serbian Church of...“, druhá je totožná s farností svatého Jiří v Canbeře (*viz níže Synod v odporu*), v podstatě tři ze čtyř obcí jsou srbské a s minulostí v tvrdém křídle srbské australské diaspory. Ve společenství se synodem metropolity Kypriána.

Posvátný synod v odporu (metropolity Kypriána oropoského a filiského): tři farnosti v jedné z šesti eparchií nejumírněnějšího řeckého starokalendářního synodu. Reprezentativní ženský monastýr Přesvaté Bohorodice Gorgoypekoos blízko Sydney. V čele eparchie stál v letech 1994 až 2010 metropolita Chrysostomos (Alemangos), od čtrnácti let žijící ve skitu Svaté Anny a v monastýru Esfigmenu na Svaté hoře Athos. Od roku 1969 působil v Austrálii. O rok později opustil na protest proti ekumenismu (společné modlitbě archiepiskopa Ezeiela s římským papežem) konstantinopolský patriarchát a v roce 1971 přijal archijerejskou chirotonii od archiepiskopa Spyridona (Ermogenouse – viz níže), Sjarheje (Ohotěnka) z běloruského autokefalistického hnutí a jednoho hierarchie svobodné srbské pravoslavné církve (viz níže příslušné církevní útvary). Jeho kanonické postavení a činnost v následujících letech nejsou zcela jasné. Od roku 1993 byl hierarchou synodu v odporu. V posledních letech pobýval více v Řecku, kde nakonec 5.října 2010 skonal. V lednu 2009 se součástí eparchie stala srbská církevní obec svatého Georgije v Canbeře. Tato farnost vznikla původně jako obec svobodné srbské pravoslavné církve v polovině 50.let. V letech 1992 až 2008 byla součástí kanonické struktury srbské církve v Austrálii. Pozoruhodná je dvěma skutečnostmi. Jednak zde byl vybudován vůbec první památník vůdci četnického odboje Dražovi Mihajlovičovi, a za druhé, v letech 1967 až 1983 provedl úplnou výzdobu chrámu svatého Jiří (pravda, v barokním stylu) rakouský malíř českého původu Karl Matzek (1894-1983), který se se srbskou menšinou a chrámem sblížil natolik, že před smrtí přijal Pravoslaví. Pozoruhodně tak spojil naši zemi, Austrálii a pravoslavné křesťanství. V jedné z farností byl svého času tolerován smíšený kalendářní styl, což se samozřejmě neobešlo bez tvrdé kritiky ze strany ostatních starokalendářních synodů. V roce 2010 se synodu podařilo obsadit poslední ze svých tří farností, a to nově vysvěceným knězem Charitonem Mrázkem z Prahy.²⁶

Ruská skutečně (истинно) pravoslavná církev: ještě před podpisem Aktu o církevním společenství mezi moskevským patriarchátem a ruskou zahraniční církví na Nanebevstoupení 2007 došlo v roce 2001 ke změně ve vedení zahraniční církve. Odstoupení metropolity Vitalije (Ustinova) z funkce prvohierarchy zahraniční církve bylo hodnoceno tu jako kanonický a dobrovolný odchod na odpočinek, tu jako „puč“ a násilné odstranění kanonického prvohierarchy. Část oponentů tohoto kroku vešla záhy po odstoupení/odstranění metropolity Vitalije ve styk s „katakombní“ částí ruské církve ve vlasti v čele s archiepiskopem Lazarem (Žurbenkem, + 2005) a zaštitila se autoritou staříckého metropolity, který se ovšem záhy od skupiny distancoval. Vznikla tak církevní struktura stojící napravo nejen od „mainstreamu“ zahraniční církve, ale i od „dočasné správy“ Agafangela (Paškovského) a „synodu v odporu“ Kypriána (Koutsumbase), a také ruské pravoslavné církve „v exilu“ nejbližších spolupracovníků metropolity Vitalije. V jejím čele stojí od roku 2007 Tichon (Pasečnik), archiepiskop omský a sibiřský. V Austrálii se k této církevní organizaci hlásí pět obcí (mj. části starých farností ve

²⁶ ústní informace bratra otce Charitona Daniela, news-nftu.blogspot.com/2010_04_18_archive.html

Woolloongabba a v Rocklea²⁷, jedna srbská v Brisbane, *srovnej výše*), pět kněží a jeden diákon²⁸.

Autokefální řecká pravoslavná církev Ameriky a Austrálie: historie tohoto útvaru sahá až do roku 1969, kdy nepočetná odbojná část řecké archiepiskopie vystoupila z jejího svazku a navázala blíže nespecifikovaný kontakt jednak s ruskou zahraniční církví, jednak se svobodnou srbskou pravoslavnou církví, jednak se Sjarhejem (Ohotěnkem – viz níže pozn. 29). V letech 1969 až 1973 došlo péči starokalendářního řeckého archiepiskopa Spyridona (Ermogenouse) z USA k jisté organizační formaci uskupení (registraci právnické osoby s výše uvedeným názvem). V roce 1994 byl útvar posílen bývalým vikářem řecké archiepiskopie konstantinopolského patriarchátu Pavlem christianopoulským (jeho uskupení nesouhlasilo s názory a církevní politikou archiepiskopa Styliana, jakož i s nuceným ukončením angažmá jerusalémského patriarchátu na území Austrálie). Po resignaci vladyky Pavla v roce 2009 byla nakonec v září 2010 zřízena v rámci jednoho ze starokalendářních řeckých synodů (Auxentia II.) „Posvátná metropole Austrálie a celé Oceánie“. Zároveň používá v Austrálii svůj původní název včetně slova „autokefální“. V současné době udává v Australském svazu 12 chrámů s 8 duchovními. Archiepiskop Spyridon se později dostal do soudního sporu se svou bývalou pasivou a ocitl se zcela v izolaci. Metropolii nyní administrativně spravuje přímo „archiepiskop athénský a celého Řecka Auxentios II.“.

Skutečná (genuine) pravoslavná církev Řecka a diaspory: vlastní eparchie v čele s episkopem Vissarionem (Sotiropoulosem), dva kněží (z toho jeden mnich) a pět farností jednoho z florinitských starokalendářních synodů.

Skutečná (genuine) pravoslavná církev Řecka: pět neobsazených farností matthaitského radikálního starokalendářního řeckého synodu vedeného Kyrikem (Kadogianisem), metropolitou Mesogey a Laureotiky.

V Austrálii jsou registrovány také nekanonické: **Běloruská pravoslavná autokefální církev**²⁹

²⁷ v prvním případě i s chrámem, v druhém bez něho

²⁸ Administrátorem australské eparchie je jeden z nejznámějších a nejdéle sloužících kněží ruské zahraniční církve v Austrálii mitroforní protojerej Ioann Stukacz. Narodil se v roce 1930 v Bělorusku, v Austrálii od roku 1950, absolvent semináře v Jordanvillu, svěcenec metropolity Filareta (Vozněsenského) a archiepiskopa Averkije (Tauševa).

²⁹ V Austrálii svého času působil zakládající prvohierarcha tohoto církevního uskupení archiepiskop Sjarhej (Ohotěnk) – Sergij (Ochotěnk). Narodil se v roce 1890 na Volyni. Od svých 14ti let žil v monastýru v Žitomiru. Mnišství přijal v roce 1919, ve 20. a 30. letech sloužil na řadě farností, roku 1937 byl již v hodnosti archimandrity zatčen a poslán na nucené práce. Od roku 1942 se zapojil do organizace Ukrajinské autokefální pravoslavné církve (Polykarpa Sikorského, odlišné od autokefalistického hnutí na Ukrajině po roce 1921), v jejíž jurisdikci byl v srpnu roku 1943 vysvěcen na episkopa. Ustoupil s německými vojsky přes Polsko na západ. Ve Varšavě měl údajně získat potvrzení o kanoničnosti své chirotonie od metropolity varšavského Dionisije (Valedinského). V Kostnici v roce 1948 zorganizoval ustavující sněm Běloruské autokefální pravoslavné církve (v nejasných vztazích s ruskou zahraniční církví-obnoveným karlovackým synodem). Později mu jako prvohierarchovi této církve při archijerejských chirotoniích vypomáhali hierarchové ukrajinských autokefalistů, svobodné srbské církve a různí starokalendářní Řekové nejasného kanonického statutu. Asi na přelomu 40. a 50. let se dostal do Austrálie, kde podle svědectví běloruského kněze Alexandra Kazanského „žil ve strašných podmínkách“. Snad i proto se snažil získat přízeň některých řeckých obcí tehdy se nacházejících ve sporu s archiepiskopem Ezekiélem, což se mu v případě farností v Adelaide a Newcastle dočasně podařilo. Událost vyvolala oficiální tomos ekumenického trůnu o nekanoničnosti Sergije Ochotěnk a o neplatnosti jím udílených tajin. Zesnul v Adelaide 2. října 1971. Zajímavé je, že se jeho pohřbu zúčastnili řečtí starostylní hierarchové, Sergij byl pohřbíván dle byzantského způsobu vsedě a uložen na řecký hřbitov. O jeho životní pouti a věroučných postojích lze nalézt řadu obtížně ověřitelných informací. Za války se údajně kriticky stavěl k „lipkovštině“ (původní ukrajinské autokefalistické hnutí bez episkopátu), za což měl být

(čtyři neobsazené farnosti, výstavný chrám v Adelaide; počet osob běloruského původu v Austrálii je odhadován na 12 tisíc, většina z nich se ale vždy hlásila k ruské zahraniční církvi), podivuhodná **Ukrajinská autokefální pravoslavná církev severní a jižní Ameriky a diaspory** (devět farností a jedna misie), ještě podivuhodnější **Ukrajinská autonomní pravoslavná církev v Americe** (arcidiecése Australasie s biskupem Malty v čele), tzv. **Makedonsko-bulharská východní pravoslavná církev** a formálně zde působí také nikým ve světě neuznávaná tragikomická organizace s názvem **Svatá byzantská katolická pravoslavná církev**.

V roce 1958 byla otcem Ioannem Kudrinem založena v Sydney první z dnes čtyř církevních obcí staroobřadeckých (**bělokrynická hierarchie**; tři obce se podřizují rumunské metropolii, jedna moskevské, založená otcem Kirillem Ivanovem, + 2005). Otec Ioann Kudrin se narodil v roce 1879 na Uralu v bezpopovecké rodině. Kněžství přijal od bělokrynické hierarchie roku 1906. V době občanské války byl hlavním kaplanem pro starý obřad armády admirála Kolčaka. Od roku 1922 žil v Charbinu v Mandžusku. V Austrálii svou životní pout' zakončil, zesnul roku 1960³⁰. Současná situace v staroobřadecké komunitě je ne zcela jasná. Došlo k jurisdikčním sporům mezi rumunskou a moskevskou metropolí o správu australské pastvy a v neposlední řadě také o majetkový nárok na výstavný Uspenský chrám v Sydney dokončený v roce 2000. Věřící moskevské jurisdikce jsou dlouhodobě bez duchovního, liturgie se nekonají, obce rumunské metropole obsluhuje od roku 1975 protojerej Timofej Ovčinnikov³¹ a otec Pavel Fefelov. S podporou rumunské metropole vychází časopis „Церковь“. Velikost sydneyjské farnosti je udávána v rozmezí 300 až 400 duší.

Narozdíl od prakticky celé diaspory netvoří v Austrálii **bezpopovci** většinu staroobřadecké komunity. Dnes jsou zde jen víceméně marginální a již dosti desintegrované skupiny různých tolků (časovenyje – část z nich byla takřka cele přestěhovaná ves Romanovka v Číně, pomorci, sin-c'-janci, konovalovci). Někdejší úsilí popovců o jejich sjednocení skončilo neúspěchem. Kdysi známá bezpopovecká vesnice Yarwun v Queenslandu je dnes k nerozeznání od běžných australských sídel.

Kromě toho působí na území Australského svazu jedenáct unionovaných církví a osm církví orientálních.

1.3.3. Unionované církve (římsko-katolické církve východního obřadu)

Maronitská katolická církev: maronité jsou dle některých pramenů druhou nejpočetnější východokřesťanskou diasporou v Austrálii (150 tisíc osob). První přistěhovalci dorazili do země již roku

nejenom zbaven archijerejského сану, ale dokonce i zbit částí spoluhierarchů. Po válce v Německu měl zase iniciovat snahy hnutí o unii s Římem. M.A.Protopopov spojuje jeho jméno s myšlenkou založení autokefální Australské pravoslavné církve atd. Po jeho smrti degenerovalo běloruské autokefalistické hnutí do tragikomičnosti. Svého času mělo čtyři „episkopy“ na šest církevních obcí... Viz Архиепископ Сергей Охотенко In: Церковный посланец. 1999. № 1(47).

³⁰ И.Г.Кудрин, cit. dílo

³¹ Зеньковский С.А., cit. dílo, str. 676.

1854. Prvním knězem byl roku 1893 otec Abdallah Yazbeck (první chrám otevřen ve Waterloo, jako vůbec první východní v Austrálii). Dnes má maronitská eparchie založená v roce 1973 celkem 11 církevních obcí s 37 kněžími (z toho 14 řeholníků), 1 diákona, 23 řeholnic a v zemi působí po dvou mužských a ženských řeholních řádech.

Ukrajinská řecko-katolická církev: ukrajinští řecko-katolíci přibyli do Austrálie mnohem později, až v roce 1949 převážně jako „DP“ osoby z Německa. Přesto byl apoštolský exarchát pro věřící východního obřadu zřízený Vatikánem roku 1958 od počátku pod vedením Ukrajinců (jesuitů, později redemptoristů). V roce 1982 pak byla zřízena samostatná eparchie svatých Petra a Pavla, k níž se v roce 2004 hlásilo 35 050 věřících. Eparchie má dnes 18 kněží (z toho dva mnišského stavu), 3 diákonů, 17 farností a 21 řeholnic ve dvou řeholních řádech (basiliánky a sestry služebnice Neposkvrněné Panny Marie) v pěti řeholních domech. Mezi duchovními je i jeden absolvent prešovské řecko-katolické fakulty. Jurisdikce na území Austrálie platí pro všechny unionované věřící z dnešní Ukrajiny, Polska, Slovenska, České republiky, Maďarska a zemí bývalé Jugoslávie.

Melchitská řecko-katolická církev: první melchitská farnost vznikla již roku 1898 v Melbourne péčí otce Malathia Nammara. Dnes se k melchitské církvi v Austrálii hlásí asi 45 tisíc osob. Eparchie zřízená v roce 1987 má tč. 12 církevních obcí a 17 kněží (z toho dva mniši).

Chaldejská katolická církev: v roce 2006 byla zřízena eparchie svatého Tomáše, která má dnes v Austrálii podle katolických pramenů 26 tisíc věřících v osmi farnostech se sedmi duchovními. V roce 2002 navštívil místní společenství patriarcha babylonský Mar Rafael I. Bidawid.

Arménská katolická církev: první arménské katolické bohoslužby se konaly na australské půdě v roce 1980. Dnes dvě farnosti v Sydney a Melbourne a církevní středisko ve Ferntree Gully, Victoria, s třemi duchovními. Roku 2004 se uskutečnila návštěva arménského katolického patriarchy Nersa Bedrose XIX..

Syro-malabarská katolická církev: chrám v Oak Parku, stát Victoria, s třemi duchovními (redemptoristé).

Koptská katolická církev: jedna obsazená farnost v Blacktownu, New South Wales (duchovní celibátní, jak je v této církvi obvyklé).

Syrská katolická církev: jeden duchovní sídlící v Beralle, New South Wales, bohoslužby se konají ve dvou římsko-katolických kostelech.

Rumunská katolická církev: jedna církevní obec v Homebush, New South Wales.

Syro-malankarská katolická církev: dva tisíce věřících bez vlastní církevní správy. Jakýsi patronát nad pastvou má trapistické římsko-katolické opatství v Tarrawarra u Melbourne.

Ruská katolická církev: zvláštní zmínku v rámci uniatského prostředí v Austrálii si zaslouží Ruské katolické centrum v Melbourne³². Jeho představeným byl od jeho založení v roce 1957 archi-

³² Prvním katolickým ruským duchovním v Austrálii byl v letech 1951-58 tehdy jeromonach (později biskup) Andrej Kat-

mandrita Georgij Brjančaninov, absolvent maristického Lycea svatého Mikuláše v Charbinu (viz výše *Pravoslavná církev Ameriky*) a Russica v Římě. Roku 2007 byl ve věku 88 let pro zdravotní nezpůsobilost poslán na odpočinek do trvalé péče jednoho z místních ženských římskokatolických klášterů. O rok později zemřel ve věku 81 let jeho dlouholetý spolupracovník a jeden z nejuznávanějších znalců katolicismu východního obřadu dominikán Peter Knowles. A v roce 2009 centrum opustilo historické prostory v Kew a přesunulo se do North Fitzroy. Novým duchovním byl ustanoven dřívější diakon centra a místní konvertita Lawrence Cross. Počet činných věřících nepřevyšuje dvacet duší. Vyšší církevní správu vykonává melchitský metropolita. Jako svoji organizační složku má centrum ve svých schematismech „Byzantská katolická církev“.

Obecně je prostředí unionovaných církví v Austrálii charakteristické hlubokou latinisací všech úrovní církevního života. Budou-li katolické církve východního obřadu v Austrálii pokračovat současným směrem, bude existence většiny z nich během jedné generace otázkou veskrze nominální.

1.3.4. Orientální církve

Koptská orthodoxní církev: nejpočetnější orientálně-křesťanská diaspora v Austrálii (asi 100 tisíc osob). První farnost vznikla v letech 1968-69. Dnes (od října 2002) již dvě eparchie celkem s 34 chrámy a 63 duchovními, 2 monastýry a 2 semináře, z nichž kolej svaté Marie v Melbourne založená v roce 1991 byla vůbec první theologickou koptskou školou otevřenou mimo Egypt. Úroveň církevního života na australské poměry více než solidní, z pravoslavných církví se s Kopty v Austrálii mohou rovnat pouze konstantinopolský patriarchát a ruská zahraniční církev. Zatímco ostatní orientální církve poměrně ochotně přijímají v novém prostředí západní prvky, koptská církev v Austrálii je v tomto směru velmi tradiční církevní strukturou. Tři čtvrtiny koptské diaspory žije v Sydney. Církev má i hospic a řadu dobročinných organizací, vydavatelství, na předměstí Melbourne zbudovala z bývalého karmelitánského kláštera církevní ústředí vysoké úrovně, obdivuhodným způsobem využívá k misi v australské společnosti internet, krátce, je tradiční a zároveň moderní a dynamickou křesťanskou církví, což v dnešní Austrálii není obvyklé. V roce 1989 navštívil všechny tehdejší australské farnosti papež Šenuda III. na své památné 112 dní dlouhé pouti po všech koptských chrámech Evropy, Severní Ameriky a Austrálie (viz *Havajské ostrovy*).

Arménská apoštolská církev: samostatná eparchie s biskupem v čele v jurisdikci katolika Ečmiadzinu, tři církevní obce. Arménská komunita je jednou z nejstarších východních křesťanských diaspor v Austrálii, první přistěhovalci přišli na kontinent již v polovině 19. století. První chrám posvěcen v Sydney roku 1957, byl to vůbec první orientálně-křesťanský chrám na australské půdě. Dnes téměř 50 tisíc osob původem z 43 zemí, z nichž téměř 85% žije v Sydney, které má i vlastní arménskou

kov, taktéž marista a absolvent charbinského lycea a posléze Russica. Bohoslužby byly tehdy vedeny v katedrále svatého Patrika v Sydney. Od roku 1963 působil mezi ruskými katolíky také kněz belgického původu Henry Aerts. V roce 1956 obce navštívil jako oficiální papežský vizitátor známý protojerej Georgij Roško.

čtvrť. V roce 2004 navštívil komunitu ečmiadzinský katolikos Karekin II..

Syrská orthodoxní církev: od roku 2003 eparchie s vlastním metropolitou a patriarším vikářem, sedm chrámů, z nichž některé velmi výstavné, osm duchovních. Imigrace od počátku 60.let, první farnost v roce 1970, (vakantní) eparchie zřízena o dvacet let později. Církev vydává tři časopisy a postarala se také o překlad své liturgie do angličtiny. Úzce spolupracuje se silnější sesterskou církví koptskou. V roce 1987 vykonal návštěvu Austrálie patriarcha Mar Ignatios Zakka I. Iwas. Dle dostupných pramenů to byla pravděpodobně první návštěva nejvyššího představitele některé z východních církví na australské půdě.

Ethiopská orthodoxní Tewahedo církev: šest komunit s jedním stálým duchovním v Ascot Vale, Victoria. K etiopskému původu se při sčítání lidu v roce 2006 přihlásilo 5633 osob.

Malankarská orthodoxní církev: chrámy v Sydney a Melbourne s jedním duchovním. Církevní obce spadají administrativně pod eparchii Madrasu.

Malankarská syrská církev svatého Tomáše: dvě obsazené farnosti v Melbourne a Sydney, jeden duchovní na odpočinku. Součást malajsijské eparchie.

Svatá apoštolská katolická assyrská církev Východu: vlastní eparchie s biskupem, katedrála svatého Georgije v Melbourne se stálým představeným a archidiákonem a k tomu tři další obsazené farnosti. Pozoruhodný je počet „diákonů“ - 38.

Starobylá církev Východu: vlastní eparchie tradicionalistické části assyrské církve s biskupem, velká katedrála v Sydney s dvěma duchovními.

Z 18 667 osob, které se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásily k assyrskému původu se jich zároveň 57% prohlásilo za věřící jedné ze dvou větví své národní církve, 27% se hlásí k chaldejské katolické církvi (viz výše). 75% sydneysské assyrské komunity je koncentrováno do čtvrti Greenfield Park³³.

V zemi jsou dva koptské (s šesti resp. pěti monachy, jeden monastýr je stavropigiální a podléhá přímo papeži Šenudovi III.) a jeden maronitský klášter.

Celkově nedosahují svou velikostí všechny tyto církve ani dohromady velikosti řecké archiepiskopie.

1.4. Křesťanství a zjevené náboženství v Australském svazu (základní religionistický kontext)

Nejpočetnější křesťanskou církví v Austrálii jsou od první poloviny 80.let římská katolíci. Dnes tvoří 25,8% obyvatel Australského svazu. Paralelně s 32 diecésemi (včetně armády a východního obřadu) působí v zemi 130 řeholních řádů a kongregací. Nejstarší z nich jsou benediktýni s významným opatstvím New Norcia v Západní Austrálii. Australský katolicismus má zatím jednoho světce. V roce

³³ Jupp, J., cit. dílo.

1995 byla Janem Pavlem II. prohlášena za blahoslavenou Mary McKillopová (+ 1909), jeptiška řádu Sester svatého Josefa zasvěceného srdce. 17.října 2010 se pak stala první australskou katolickou světicí. *O římských katolicích východního obřadu viz výše.*

K anglikanismu se dnes hlásí 18,7% obyvatelstva v 19 diecézích. I v Austrálii vzniklo v průběhu 20.století mezi anglikány obrodné hnutí směrem k víře a praxi Církve (prvního tisíciletí). Nejvíce je to patrné na obnově mnišského způsobu života. Dnes působí v zemi 4 mužské, 8 ženských a 2 smíšené anglikánské řeholní řády a kongregace. O určité inspiraci křesťanským východem a poměrně dosti přísném způsobu života můžeme hovořit nejspíše v souvislosti s františkánskou poustevnou „Eremonphila“ v Tabulam, New South Wales.

V Austrálii nejsou zastoupeny ultrakonzervativní proudy protestantismu. Jistou alternativou z pravoslavného pohledu jsou komunity hlásící se k hnutí „new monasticism“. První takovou komunitu - „Holy Transfiguration Monastery“ - založili na počátku 70.let v Breakwater, Victoria též pod vlivem Pravoslavlí anglikáni Graeme Littleton a Steven Shipman. Dnes má komunita přes 30 členů, celibátních mužů a žen i rodin a manželských párů, usilujících společně o určitý řád a vyšší úroveň duchovního života. Komunita má „skit“ v Melbourne a sesterskou The Peace Tree Community v Perthu v Západní Austrálii. Přes nesporný a respektu hodný návrat k Tradici (obnova mnišství, úcty k Bohorodici, eucharistický pohled na církev, znovuoobjevení ikon) a živou víru v Krista však přeci jenom zůstávají tyto experimenty pro pravoslavného křesťana jevem stále ještě silně poznamenaným sekularizací a omyly západního křesťanstva.

Austrálie je dnes zemí nábožensky plně globalisovanou. Můžeme zde nalézt nejenom všechny možné křesťanské církve, hnutí, řády či skupiny, ale též nejrůznější podoby „zjeveného“ monotheistického náboženství.

Židé jsou jednou z nejstarších etnických skupin v Austrálii. V letošním roce si připomínají dvousté výročí příchodu prvních židovských osadníků na pátý kontinent. První synagogu zde zbudovali již v roce 1830. Dnes se z více než 100 tisíc osob židovského původu hlásí 6% k ultraorthodoxním směrům, 33% k orthodoxním (konzervativním), 15% k reformním (liberálním), 43% se považuje za osoby bez vyznání, 1% za vědomé ateisty a 2% přijali jiné náboženství. Z ultraorthodoxních skupin, které ovšem do Austrálie přibyly až po II.světové válce, je nejvýznamnější hnutí Chabad (lubavičská odnož chasidismu). Jen ta má dnes především v Melbourne a Sydney několik desítek ješiv a „chabad houses“. Orientace hnutí je prosionistická, podpora státu Izrael výrazná.

Stejně jako v rámci judaismu, rovněž pokud jde o islám nabízí dnešní Austrálie takřka „nevyčerpatelné možnosti“. K islámu se při posledním sčítání lidu v roce 2006 přihlásilo více než 1,7% obyvatel Australského svazu (v Sydney to byl dokonce dvojnásobek). Zhruba 36% australských muslimů se již narodilo v Austrálii (jde tedy o druhou a další generaci přistěhovalců resp. domácí konvertity). Asi 64% tvoří imigranti. Národnostní členění je podstatné, důležitější než věroučné. Své vlastní

mešity mají Bosňané, Albánci, Turci, Kurdové, Palestinci a další národnostní menšiny. Nejpočetnější z nich (téměř 11% australských muslimů) tvoří šiité z Libanonu (přistěhovalí především v důsledku občanské války v Libanonu v 70. a 80. letech 20. století). Jejich podpora hnutí Hizballáh ve vlasti je citelná. Dnes je v Austrálii registrováno celkem 132 mešit, medres, duchovních středisek a nejrůznějších islámských organizací.

1.5. Významné osobnosti ruské zahraniční církve v Australském svazu

1.5.1. Jeromonach Feodot (Šaverin)

Jeromonach Feodot (Šaverin) je podobně jako havajský misionář archimandrita Innokentij (Dronov) jednou z nejpozoruhodnějších a zároveň téměř zcela opomenutých postav pravoslavné diaspory v Austrálii.

V postavě jeromonacha Feodota před námi ožívá legendární postava poutníka vyprávějícího svému duchovnímu otci z duchovního „bestselleru“ 19. a 20. století snad od svatého Theofana Zatvorníka. Narodil se v roce 1865 nedaleko Jekatěrinoslavi (dnešní Dněpropetrovsk). V 7 letech osiřel a jeho tetuška jej dala na výchovu do monastýru. Zde strávil 14 let. V 21 letech se rozhodl pro způsob života „kaleky“, nemajetného modlitebníka bez domova putujícího od monastýru k monastýru, od chrámu ke chrámu. Tehdy Fjodor takto prožil 21 let! V roce 1907 opustil tuto cestu a přijal mnišství, později v letech 1918/19 i kněžství. Sloužil v Čitě v Zabajkalí. Ustoupil s Bílými do Mandžuska, Vladivostoku a Šanghaje. Odtud odjel do Austrálie. Po svém příjezdu do Brisbane 16. července 1923 pracoval nejprve jako tesař (jeho původní řemeslo) a posléze jako pomocný duchovní v nově zřízené brisbanské farnosti. V tehdy složitých podmínkách rodící se církevní obce se projevil jako pokorný mnich stojící stranou všech sporů. Pro nedostatek theologického vzdělání nechtěl po odchodu otce Šabaševa přijmout úlohu představeného. Ke skupinám, které měly ve farnosti odstředivé tendence, nechoval sympatie. Po příjezdu archimandrity Mefodije (Šlemina) opustil s vědomím, že farnost má svého kněze, tiše Brisbane a našel si práci v Thangoolu. Zde si za nevelký obnos zakoupil půdu a začal se podobně jako téměř všichni ruští imigranti zde věnovat pěstování bavlny. Je třeba říci, že podmínky na ruských bavlníkových farmách v Queenslandu byly v té době mimořádně těžké. Lidé často bydleli v provizorních přístřešcích, pro vodu chodili i několik kilometrů a jídlo si připravovali na otevřeném ohni. V roce 1932 zde otec Feodot s místními farmáři oslavil Paschu. V listopadu téhož roku se vrátil do Brisbane a působil zde jako pomocný duchovní otce Valentina Antonijeva. Staral se o zahradu a celý objekt. Mnoho tehdejších návštěvníků vzpomínalo na otce Feodota jako na „onoho laskavého malého muže s jiskrou v očích a velkou láskou ke své církvi“. Byl velmi oblíbený. Vedl nedělní školu. Starší členové obce později vzpomínali, jak při předčítání Písma svatého dětem byl tak unesen obsahem biblických příběhů, až se smál či plakal. Děti, které prošly jeho nedělní školou, byly po celý svůj život

ovlivněny jeho entusiasmem a dětsky prostou vírou. Pro mladší imigranty byl otec Feodot čímsi archaickým. Žil v malé místnosti farního domu a často byl terčem různých vtípků ze strany místních dětí. Ty např. klepaly na jeho dveře, utekly, schovaly se a čekaly, co se bude dít. Otec Feodot šel otevřít, okázale se rozhlédl, kdo by to asi mohl být, a opět zašel dovnitř. Děti se nahrnuly ke dveřím, aby uslyšely, co bude otec říkat, ale slyšely jen, jak se směje tiše pro sebe. Ačkoli mu bylo již téměř 80 let, neztratil humor a dětskou radost. V roce 1944 se jeho zdraví zhoršilo. Přestěhoval se do malé chatky na farmě v Rochedale. Zde strávil zbytek života v modlitbě, přijímal návštěvy. 16.května 1944 byl otec Feodot pozván jedním ze sousedů na oběd. Zdržel se u něho až do deváté hodiny večerní. Druhého dne ráno jej našli místní lidé sedět pod hrušní podél cesty ke své chatce. Pravděpodobně se mu udělalo zle, sedl si pod strom, aby si odpočinul, a zde tiše skončil.³⁴

1.5.2. Archimandrita Mefodij (Šlemin)

Narodil se v roce 1872 ve vladimírské gubernii. Nejprve se učil ikonopisu ve valaamském monastýru a později se zde stal poslušníkem. V roce 1902 odešel se skupinou 57 valaamců do abalackého monastýru v Tobolsku, kde přijal mnišství, záhy kněžství a v 37 letech byl bratrstvem zvolen za představeného. V roce 1919 se s celým monastýrem evakuoval přes Čitu do Mandžuska. Žil v monastýru Yverské ikony Matky Boží, pomáhal organisovat ženský monastýr Kazaňské ikony Matky Boží, působil v Pekingské duchovní misii. Po útoku Japonců na Čínu v roce 1927 se rozhodl pro emigraci do Austrálie. Do Brisbane přicestoval na pozvání místní ruské komunity ze Šanghaje v říjnu roku 1929. Farností byl vřele přijat, ale nepodařilo se mu usmířit znesvářené frakce v rámci obce, která se postupem doby dostala do téměř úplného rozkladu a přestala mu vyplácet předem slíbenou rentu. Otec Mefodij se tak ocitl ve velmi tíživé sociální situaci. Psal ikony a maloval světské obrazy, aby získal alespoň nějaké prostředky. Nakonec se přesunul do Cordalby, kde byl přijat velmi srdečně. Věnoval se příležitostným pracím na plantážích. Poté odešel do Thangoolu. Zde již jako více než šedesátiletý bydlel ve stanu a pracoval jako česač bavlny. Ve volném čase se nadále snažil věnovat ikonopisu. V roce 1933 již uvažoval o návratu do Šanghaje, ale byla mu učiněna nabídka na vedení farnosti v Sydney.

Měl pověst opravdového mnicha a zkušeného kněze. Byl nekompromisní ve věcech víry, ale laskavý a dobrosrdečný. Byl velmi skromný v jídle, většinou jedl brambory, ovesnou kaši a zeleninu. Pohrdal masem. Nazýval ho „ahanina“³⁵. Nesnášel tabák a když někdo v jeho přítomnosti kouřil, klepal si na čelo a mluvil o „ohavném tabakistovi“. Nelpěl na penězích. Kdykoli měl přebytek, dával jej prvnímu, kdo ho požádal o pomoc. Ve styku s lidmi hovořil tiše a jednal s důstojností. Nikdy se nepodbízel bohatým a měl mnoho upřímných ctitelů. Na sklonku II.světové války resignoval na vedení sydneyjské farnosti, tehdejší události podlomily jeho zdraví. Zbytek života strávil na odpočinku na sou-

³⁴ Zakrjevsky, G., cit.dílo

³⁵ tatarský hanlivý výraz pro zdechlinu

kromé farmě, zesnul v roce 1954 v Brisbane. Jeho postava stojí v počátcích pravoslavné ikonografie v Austrálii.³⁶

1.5.3. Protojerej Rostislav Gan

Tento pozoruhodný kněz ruské církve, etnický Němec (po otci Adolf von Hahn), nesoucí jméno osvětitelů českých zemí velkomoravského knížete svatého Rostislava, se narodil v Mandžusku ve vesnici Džalandun v roce 1911. Vyrůstal v Charbinu. V roce 1933 dokončil studium na polytechnickém institutu a získal titul inženýra. Během theologických studií se v roce 1936 oženil s neteří vладыky Juvenalije (Kilina), představeného Pekingské duchovní misie, Sofií Konstantinovnou Juminou, který pár nejenom oddal, ale Rostislava po několika dnech také vysvětil. Sloužil na řadě farností v Mandžusku. Za války projevoval vlastenecké (prosovětské) názory, za což byl perzekvován japonskými okupačními úřady. Po příchodu sovětských jednotek v roce 1945 na základě vlastní zkušenosti své názory změnil a odmítal přijmout jurisdikci moskevského patriarchátu, které se podřídil až posléze³⁷. Nástup komunistické moci v Číně přiměl rodinu v listopadu 1953 k emigraci do Austrálie. Ve stejné době se začalo uvažovat o přenesení ženského monastýru Kazaňské ikony Matky Boží z Charbinu do Austrálie. Ve skutečnosti ale mladší část sesterstva odešla do USA, kde poblíž San Francisca založila stejnojmenný konvent, starší dostali vízum do Kanady, kde v Albertě založily konvent Záštity Přesvaté Bohorodice a pouze matka Jelena (Ustinova) přijela do Austrálie. Zpočátku přebývala za pomoci otce Rostislava v Cabramatta, kde sloužil. V letech 1957 až 1973 zde byl vystavěn pod jeho vedením jeden z nejkrásnějších ruských chrámů v Austrálii. Byl vynikajícím liturgistou, jako jeden z prvních kněží v Austrálii si uvědomoval misijní potřeby církve a snažil se oslovit mladé lidi australského původu. Byl odpůrcem tehdejšího ekumenismu. V roce 1970 se dostal do vážného sporu s vladykou Afanasijem (Martosem). Dva z jeho tří synů a dva vnuci se stali duchovními ruské zahraniční církve. Po celý život trpěl astmatem. Již za svého života byl ctěn jako obraz „dokonalého farního kněze“. Zesnul předčasně 8.prosince 1975 při operaci srdce. Místními společenstvími v Austrálii je ctěn jako světec.³⁸

1.5.4. Igumen Gurij (Děmidov)

Igumen Gurij se narodil roku 1894 jako Ioann Děmidov. O jeho životě ve vlasti není prakticky nic známo. Od roku 1931 žil jako mnich v monastýru Kazaňské ikony Matky Boží v Charbinu v Mandžusku. 5.října 1960 přicestoval do Austrálie. Byl pověřen službou při kapli v Croydonu, ale na vlastní přání odešel do Kentlynu a usadil se v chatce spíše formálně zřízeného skitu svatého Jana Křtitele. Na osmnáctihektarovém pozemku kentlynského monastýru posléze nalezl jeskyni, kterou si upra-

³⁶ Суворов И.: Биография О. Архимандрита Мефодия (Шлемина) 1872-1954 In: „Австралиада. Русская летопись“, 1996 - № 7. - с. 8-11.

³⁷ John, archbishop of San Francisco and Western United States, cit. dílo

³⁸ Woerl, M., cit. dílo

vil pro strohý poustevnický život. Trávil zde často celé dny a noci, zvláště si oblíbil zde přebývat po svaté liturgii. Podařilo se mu shromáždit asi největší a nejhodnotnější knihovnu pravoslavné asketické literatury v Austrálii. Intensivně se věnoval praxi Ježíšovy modlitby. Zcela se stranil církevního dění a veřejného života. V roce 1965 zahájil stavbu jediného a dodnes nedostavěného skitského korpusu se šesti keliemi a trapezou. Jeho naděje na rozkvět bratrstva se bohužel nenaplnily. Zhoršující se zdraví jej nakonec přimělo přestěhovat se blíže vlastnímu ženskému konventu a nakonec do pečovatelského domu svatého Sergije v Cabramatta, kde posléze 23.srpna 1992 ve věku 98 let zesnul. Pohřben je na Rookwood Cemetery v Sydney. Skit byl po jeho končině obnoven až v roce 1999. V jeho osobě má australské pravoslaví skutečného apoštola čisté hesychastické tradice. Jeskyně, v níž přebýval, je dnes hojně navštěvovaným poutním místem.

1.5.5. Archimandrita Lazarus (Moore)

*Archimandrita Lazarus (Moore) je bezesporu jednou z nejpozoruhodnějších, nejinspira-
tivnějších a zároveň nejrozporuplnějších a nejdiskutovanějších postav, které kdy měly co do činění
s Pravoslavím v Austrálii.*

Narodil se 18.října 1902 ve Swindonu ve střední Anglii jako Edgar Herman Moore. Ve svých osmnácti letech odešel do kanadské Alerty, kde se živil jako honák dobytka. Po sedmi letech života na farmách uslyšel „Boží volání“ ke kněžské službě. Vrátil se tedy do Anglie a nastoupil na anglikánský kněžský seminář v Canterbury. V roce 1930 byl vysvěcen na diákona a o rok později na kněze. V roce 1933 odešel do Indie a vstoupil do indicko-anglikánské komunity („ašramu“) Christa Seva Sangha v Poona. Již tehdy ovládal novozákonní řečtinu a několik indických dialektů. V letech 1934 až 1936 cestoval do Svaté země, na Svatou horu Athos a do Srbska. Pod hlubokým dojmem z Pravoslaví byl v Bělehradu přijat skrze myropomazání metropolitou Antonijem (Chrapovickým) do Církve a stal se mnichem v monastýru Mikovo. V roce 1936 jej archiepiskop Feofan (Gavrilov)³⁹ rukopoložil na kněze. Byl vyslán do ruské církevní misie v Jerusalemě, kde se v monastýru svaté Marie Magdalény v Getsemane velmi sblížil s dvěma monaškami-konvertitkami z anglikanismu matkami Marií (Robinson) a Marií (Sprott). Osvojil si ruštinu a církevní slovanštinu a během několika let přeložil první řadu svatocitcovských textů, mj. pětisvazkové dílo Ignatije Brjančaninova, Žebřík Jana Klimaka aj. Po obtížích v Ruské misii v Jerusalemě po vyhlášení státu Izrael v roce 1948 odešel jako duchovník do monastýru v Ein-Karem ruské zahraniční církve, kde v té době žilo okolo 100 monašek. Po čtyřech letech byl vyslán již v hodnosti archimandrity synodem zahraniční církve do Indie, státu Kerala, neboť v té době učinila skupina malabarských křesťanů dotaz synodu ohledně navázání společenství s Pravoslavím. Ačkoli se rozhovory s těmito křesťany nezdařily, otec Lazar zůstal v Indii až do roku 1972.

³⁹ Hierarcha, který osobně vyvezl z Ruska palladium ruské emigrace, divotvornou ikonu Přesvaté Bohorodice kursko-korenou

Úzce zde spolupracoval s řeckou monašskou matkou Gavriilou (Papayannis), méně známou pravoslavnou misionářkou, obdobou matky Terezy, která se v Indii věnovala péči o malomocné a misijní práci. Žil v chudobě, bez příjmů. Nosil bílý podřasník, protože černý oděv nebyl v Indii přijímán. V roce 1961 byl v New Delhi přítomen jako oficiální pozorovatel ruské zahraniční církve konferenci Světové rady církví. V letech 1973 až 1974 pobýval v Řecku. Téhož roku přicestoval do Austrálie, aby se zúčastnil jako pozorovatel na druhé celoaustralské konferenci „Charismatické obnovy“. Na doporučení otce Rostislava Gana vypomáhal v pastýřské péči v Cabramatta. Sympatie otce Lazara k hnutí charismatické obnovy, či spíše v jeho vlastní interpretaci víra v jeho pozitivní rozměr, jej přivedli do konfliktu s vladykou Feodosijem (Putilinem), který mu po čase vystavil zákaz sloužení. Otec Lazar reagoval na krok archijereje žádostí o kanonické propuštění do jurisdikce antiochijského patriarchátu, nebylo mu však odpovězeno. Vladyka Gibran (Ramlawey) tehdy označil postoj zahraniční církve (ale i místní řecké archiepiskopie, která taktéž zakázala archimandritovi působit ve svých chrámech) k otci Lazarovi jako „úzkoprsý“ a nabídl mu službu při antiochijském společenství v Melbourne. Archimandrita však odcestoval do Hobartu a připojil se k „Beth Shalom Community“, polykonfesnímu křesťanskému společenství snažícímu se žít dle příkladu raných křesťanů popsaného v knize Skutků apoštolských. Chladné podnebí ale otci Lazarovi nesvědčilo a tak se po čase vrátil do Melbourne k péči o místní arabskou obec. V Melbourne posléze založil „Nazareth House“. Australské angažmá otce Lazara skončilo v roce 1984. Tehdy odcestoval na pozvání otce Petera Gillquista do Kalifornie a začal zde vyučovat na novém semináři tzv. Evangelical Orthodox Church, skupiny asi dvou tisíc bývalých „Jesus People“, která se později stala součástí antiochijské archiepiskopie v Americe a na jejíž cestě do kanonického Pravoslaví (v roce 1987) se otec Lazarus významně podílel. V roce 1989 se přesunul na Aljašku, do kathedrály svatého Jana zbudované hnutím v Eagle River, aby se připravil v ústraní a tichosti na konec své pozemské pouti. Zde požádal o zpověď u ruské zahraniční církve, kterou vykonal vladyka Hilarion (Kapral), tehdy episkop manhattanský. Otec Lazarus tak zesnul jako duchovní a mnich ruské zahraniční církve 27. listopadu 1992 ve věku 90ti let. V roce 1995 nadace při synodu ruské zahraniční církve vztyčila na hrobem otce Lazara velký granitový kříž.

Archimandrita Lazarus (Moore) byl jedním z nejpozoruhodnějších pravoslavných misionářů 20. století. Jako málokdo vykonal pro popularisaci Pravoslaví v západním prostředí a pro sblížení orientálních církví a Pravoslaví (jehož byl celoživotním stoupencem). Byl člověkem s nesmírným rozhledem a hloubkou a šíří vzdělání. Snad i na základě poznání nejrozumnějších křesťanských tradic a prostředí (Anglie, Palestina, Indie, Athos, Austrálie, USA) se někdy vzhledem ke své vnitřní bohatosti, kreativitě, empatii a potřebě odkrývat nové horizonty a odpovídat na nové výzvy ocital nejenom v konfliktech z úzkoprsým tradicionalismem, ale i na pomezí dogmatu a praxe Církve, nejspíše právě ve svém australském období. Nikdy však Církev a Pravoslaví neopustil. Je nepochybné, že jeho vazba na Tradici Církve byla volnější, než u naprosté většiny lidí, kteří ho obklopovali. Jeho občasné přehmaty je třeba

ba vnímat v kontextu jeho duchovní odvahy, bez níž by nikdy nemohl přinést tak bohatý život ve víře.

Na odkaz otce Lazara navazuje dnešní Holy Cross Orthodox Mission v Melbourne (v jurisdikci ruské zahraniční církve), založená v roce 2003 jako volné společenství kněží, mnichů i laiků s cílem šíření Pravoslaví mezi anglofonním obyvatelstvem Austrálie. Svým duchem navazuje na předcházející Nazareth House 70.let. Vedle „Paradisekids4africa“ otce Themistocla (Adamopolou) je dnes dlouhodobě nejúspěšnějším a nejdůležitějším misijním projektem v Austrálii.

1.6. Monastýr „Nové Šamordino“ v Kentlynu

Nedlouho po II.světové válce, s kvantitativním i organizačním rozmachem australské eparchie ruské zahraniční církve, objevily se také první myšlenky o potřebě založení pravoslavného monastýru v Austrálii. První takovou doloženou snahou je výzva učiněná vladykou Feodorem (Rafalským) na eparchiálním shromáždění v roce 1950. Tento apel se ale nesetkal s výraznou odezvou. Pouze zhruba o rok později archimandrita Feodor (Pudaškin), jeden ze čtyř tehdejších duchovních eparchie v mnišském stavu, nabídl za tímto účelem svůj soukromý pozemek s chatkou, s podmínkou, že bude ustaven představeným tohoto monastýru. Ani tato myšlenka však nenašla dostatek živné půdy a snahy o založení mužského monastýru tak opět ožily až v lednu roku 1956 s příjezdem z Číny jeromonacha Dimitrije (Obuchova), zvláště když v srpnu téhož roku přicestoval z Evropy jeromonach Amvrosij (Pogodin). Paralelně s těmito snahami vladyka Sáva (Rajevskij), jenž se velmi zasloužil o etablování monasticismu v Austrálii, rozhodl změnit status farnosti svatého Vladimíra v Centennial Park v Sydney a ustavit zde s archimandritou Feodorem (Pudaškinem) monastýr, v naději na personální rozšíření bratrstva v brzké době. Bohužel, v květnu 1957 se jeromonach Amvrosij vrátil zpět do Anglie, a navíc narazily snahy vladyky Sávy na odpor staršinstva farnosti svatého Vladimíra, které nesouhlasilo se změnou statutu církevní obce. Ve stejné době protodiákon Petr Grišajev daroval pro účely zbudování monastýru vlastní pozemek v Kentlynu a umožnil tak vyřešení problému jeho umístění u svatého Vladimíra v Sydney. Na pozemku se skutečně velmi záhy začalo z budováním korpusů i hospodářských budov, stejně jako se založením hospodářství (kuřata, skot). Rozvojem stále trvající ideje mužského monastýru byl pověřen jeromonach Dimitrij (Obuchov), který k sobě nalezl tři poslušníky. První svatá liturgie s posvěcením základního kamene chrámu zde byla sloužena vladykou Sávou 1.září 1956. Přes zdárné založení zemědělského hospodářství, zavedení výroby svíček, vybudování korpusů a prvních liturgických prostor, stejně jako zahájení stavby, která měla sloužit v budoucnu jako domov pro přestárlé duchovní a mátušky, bratrstvo se postupně rozpadalo, až nakonec bylo rozhodnuto o resignaci na celou myšlenku mužského monastýru. Jeromonach Dimitrij, stejně jako ostatní duchovní mnišského stavu, byl umístěn ve farní správě, na místě zůstal pouze poslušník Michail (Sorokin), který se usídlil v budově svíčkárny nedaleko vlastního monastýrského komplexu. Po příjezdu igumena Gurije (Děmidova) z Číny v říjnu roku 1960 byl pak v tomto objektu položen základ mužského skitu sva-

tého Jana Křtitele, který je součástí monastýru v Kentlynu i dnes, jako relikv deseti let trvajících ne zcela úspěšných snah o zbudování mužského monastýru na tomto pozoruhodném místě.

Mnohem nadějněji, i když také ne snadno, se vyvíjely možnosti okolo založení ženského monastýru. První takové naděje zasvitly australské eparchii v květnu roku 1953, kdy se usilovně jednalo o evakuaci monastýru Kazaňské ikony Matky Boží z Charbinu v Mandžusku. Bohužel, z původní myšlenky ucelené evakuace právě do Austrálie zbyly záhy jen nevelké trosky. Naprostá většina sesterstva byla totiž nakonec přijata úřady Spojených států. V Americe pak vznikly z původního sesterstva dva velmi známé a respektované monastýry, jeden poblíž San Francisca v Kalifornii, druhý v kanadské Albertě. Monastýr v Kentlynu, který si na své světlé roky tehdy musel ještě počkat, tak má na americké půdě dvě svá sesterská společenství. Do Austrálie nakonec dorazila pouze matka Jelena (Ustinova) s poslušnicí Taťanou (Skornjakovou). Péči o monašky v nové zemi byl pověřen duchovní, jenž svým významem v následujících desetiletích výrazně přispěl nejen k prosperitě eparchie ruské zahraniční církve, ale i k upevnění a rozkvětu Pravoslaví v Austrálii vůbec – protojerej Rostislav Gan (*viz kapitola 1.5.3.*). Ten se spolu s monaškami usídlil v Cabramatta. Vladyka Sáva zatím spíše neformální monastýr či spíše residenci monašek v Cabramatta nazval „Nové Šamordino“, na památku původního, kdysi do Charbinu evakuovaného konventu založeného starcem Amvrosijem Optinským.⁴⁰ V roce 1959 pak bylo rozhodnuto o přestěhování monašek do Kentlynu. Na přelomu 50. a 60. let se tak konečně celá věc konsolidovala do stavu, který trvá dodnes. Matka Jelena (Ustinova) byla jmenována představenou monastýru. Vladyka Sáva zde každou neděli sloužil archijerejskou svatou liturgií. Podmínky v prvním deseti letech byly pro monašky až surové. Monastýr neměl vodovod, nebyl žádný ohřev vody, podlahy byly z nehoblovaného dřeva.

V průběhu 60. let a v první polovině let 70. byl kentlynský monastýr jediným pravoslavným monastýrem v Austrálii a jediným místem na kontinentu, kde byly konány každodenně pravoslavné bohoslužby. V 60. letech zde žilo devět monašek, na začátku 80. dokonce k dvaceti. Přesto nebyl vývoj konventu jednoduchý. Sesterstvo stárlo, jeho perspektiva trápila snad všechny archijereje, kteří se vystřídali na australské kathedře. Původní objekty si stále naléhavěji vyžadovaly rozsáhlé opravy. 5./18. dubna 1984 zesnula ve věku 93 let igumenie Jelena. Do konce života se s velkým umem a láskou věnovala šití bohoslužebných rouch a četbě životů svatých v trapeze. Novou představenou byla zvolena matka Jevpraksija (Pustovalova). Krátce před zesnutím matky Jeleny byl v roce 1983 založen nový chrám a monastýrský korpus s pečovatelským domem s rozsáhlou knihovnou, stavba byla dokončena v roce 1990. V současné době monastýr používá tento nový chrám v čest Kazaňské ikony Matky Boží, služby jsou církevně-slovansky, příležitostně řecky, s ohledem na řecké poutníky. Ruský ráz monastýru zůstává zachován, sestry spolu hovoří výhradně rusky. Mužskému skitu náleží starý chrám Všech

⁴⁰ srov. Příloha II.

svatých, ve kterém se slouží anglicky.⁴¹ V monastýru jsou přechovávány četné svátosti: částechka Životodárného Kříže Páně, částechky ostatků optinských starců, igumenie Sofie, první představené původního šamordinského monastýru, světitele Tichona Zadonského, část mantie, skufa a pás metropolit-y Filareta (Vozněsenského), divotvorná ikona Záštiny Přesvaté Bohorodice a již dvacet let se obnovující ikona svatého Serafima Sarovského. V současnosti je v monastýru šest mnišek a poslušnic. Kromě běžných poslušenství (v kuchyni, v hospodářství, pečení prosfor, bohoslužbám a údržbě chrámu a monastýru) se věnují péči o přestálé, šití bohoslužebných oděvů, pletení čotek, výrobě tradičního kvasu, vyrábějí voskové svíčky aj. Monastýr je otevřen poutníkům ochotným zapojit se do práce na (nejvýše) dvoutýdenní pobyty, je hojně navštěvován nejenom pravoslavnými Rusy, ale i Řeky a Srby.

Po zesnutí matky Jevpraksije v roce 2006 je novou představenou matka igumenie Maria (Miroslava).

⁴¹ Představeným skitu je otec Joachim (Ross), bývalý anglikán a dlouholetý představený františkánské misie na Nové Guineji.

2. Nový Zéland

2.1. Stručný historický přehled

Historie Pravoslaví na Novém Zélandu je bezprostředně spjata s historickým vývojem pravoslavné diaspory v Austrálii. V 60. letech 19. století přijíždějí na Nový Zéland přes Austrálii první pravoslavní přistěhovalci. Byli to především arabsky mluvící věřící z Libanonu a Sýrie, kteří opustili svou vlast v důsledku krvavých masakrů ze strany otomanských Turků. Vedle pravoslavných Arabů se na Nový Zéland od 80. let postupně dostávají také etničtí Rusové a Řekové (ke koncentraci pravoslavného obyvatelstva dochází především v Dunedinu). V 90. letech 19. století pak vznikají první etnicky smíšené spolky za účelem zřízení chrámu a církevní obce na území Nového Zélandu.

Jedinou místní církví, která se tehdy v oblasti Australasie angažovala, byl antiochijský patriarchát, a proto do života místních pravoslavných křesťanů bolestně zasáhly spory antiochijské církve s ekumenickým trůnem v letech 1898-1908, jež jsme popsali v kapitole o Pravoslaví v Austrálii.

V roce 1910 přijíždí na Nový Zéland s požehnáním antiochijského patriarchy Gregoria (Haddada) první pravoslavný duchovní, běloruský jeromonach Nikolaj (Manovič) *(je třeba poznamenat, že zatímco antiochijské prameny jej hodnotí kladně jakožto průkopníka Pravoslaví na Novém Zélandu a výslovně zmiňují zástitu antiochijského patriarchy, prameny ruské jeho osobu hodnotí velmi záporně; skutečností je, že Manovič přijal kněžství již před svým příjezdem do Austrálie v Kanadě roku 1903 od představitele bizarního útvaru pod názvem Pravoslavná církev „всероссийского нампарауиества“ metropolity Serafima (Ustvol'ského), který se nacházel mimo společenství Pravoslavné církve, když byl údajně vysvěcen na biskupa na Svaté hoře Athos, což dokládal s největší pravděpodobností falsifikovanou grammatou ekumenického patriarchy. O uznání svého svěcení žádal neúspěšně roku 1903 synod ruské církve (v roce 1908 byl pak v Rusku zatčen a zemřel za neznámých okolností). Platností svěcení Nikolaje Manoviče se zabýval synod roku 1912 a označil je taktéž za neplatné. Otázka uznání svěcení antiochijským patriarchátem je nejasná a okolnosti kněžství Manoviče snad mohly vést i k jeho odvolání z Nového Zélandu. Nejasná je i otázka jeho mnišství, neboť v době příjezdu do Austrálie byl ženatý a otcem dvou dcer. V Austrálii projevoval socialistické názory a vystupoval proti carské vládě, za což zde byl dokonce i vězněn. Zesnul a pohřben byl v zapomenutí roku 1925 v Queenslandu. Zvláště prameny ruské zahraniční církve jej hodnotí jako samozvance, podvodníka či dokonce agenta a připomínají jeho někdejší snahu stát se presbyteriánským duchovním, zdroje antiochijské se obvykle o nejasnostech kolem jeho kněžství nezmiňují)*⁴². Nikolaj Manovič v každém případě sloužil první svaté liturgie na území Nového Zélandu, a to v zapůjčeném anglikánském kostele svatého Petra v Caversham v září roku 1910, a podnítil poté patnáct dunedinských arabských rodin ke stavbě prvního pravoslavného chrámu na Novém Zélandu (svatého archanděla Mi-

⁴² Podrobněji viz Govor, E.: Священник-социалист или самозванец-доносчик: к биографии Николая Мановича. In: Australiada, No. 16 (1998), str. 16 a Govor, E.: По следам Николая Мановича. In: Australiada, No. 13 (1997), str. 1.

chaela), který byl slavnostně posvěcen 14.ledna 1911. V roce 1913 již archimandrita Nikolaj odjíždí a místo něho je antiochijským patriarchou jmenován exarchou pro Nový Zéland otec Nicholas Shehadie (*viz kap. 2.4.2.*), který ale sídlil v Austrálii, takže po odjezdu archimandrity Nikolaje zůstal Nový Zéland opět bez stálého kněze (otec Shehadie pobýval na Novém Zélandu po dobu tří měsíců v roce 1916).

Po roce 1917 resp. 1922 nastává vlivem tragických událostí v Evropě silný příliv Rusů a Řeků. V roce 1919 se Nový Zéland stává součástí nově zřízeného australského exarchátu antiochijského patriarchátu a o pět let později australské metropole konstantinopolského patriarchátu. Přesto ani tento významný krok v církevním životě pátého kontinentu nepřinesl novozélandským věřícím obvyklý farní život. Pouze v letech 1937-39 pobýval na Novém Zélandu archimandrita Antonious (Mobayed, + 1943) z antiochijského patriarchátu, absolvent balamandské a kyjevské duchovní akademie a v letech 1914-1929 představitel antiochijské církve v Rusku. V době jeho nepřítomnosti pečovali o pravoslavné s jeho požehnáním místní anglikánští kněží (vztahy mezi pravoslavnými a anglikány v měřítku celosvětovém i v Austrálii jmenovitě byly tehdy na hranici plného společenství).

Po II.světové válce zakládají své eparchie pro Austrálii a Nový Zéland také další místní církve (v roce 1948 ruská zahraniční, 1969 antiochijská, 1974 srbská). V téže době (1947) vzniká i první řecká farnost ve Wellingtonu (až do roku 1970, kdy první chrám ustoupil nynější kathedrále, ovšem závislá na návštěvách kněží z Austrálie). V 50.letech 20.století vznikají péčí otce Alexije Godjajeva (*viz kap. 2.4.4.*) ruské pravoslavné chrámy ve Wellingtonu, Aucklandu, Christchurch a Dunedinu. Všechny ostatní chrámy na Novém Zélandu jsou však i nadále obsluhovány příležitostně duchovenstvem z australského kontinentu. V roce 1963 byla zřízena ve Wellingtonu první srbská farnost, jejímž představeným a prvním srbským knězem na Novém Zélandu se stal otec Dušan Kurizda, a o sedm let později ekumenickým trůnem první samostatná novozélandská eparchie se sídlem ve Wellingtonu, (prvním metropolitou byl jmenován Dionysios /Psiahas/; *absolvent duchovní akademie na Chalki a dlouholetý eparcha nazianský pak setrval jako první pravoslavný archijerej na Novém Zélandu na své kathedře 33 let. Zesnul roku 2008 ve věku nedožitých 92 let.*). V roce 1976 vznikla taktéž ve Wellingtonu i první rumunská farnost (představeným zde byl otec George Speranta). Výraznou postavou novozélandského pravoslavlí je od 80.let igumen Ambrose (Mooney), který dlouho duchovně obsluhoval věřící ruské zahraniční a srbské církve a jenž se stal pokračovatelem v díle svého duchovního otce Alexije Godjajeva. Tento Ir a bývalý katolík přijal křest v roce 1968 na Svaté hoře Athos v monastýru svatého Pantělejmona a mnišství o deset let později v srbském monastýru Žiča. Po svém návratu do vlasti roku 1980 se zařadil mezi první rodilé pravoslavné duchovní v zemi⁴³. V roce 1971 resp. 1987 přijali orthodoxní ví-

⁴³ S postavou otce Ambrose je spojen také první pokus o založení pravoslavného monastýru na Novém Zélandu. V roce 1980, po svém návratu ze Srbska, založil spolu se svým přítelem Nicholasem (Morganem) v Kiwitea, asi 160 km severně od Wellingtonu, v jurisdikci srbské církve monastýr Zesnutí Přesvaté Bohorodice. Ten okamžitě přitáhl zástupy pravoslavných i nepravoslavných poutníků, což spolu s tvrdými zimami přinášelo monastýru hmotné těžkosti. V roce 1987 byl přestěhován do klimaticky příznivější lokality Coromandel Peninsular. O dva roky později na přání episkopa

ru také anglikánští konvertité a další domorodí pravoslavní duchovní Jack Witbrock a Ilyan Eades (v jurisdikci antiochijského patriarchátu, viz níže).

Po roce 1991 nastal velký příliv vystěhovalců z bývalého Sovětského svazu a východní Evropy vůbec. Ruské farnosti se „přes noc“ rozrostly do mnohatisícových společenství (církevní obec v Aucklandu má dnes pět tisíc duší, staví se nový chrám). Výraznou posilou pro místní věřící byla oficiální návštěva ekumenického patriarchy Bartoloměje I. v roce 1996. V listopadu 2005 vznikl na Novém Zélandu také dnes jediný živý pravoslavný monastýr.

2.2. Současný stav

Jak je patrné z výše uvedeného, cesta Pravoslaví na Novém Zélandu vskutku nebyla jednoduchá. Celé generace trvalo, než se podařilo zbudovat chrámy, zřídit eparchii, vysvětit vlastní duchovenstvo, položit základy mnišského života. Přes bouřlivý rozvoj od let 70. a především v posledních dvaceti letech jsou podmínky novozélandského pravoslaví stále velmi misijní a obtížné. Přestože se ještě asi 60% novozélandského obyvatelstva považuje za křesťany (sever země je tradičně anglikánský s několika katolickým distrikty, jih naopak vlivem imigrace ze Skotska presbyteriánský), podíl křesťanů v zemi trvale klesá (naopak stoupá počet lidí, kteří se považují za ateisty a počet příznivců nekřesťanských náboženství), je novozélandská společnost stále více sekulární a trpí destrukcí tradičních hodnot rodiny, manželství apod. Pravoslaví je jedním z mála křesťanských proudů, který nezaznamenává v moderní novozélandské společnosti úpadek. Antiochijský patriarchát se obdobně jako v jiných oblastech diaspory široce otevřel místnímu živlu, v tomto případě anglikánskému, pro mnohé pravoslavné snad až nedovoleně, nelze však popřít, že se tak jako první s velkým časovým náskokem a nehlouběji vymanil z úlohy pouhého pečovatele o svou národnostní menšinu a položil základy autentického místního pravoslaví. Přes nejednoduchou kanonickou situaci, křehké jurisdikční vztahy podmíněné historickým vývojem a všechny další těžkosti dané stále více sekulárním okolím však pravoslavná církev na Novém Zélandu upevňuje své kořeny a úspěšně rozvíjí svůj život. Dnes má 1 archijereje, 31 farností a misijních komunit s 21 kněžími (z toho 3 mniši), 3 diákonky, 1 monastýr a řádově desítky tisíc věřících.

2.3. Přehled jednotlivých jurisdikcí

Ekumenický patriarchát: devět ne zcela obsazených církevních obcí (sedm duchovních, z toho dva monaši, osm chrámů je na severním ostrově). Bohoslužby jsou slouženy převážně řecky, v menší

Vasilije (Vadiće) odešel otec Ambrose do farní správy a nemovitost v Coromandel Peninsular byla prodána. Oba mniši pak ještě několik let žili ve Wellingtonu v domě zakoupeném otcem Alexijem Godjajevem, než snahy o založení prvního monastýru na ostrovech definitivně ustoupily potřebám farní struktury srbské resp. ruské zahraniční církve, do jejíž jurisdikce byl otec Ambrose propuštěn roku 1996. Nicholas Morgan, někdejší monach a ikonopisec, později odešel z Církve a veřejně se přiznal ke své homosexualitě. Zesnul v roce 2007. Otec Ambrose pečuje o farnost ruské zahraniční církve v Palmerston North.

míře anglicky (čistě anglofonní farnost není). Kalendář neojuliánský. Ve Wellingtonu sídlí archiepiskop novozélandský a exarcha Oceánie + Amfilochios (Tsoukos), jediný stálý archijerej na Novém Zélandu a někdejší igumen monastýru svatého archanděla Michaela na Rhodu. Kathedrála svatého apoštola Ondřeje Prvozvaného, při ní jediný monastýr v zemi s dvěma mnichy a jedním poslušníkem. Ve výstavbě je ženský monastýr s dvěma monaškami a dvěma poslušnicemi. Eparchie má oficiální zastoupení v Řecku, pečuje o výuku řečtiny a soudržnost řecké komunity na Novém Zélandu. V roce 2001 se při sčítání lidu přihlásilo k ekumenickému patriarchátu téměř deset tisíc obyvatel. Nejpočetnější část přistěhovalců pochází z ostrovů Lesbos, Ithaca a Kefalonia a z Aetolie. Spolková činnost je velmi živá - dnes je na Novém Zélandu registrováno celkem devatenáct řeckých sdružení a spolků. Ve správě wellingtonské farnosti se od roku 1945 vystřídal již jedenáct kněží, v letech 2003 až 2006 krátce metropolii spravovali metropolité Josef (Charkolakis) a Sotirios (Trambas).

Antiochijský patriarchát: osm církevních obcí a misií (mimo první chrám v Dunedinu všechny vzniklé po roce 1999) tvoří děkanát v rámci australské eparchie. Součástí je nejen nejstarší chrám na Novém Zélandu v Dunedinu, ale mezi duchovními jsou také jedni z prvních domácích konvertitů, kněží Jack Witbrock a Ilyan Eades (+ v březnu 2010). Celkem šest kněží a tři diákoní. Kalendář neojuliánský resp. juliánský (Dunedin), duchovenstvo převážně z anglicky hovořících rodilých Novozélandců. Pouze tři vlastní chrámy a kaple. Služby v angličtině, arabštině, řečtině, církevní slovanštině a rumunštině (jediná jurisdikce s hlavním bohoslužebným jazykem angličtinou). Zvláštností jsou dvě misie západního obřadu (anglikánského typu).

Ruská zahraniční církev: dnes již jako autonomní součást moskevského patriarchátu má čtyři farnosti se třemi duchovními (z toho jeden monach). Služby s jednou výjimkou výhradně církevně slovansky, kalendář juliánský. Děkanem pro novozélandské obce je protojerej Vladimír Bojkov. Sedm tisíc věřících.

Srbská církev: dvě církevní obce, čtyři misijní komunity, dva kněží, jeden chrám v rámci australské eparchie. Kalendář juliánský, služby církevně slovansky resp. srbsky.

Rumunská církev: čtyři církevní obce sdružené v protopresbyterátu v rámci australské eparchie zřízené v roce 2008, tři duchovní. Kalendář neojuliánský, bohoslužby rumunsky a anglicky. Postupná organizace od začátku 70.let za významné pomoci antiochijské a srbské církve. Dosud působilo na Novém Zélandu celkem sedm rumunských duchovních.

Formálně v rámci své australské eparchie působí na Novém Zélandu také Makedonská pravoslavná církev (mimo společenství světové pravoslavné Církve).

V roce 1965 přijal Nový Zéland osmdesátičlennou **staroobřadeckou komunitu** z Číny.

Z ostatních církví východní tradice jsou na Novém Zélandu etablovány jednak tradiční **unionované** církve, jmenovitě melchitská řecko-katolická církev (neobsazená farnost svatého proroka Eliáše v Aucklandu), ukrajinská katolická církev (od roku 1993, dnes tři farnosti při římsko-katolických

kostelích, kněz přijíždí z Austrálie), chaldejská katolická církev (komunita se organizuje, asi tři tisíce osob), syro-malabarská církev (redemptoristická misie v Aucklandu) a de iure syrská katolická a syro-malankarská katolická církev, jednak církve **orientální** - nejsilněji je z nich zastoupena církev koptská se čtyřmi obsazenými církevními obcemi (jeden mnich). Jeden chrám, svatého Dionýsije, má v Aucklandu malankarská orthodoxní církev (kromě toho tři misijní komunity), víceméně formální je přítomnost syrské orthodoxní církve (jedna neobsazená farnost) a Starobylé církve východu (Ancient church of the East; tradicionalistická větev nedávného rozkolu v assyrské církvi odmítající reformy stávajícího patriarchy). Assyrská církev (umírněnější a početnější větev „nestoriánů“) má dvě farnosti ve Wellingtonu a Aucklandu s jedním duchovním, malankarská syrská církev svatého Tomáše jednu farnost v Aucklandu. Arménská komunita (cca 600 osob) je soustředěna v Aucklandu. První arménské rodiny přibýly na Nový Zéland z Barmy již v 60. letech 19. století. V roce 2004 sloužil na vánoční svátky arménský australský arcibiskup Aghan Baliozan v zapůjčeném anglikánském chrámu první arménskou liturgií na Novém Zélandu. V zemi je také aktivní „Svatá byzantská katolická pravoslavná církev“.

2.4. Významné osobnosti Pravoslaví na Novém Zélandu

2.4.1. Archimandrita Nikolaj (Manovič)

*Jedna z nejrozporuplnějších postav australského pravoslaví. Innokentij Suvorov ve svém článku v 15. čísle časopisu Australiada vyslovuje domněnku, že Manovič byl ve skutečnosti řecko-katolickým duchovním. Dnes je takřka jisté, že nebyl ani kanonicky vysvěceným knězem ani mnichem. Narodil se 27. září 1872 ve Smolensku jako Nikolaj Zajcev. Jeho žena Stanislava byla polské národnosti, z jejich manželství uzavřeného neznámo kdy se narodily dvě dcery, Xenie a Helena. Někdy kolem přelomu století vycestoval do Kanady (zjevně kvůli svým kritickým politickým názorům a náboženskému non-konformismu) a zde roku 1903 přijal kněžství od nekanonického archijereje Serafima (Ust'volského), který založil v Kanadě bizarní útvar s názvem „Pravoslavná církev celoruského patriarchátu“ se sídlem ve Winnipegu (podle jiných pramenů též pod názvem „Nezávislí pravoslavní Kanady“). Poté, co se Ust'volskij po konfliktu s kanonickou církevní strukturou vydal do Ruska, aby získal požehnání ruského synodu ke své činnosti, přešli jeho svěcenci v jinou pochybnou organizaci s názvem „Nezávislá řecká církev“, která s podporou kanadské vlády nabízela především ukrajinským migrantům zvláštní směs presbyteriánství a liberálního Pravoslaví (s cílem postupné inkulturace a asimilace přistěhovalců). Poté, co záležitosti kolem tohoto uskupení i osoby samotného Zajceva nabraly dramatický ráz a hrozily skandálem, a poté, co byl roku 1908 v Rusku Ust'volskij zatčen, Zajcev údajně sám zveřejnil v novinách zprávu o své smrti (již předtím publikoval polemické články a knihy na různá témata církevního života) a pod jménem Manovič se 1. října 1909 na lodi *Hakura* vylodil v australském Brisbane.*

Zde začal ihned vystupovat jako ruský pravoslavný kněz, snažil se konsolidovat australské Rusy, za kterýmžto účelem navštívil Sydney, Adelaide i Melbourne, a posléze 25.prosince 1911 v Brisbane v propůjčeném anglikánském kostele svatého Lukáše na rohu ulic Charlotte a George Street (dnes již zbořeném) sloužil za přítomnosti asi stovky věřících podle nového kalendáře (jeden z nejstarších doložených precedentů užití gregoriánského kalendáře v Pravoslaví) sváteční svatou liturgií, první (ruskou) od bohoslužeb konaných Bellingshausenovou výpravou v roce 1820. O této službě se dokonce dochovaly zprávy v brisbanském tisku. Podle nich vedl kněz tři hodiny trvající službu „anglicky, syrsky a ve dvou ruských dialektech“ (rusky a ukrajinsky?). Následujícího dne se tamtéž podílel na vzniku problematické levicové anticarské organizace s názvem „The Russian Nationalists' Liberation Society“.

Již od roku 1910 působil zároveň v jurisdikci antiochijského patriarchátu na Novém Zélandu. Pravděpodobně se zde neoprávněně vydával nikoli jen za kanonického kněze, ale také za osobu mnišského stavu v hodnosti archimandrity. Prameny se různí v tvrzeních, zda na Nový Zéland přijel s požehnáním antiochijské církve či inkognito. Jakého hierarchu vzpomínal na svých bohoslužbách ať již v Austrálii či na Novém Zélandu není známo. V každém případě nejpozději v září 1910 sloužil v anglikánském kostele v Cavershamu první liturgii na Novém Zélandu a zároveň podnítil dunedinskou arabskou komunitu ke stavbě prvního pravoslavného chrámu (svatého archanděla Michaela) v Dunedinu, jenž 14.ledna 1911 za přítomnosti anglikánského biskupa a kléru slavnostně posvětil. Jak je však patrné z listu dunedinské pravoslavné komunity generálnímu konsulovi Ruska v Austrálii A.N. d' Abazovi ze dne 16.prosince 1911, při prosbě věřících antiochijské patriarchii o zaslání bohoslužebných knih a dalších potřeb bylo v Damašku zjištěno, že Manovičovo svěcení není kanonické, což po dotazu antiochijské církve potvrdil i ruský synod. Následkem toho Manovič nejpozději v roce 1913 opouští definitivně Nový Zéland.

Z roku 1916 pochází zpráva ruského kněze Jakova Korčinského, který o Manovičovi hovoří jako o samozvanci a tajném agentovi s revolučními názory. Jeho pravé jméno Zajcev uvádí o čtyři roky dříve stížnost ruského konsula Abazy. Téhož roku byl Manovič vyslýchán policií údajně kvůli vysokým částkám, které požadoval od věřících za vykonané treby, nezastíral socialistické názory (to již byl australským občanem). Většinu let strávených v Austrálii pracoval jako skladník a zahradník. Nejméně od roku 1921 se stáhl z veřejného působení. Zesnul dne 11.dubna 1925 v zapomnutí v Queenslandu. Bylo mu 52 let.

Osobnost s nejasným původem a ještě méně jasnou životní cestou, která se poměrně velmi významně zapsala do dějin australského pravoslaví a přispěla ke konsolidaci hned několika církevních společenství, vyvolává dodnes ta nejkrajnější hodnocení od šarlatána, agenta a socialistického revolucionáře na straně jedné až po bezmála apoštola Nového Zélandu na straně druhé. Skutečností je, že

kanonické okolnosti Manovičova kněžství jsou velmi křehké a že jeho mnišství nelze ničím podložit.⁴⁴

2.4.2. Exarcha Nicholas Shehadie

Narodil se v Libanonu v roce 1862. V roce 1913 byl ustanoven patriarchším exarchou antiochijské církve pro Austrálii a Nový Zéland (zde, v Dunedinu, pobýval v roce 1916 po dobu 2-3 měsíců, a stal se tak prvním kanonickým duchovním sloužícím na území Nového Zélandu). V letech 1913-1920 se zásadním způsobem zasloužil o výstavbu prvního chrámu arabské menšiny v Austrálii (svatého Jiří Vítězného, na rohu ulic Redfern a Walker Street, Sydney, v 50. letech ustoupivšího moderní zástavbě; do té doby byly služby konány po domech). Otec sedmi dětí, z nichž dva synové se později stali taktéž duchovními antiochijského patriarchátu. Zesnul 15. května 1934 ve věku 72 let. Je pohřben na Botany Cemetery v Melbourne.

2.4.3. Archimandrita Antonious (Mobayed)

Pocházel z Libanonu. Po absolvování Balamandského theologického semináře vystudoval kyjevskou duchovní akademii a v roce 1914 byl v hodnosti archimandrity ustanoven představeným antiochijské církve v Moskvě. V této funkci setrval až do roku 1929. Po nuceném návratu do Libanonu byl na naléhání představitele arabského společenství v Melbourne Jamese Batrouneye vyslán do Austrálie. Na pátý kontinent přicestoval 12. listopadu 1931 a hned v prosinci se ujal správy rodící se farnosti v Melbourne. V březnu následujícího roku byl zakoupen neužívaný anglikánský kostel a již na Květnou neděli byl dokončen ikonostas (zhotovený dle ikonostasu katedrály Vzkříšení v Tokiu) a sloužena první svatá liturgie. 1. října 1933 byl chrám (svatého Mikuláše) za přítomnosti řeckého hierarchy, velvyslanců Řecka a Francie a místního anglikánského duchovního slavnostně posvěcen. Archimandrita Antonious hovořil plynule arabsky, řecky a rusky. Byl velmi oblíben zvláště u ruské menšiny. Za jeho působení byl založen pěvecký sbor a každou čtvrtou neděli byla liturgie sloužena církevněslovanský. V době, kdy Rusové v Austrálii neměli vlastní chrám, se stal archimandrita Antonious jejich skutečným duchovním otcem. Byl velkým znalcem a milovníkem ruské literatury. Do chrámu v Melbourne přivezl ikonu svatého Mikuláše osobně věnovanou svatým spravedlivým Janem Kronštadtským a bohoslužebné nádoby (zasvěcení chrámu ovšem nebylo vybráno na základě této ikony, nýbrž vylosováno před svěcením chrámu z dvanácti navržených možností). V letech 1937-39 několikrát navštívil Nový Zéland. Zde nepřímou stál u zrodu obcí západního obřadu, když uvedl do základů pravoslavného liturgického života anglikánské duchovní zdejšího vikariátu Svatého Kříže v St. Kilda (jmenovitě kanovníka C.E.P. Webba) a svěřil své věřící po dobu své nepřítomnosti do jejich péče. Tento stav pak v důsledku nepříznivých okolností trval až do roku 1971. Zesnul v Melbourne po krátké

⁴⁴ Viz Govor, E., cit. díla, Korčinskij, J., cit. dílo a dále Australian Archives (ACT): A1, 1916/32039 Nicholas Manowitch Naturalisation; Queensland Electoral Rolls 1912- 1928; Queensland Post Office Directory, 1911-1945 a 'Russians in Queensland', In: The Brisbane Courier, 28 Dec. 1911, str. 5.

nemoci 9.listopadu 1943. V roce 1950 byla vydána v Austrálii první slovanská Bible a byla věnována právě památce otce Antonia.

2.4.4. Mitroforní protojerej Alexij Godjajev

Narodil se 8.února 1900 v obci Boľšaja Utča ve vjatské gubernii. Dědeček i tatínek byli duchovní. Prošel hrůzami revoluce, zavraždění byli oba rodiče, kněz Gavriil a mátuška Antonina, i mladší bratr. Jako dvacetiletý seminarista a poté bělogvardějský důstojník uprchl do Rumunska a přes několik balkánských zemí se dostal do Německa. V Mnichově vystudoval chemické inženýrství. Učil se zpěvu a jako zpěvák byl pozván do Paříže, kde se seznámil se svou chotí, Annou Mühlen, s níž se oženil v roce 1930/31 v Miláně, kde zdokonaloval svůj bariton. Krátce na to byl metropolitou Evlogijem (Georgijevským) vysvěcen v Paříži na diákona. Vladyka Evlogij jej vysoce hodnotil: „*Chce být protodiákonem. Ale já ho chci vysvětit na kněze. Má k tomu potřebné vlohy*“⁴⁵. Jeho mimořádné pěvecké schopnosti jej přivedly v roce 1934 až k nabídce angažmá ve slavné La Scala. O dva roky později odjel na pozvání metropolity Anastasije (Gribanovského) do Bělehradu a stal se jeho protodiákonem. V roce 1949 byl archiepiskopem Stefanem (Sevbem) ve Vídni rukopoložen na kněze. Od září 1949 působil v Austrálii a 5.září 1950 přicestoval na Nový Zéland, kde byl k 31.říjnu 1950 ustanoven duchovním správcem ruské farnosti Krista Spasitele ve Wellingtonu a pověřen organizací obcí v Aucklandu, Christchurch a Dunedinu. Stal se tak prvním ruským i trvale sídlícím pravoslavným knězem v zemi, podstatně přispěl ke konsolidaci církevního života ruských emigrantů a ke stavbě prvních ruských pravoslavných chrámů na Novém Zélandu. Je také vysoce hodnocen mj. jako odborník na potravinářskou chemii a jako průkopník výroby sýrů alpského typu v zemi. V posledních letech téměř oslepl (jsou zaznamenány vzpomínky, kterak při občasných službách četl liturgický text ze vzdálenosti několika centimetrů, přičemž byl nucen si jedno oko zakrývat rukou) a nemohl se již věnovat činné službě. Angažoval se v mírovém hnutí, měl hluboké akademické zájmy v oblastech antroposofie, theosofie a buddhismu. V roce 1986 ovdověl. Zesnul 19.března 1991, pohřben je ve Waikanae.

2.5. Křesťanství a zjevené náboženství na Novém Zélandu (základní religio-nistický kontext)

Z ostatních monotheistických náboženství se v oblasti Oceánie dobře etablovaly především některé proudy pocházející z Indie. Islámské společenství na Novém Zélandu je silně ovlivněno jednak sunnitským obrodným deobandským hnutím (škola v Deobandu v Uttarpradéši je jednou z nejvýznamnějších islámských škol v Indii), jednak v očích většinového islámu heterodoxní ahmadíjou (původem z Qadijánu v Pandžábu; mj. se od islámské orthodoxy odlišuje pohledem na Ježíše – ten přežil ukři-

⁴⁵ Евлогий, митр., cit. dílo, kap. 21

žování, odešel na východ hlásat Evangelium deseti ztraceným kmenům Izraele a zde pokojně ve stáří skončil, ve Šrínagaru je uctíván jeho hrob). Společný mají oba proudy odstup od násilí a představují velmi mírumilovnou podobu islámu, málo známou západnímu světu. Na Novém Zélandu mají řadu mešit, medres a duchovních středisek. Židovská komunita je nevelká, ultraorthodoxní směry se nevyskytují, jediný orthodoxní rabín je v Aucklandu. Na Fidži žije zhruba třítisícové společenství sikhů. Z širšího náboženského přehledu nelze vyjmout vynikajícího misionáře, etnografa a lingvistu Sebastiana Englerta, OFCap. (* 1888 v Bavorsku, + 1969 v New Orleans), který od roku 1922 působil v Chile mezi Indiány a od roku 1935 na Velikonočním ostrově. Římští katolíci mají v této části světa již také svého prvního svatého – je jím francouzský maristický kněz Peter Chanel, mučedník z ostrova Futuna (+ 1841). Jinak jen na Novém Zélandu působí celkem 44 řeholních řádů a kongregací a dokonce i tři anglikánské řeholní komunity (jedna mužská a dvě ženské).

K Novému Zélandu se váže rovněž jedna skutečně pozoruhodná náboženská kuriosita – ve vesnici Puhoi, asi 50 km severně od Aucklandu, stojí pravděpodobně jediná Boží muka v celé Oceánii. Vztyčili je čeští přistěhovalci z městečka Stod v jihozápadních Čechách. Na Nový Zéland přicestovala skupina 64 česky i německy hovořících obyvatel Stodu 29.června 1863, a tak kromě Božích muk zbudovali ve vsi také kostel svatých Petra a Pavla, dodnes stojící. Všichni přistěhovalci byli římsko-katolického vyznání.⁴⁶

⁴⁶ www.mestostod.cz

3. Oceánie

3.1. Havajské ostrovy

S Havajskými ostrovy je spojen jeden z nejpozoruhodnějších příběhů dějin Pravoslaví v Austrálii a Oceánii. Byly totiž první zemí této části světa, na jejíž půdě se objevili pravoslavní (ruští) misiónáři a na níž byla sloužena pravoslavná bohoslužba. Havajské ostrovy jsou tak otčinou Pravoslaví celé Oceánie.

3.1.1. Stručný historický přehled

První ruské lodě, *Naděžda* a *Něva*, přibýly na Havaj v červnu roku 1804. Ve spojitosti pravděpodobně s touto expedicí vedenou Ivanem Fjodorovičem Krusensternem uvádí archimandrita Avgustin (Nikitin)⁴⁷ pozoruhodnou, ale zároveň bohužel zmatečně datovanou zprávu o konání paschalní svaté liturgie na Havajských ostrovech. Podle dobových záznamů jedna z lodí plujících na Aljašku míjela ostrovy. Přítomný kněz navrhl konat bohoslužby na pevné půdě, kdežto kapitán lodi upřednostňoval z bezpečnostních důvodů službu na palubě. Nakonec zvítězil názor duchovního. Námořníci zbudovali dočasný přístřešek z palmového listí a bambusu a zkrášlili ho ikonou Přesvaté Bohorodice „Znamení je“. Bohoslužby skutečně na havajské půdě proběhly v klidu a míru. Při odjezdu byla ikona Matky Boží zanechána na ostrovech s tím, že „*se vrátíme a pokřtíme tyto národy v jednu svatou, obecnou a apoštolskou církev*“.

Ruské lodě se skutečně na Havaj vrátily. Vedení Rusko-americké společnosti si bylo velmi dobře vědomo potenciálního významu ostrovů pro „Ruskou Ameriku“. V letech 1815-16 byly na ostrově Kaua'i postupně zbudovány tři ruské záchytné body – Fort Elisabeth, Fort Alexander a Fort Barclay. Součástí prvních dvou z těchto fortifikací se staly také kaple, první pravoslavné sakrální stavby na Havajských ostrovech a v celé Austrálii a Oceánii. Tyto kapličky sloužily svému účelu přibližně do 20.let 19.století. Úměrně tomu, jak slábla schopnost ruského státu systematicky působit v těchto oblastech, sílil zájem Spojených států amerických o Havajské ostrovy. Ty se postupně dostávají pod vliv amerických kalvinistických misionářů a ruské osídlení Havaje prakticky zaniká. Definitivní tečkou za tímto obdobím ruské kolonisace Havaje byl pak roku 1839 prodej všech obchodních práv Rusko-americké společnosti do rukou Hudson Bay Company.

Dobré vztahy mezi místními havajskými panovníky a Ruskem (ve kterém tito spatřovali spojence proti amerikanisaci své země) ovšem neskončily. Například v roce 1882 byla vyslána do Ruska na korunovaci cara Alexandra III. oficiální havajská delegace a havajský tisk obšírně psal o pravoslavných bohoslužbách a poměrech v Rusku. O dva roky později byl havajský král Kalakaua vyznamenán nejvyšším ruským státním vyznamenáním, řádem svatého Alexandra Něvského, a na ostrovech byla otevřena ruská ambasáda, jejíž součástí byla taktéž malá domovní kaple. V letech 1893 resp. 1898 se

⁴⁷ Архимандрит Августин (Никитин), cit. dílo

však ostrovy definitivně dostávají pod nadvládu USA, velvyslanec ruského státu je odvolán, ambasáda přestěhována do malé kanceláře a domovní kaple zaniká.

Havajské ostrovy také údajně při jedné ze svých cest na Aljašku navštívil **svatý Innokentij Moskevský** (Venjaminov).⁴⁸ Je to nejstarší zpráva o pobytu světce v oblasti Austrálie a Oceánie.

V roce 1915 učinila slábnoucí ruská komunita dotaz synodu ruské církve o vyslání kněze na Havajské ostrovy. Synod prosbě vyhověl a poslal ze Spojených států na Havaj otce Jakova Korčinského (viz *Austrálie*). Ten na svátky Narození Páně roku 1915 sloužil v episkopální kathedrále v Honolulu po téměř dvaceti letech na Havajských ostrovech opět pravoslavné bohoslužby. Na ostrovech působil (s přestávkou při pobytu v Austrálii, viz výše, a na Filipínách) v letech 1915-17. Jeho zásluha o Pravoslaví nejen na Havaji je zásadní. Svědčí o tom i dochovaný přípis budoucího patriarchy, svatého Tichona Moskevského: „*Vykonal mnoho, aby pohany obrátil ke křesťanské víře a navrátil mnoho uniátů do pravoslavné Církve. Položil základy farního života na mnoha místech, stavěl chrámy a pomáhal v neštěstí svými lékařskými znalostmi.*“⁴⁹

Po revolučních změnách v Rusku působili na ostrovech ještě otcové Ioann Doroš a Archip Syrbu. Mimořádnou, ale velmi málo známou postavou tohoto období byl **archimandrita Innokentij (Dronov viz Příloha V)**.⁵⁰

3.1.2. Současný stav a přehled jednotlivých jurisdikcí

Konstantinopolský patriarchát: první řecké církevní společenství se na Havaji zorganizovalo již na počátku 60.let. V roce 1969 byl péčí spolku „Filoptochos“ zbudován první liturgický prostor v Nuuanu a v roce 1988 byla slavnostně posvěcena současná kathedrála svatých Konstantina a Heleny v Honolulu. Jurisdikčně je obec podřízena sanfranciské metropolii ekumenického patriarchátu, současným představeným je otec John Kuehnle, církevní obec čítá asi sto rodin. Farnost pořádá každoročně řecký festival v Ala Moana Beach, pečuje o výuku řečtiny, koná biblické hodiny a dokonce má i školu řeckého tance „Nisiotis“.

Kromě farnosti v Honolulu je na ostrově Maui misie s kaplí svatého Antonia ve Wailuku. První bohoslužby zde byly konány v roce 1998 otcem Georgem Besinasem. Dnes ji navštěvuje zhruba 65 věřících, bohoslužby koná duchovní z Honolulu.

Celkově je prostředí poměrně dosti vzdálené tomu, co si obvykle představujeme pod řeckou ortodoxií. Sekularizace a amerikanizace jsou bohužel značné.

Antiochijský patriarchát: v roce 2003 byla vojenským kaplanem otcem Isaihem Gillettem založena ve Fort Shafter Army Base misie svatého apoštola Pavla. Po přeložení otce Isaiha do Texasu zanikla.

⁴⁸ tamtéž

⁴⁹ zpráva episkopa Tichona (Bellavina) svatému synodu č. 155 z 26.listopadu 1906

⁵⁰ osobu otce Innokentije např. vůbec nezmiňuje základní práce archimandrity Avgustina

Ruská zahraniční církev: na sklonku 60.let založila do té doby desintegrovaná ruská menšina s pomocí archiepiskopa Antonije sanfranciského (Medveděva) misii svatého Marka Efezského, z níž na začátku 80.let povstala farnost Iverské ikony Přesvaté Bohorodice, čítající dnes něco přes 30 duší. Postupně ji od poloviny 80.let administrovali otcové Thomas Delano, Seraphim Rohlman a jeromonach Averkij (Moreno) z Jordanvillu. Koncem let 90. dostala obec i svého stálého duchovního v osobě nynějšího představeného otce Anatolije Ljovina. Farnost jurisdikčně podléhá archiepiskopu Kyrillovi sanfranciskému a západoamerickému (Dmitrijevi). Stálý chrám dosud není, bohoslužby jsou konány v pronajatých prostorách. V polovině 90.let byla založena ještě jedna misie na Big Islandu, v současné době je ovšem nečinná. Život farnosti a celé havajské pravoslavné obce rozvířila v roce 2007 událost zázračného ronění myra dvěma ikonami (*viz níže*).

Pravoslavná církev Ameriky: v letech 1966-69 působil na Havajských ostrovech v její jurisdikci jako vojenský kaplan prot. Vasilij Strogen. V rámci své misijní činnosti dokonce vydával první pravoslavný časopis na ostrovech „The Orthodox Herald“. V roce 2004 byla v Kailua-Kona založena misie svatého Juvenalije. V jurisdikci vladyky Benjaminu sanfranciského (Petersona) o ni od prosince 2007 pečuje otec John Schroedel. V současné době, po dobu rekonstrukce areálu misie, probíhají bohoslužby v římsko-katolickém kostele v Malualoa. Kalendář nejuliánský, služby anglicky. Zaslouhou misie jsou první překlady liturgických textů do místního jazyka. Doposud byly přeloženy liturgie svatého Jana Zlatoústého (bez kněžských modliteb) a některé další modlitby – krátké ranní s 90. a 101.žalmem, nad stolem, Filareta Moskevského a tropar Velkého pátku (*viz příloha VII.*).

Srbská pravoslavná církev: na počátku 90.let založila místní srbská komunita misii svatého Lazara Kosovského. Po poměrně dlouhém období nečinnosti byla misie v roce 2007 péčí vladyky Maxima západoamerického (Vasiljeviče) obnovena, nyní o ni duchovně pečují protopresbyter Blaško Paraklis a jeromonach Jovan (Babić) z Kalifornie.

Milánský synod (Autonomní pravoslavná metropole Milánu, západní Evropy a obou Amerik)⁵¹: od roku 1997 měl tento synod v Ocean View pozoruhodný skit svatého Jana Křtitele. Monastýr se řídil anglickým sarumským obřadem z 11.století a mnišskými pravidly svatého Kolumbána. Podřizoval se Opatství Svatého Jména (Abbey of the Holy Name) v New Jersey. Svého času šlo o jeden z nejzdařilejších pokusů o restauraci západní orthodoxy (založený nikoli na drobných úpravách novodobých západních praxí, nýbrž na snaze o skutečnou rekonstrukci praxe západních svatých Otců do 11.století). V současné době se skit sice objevuje v některých schematicích synodu, ovšem bez jakýchkoli kontaktních či jiných údajů, veškeré informace o něm jsou nyní nedostupné a jeho současný stav neznámý. Šlo o dosud jediný pokus o ustavení pravoslavného mnišského života na Havajských ostrovech.

⁵¹ Specifický relikv česko-slovenského starokalendářního hnutí, dnes ovšem zcela bez česko-slovenského živlu, tvořen výhradně západními konvertity užívajícími dílem tradiční ruskou liturgickou praxi, dílem různé typy západního obřadu. Prvohierarchou je metropolita Evlogij (Kessel) sídlící v Miláně (odtud „milánský synod“). Nejméně od roku 1998 zcela v kanonické izolaci.

Byzantská katolická církev: na ostrovech působí jednak ukrajinská řecko-katolická misie svaté Sofie při římsko-katolickém kostele Svaté Trojice v Honolulu jurisdikčně spadající pod eparchii svatého Mikuláše v Chicagu, jednak „Apoštolát svatých Cyrila a Metoděje“ tamtéž.

Koptská ortodoxní církev: v roce 1986 byla v Honolulu založena první a dosud jediná koptská farnost na Havajských ostrovech, svatého Marka na ostrově Oahu. Zpočátku využívala pronajatý prostor v jednom z místních římsko-katolických kostelů. V roce 1989 navštívil zdejší společenství papež Šenuda III. (jako první a dosud poslední nejvyšší představitel některé z východních církví, viz *Austrálie*). Na Havajských ostrovech se do dnešní doby vystřídalo osm koptských duchovních příjizďících z Kalifornie, současným administrátorem je jeromonach Zocima, původem z monastýru Deir Al-Muharraq z Horního Egypta.

3.1.3. Archimandrita Innokentij (Dronov)

Archimandrita Innokentij (Dronov) je jedním z nejpozoruhodnějších a zároveň téměř zcela zapomenutých pravoslavných misionářů 20.století. Je až s podivem, jak málo a kusých zpráv se nám o jeho osobě zachovalo. Prakticky jediným ucelenějším materiálem o něm je článek Taisie Baženové ze San Francisca v čísle ruského časopisu „Рубежь“ vycházejícího v Charbinu z 20.února 1937⁵².

O otci Innokentijovi víme, že byl maloruského původu. Absolvoval poltavský duchovní seminář. Již během studií se intensivně zajímal o japonskou misii, Japonsko navštívil v té době celkem šestkrát. Čtyřikrát cestoval do Řecka, pobýval v Ethiopii. Není známo, kým a kde byl vysvěcen na kněze, ale z pozdějších zmínek o dceři vyplývá, že musel být ženatým duchovním a že později ovdověl. Roku 1922 po zhruba měsíčním pobytu v Pekingské duchovní misii a následném krátkém působení v Japonsku byl metropolitou Platonem (Rožděstvenským) vyslán na Havajské ostrovy. Zde byl jediným pravoslavným duchovním po dobu několika desítek let. Farnost v Hipo byla tehdy složena z pravoslavných Japonců, Malorusů, Řeků a Srbů⁵³. Podnikal ale také rozsáhlé cesty za pravoslavnými Rusy a také Řeky, Araby a dalšími do Mexika, na Jamajku, Kubu, Portoriko, do Nikaraguy a Guatemaly. Byl nesmírně vzdělaným člověkem, hovořil japonsky, čínsky, řecky, srbsky, anglicky a španělsky. Jurisdikčně se podřizoval sanfranciským hierarchům ruské zahraniční církve, Appolinariji (Koševému) a Tichonu (Trojickému)⁵⁴. Kalifornii navštěvoval jednak z těchto, jednak ze zdravotních důvodů – podrobil se zde nejméně dvěma operacím šedého zákalu. Kromě toho žila v Kalifornii jeho dcera. Vážné potíže se zrakem měl od roku 1931, téměř oslepl a přestože měl ve Spojených státech lepší materiální podmínky a zázemí, vrátil se na Havaj. Zde skončil neznámo kde a kdy. Mezi věřícími současné ruské obce na Havaji nejsou již žádní pamětníci otce Innokentije. Není dokonce ani známo, kde a kým byl pohřben a zdali je to vůbec na Havajských ostrovech. Zachoval se o něm v podstatě jen jeden novinový článek a jedna fotografie...

⁵² Баженова, Т., cit. dílo. Článek byl objeven teprve nedávno mimoděk dvěma vědci z Izraele, kteří katalogizovali ruskou náboženskou literaturu vydávanou na Dálném Východě.

⁵³ Místo konání tehdejších bohoslužeb není známo.

⁵⁴ Pochybnosti o jeho jurisdikční příslušnosti jsou již dnes zcela rozptýleny, o jeho osobě nejsou žádné zmínky ani v archívech Pravoslavné církve Ameriky (OCA, „metropolie“) ani japonské misie podřizující se moskevskému patriarchátu.

3.2. Ostatní Oceánie

Novozélandská archiepiskopie ekumenického patriarchátu otevřela 8.června 2006 protokolem č. 485 své misie na **Fidži**, kde buduje chrámy Svaté Trojice v Lautoka, svatého apoštola Pavla v Suva a Proměnění Páně v Mastertonu (Nadralla), na **Tonze** v Nuku'alofa a na **Samoe** v hlavním městě Apia. Na Fidži jsou také tři misijní chrámy/liturgické prostory koptské orthodoxní církve obsluhované jedním duchovním. V roce 1809 kotvila na **Vanuatu** ruská loď *Diana*. Při dvoustém výročí této události vysvětil na ostrově klerik ruské zahraniční církve protojerej Michail Protopopov z Austrálie památník věnovaný společně vládami Ruské federace a Vanuatu. Jediným chrámem v **Papui-Nové Guiney** je domovní kaple na řeckém konsulátu v Port Moresby.

3.3. Apoštol malomocných a „svatý Oceánie“ otec Damien Molokaiský

Zvláštní postavení v dějinách křesťanství v Oceánii má belgický římsko-katolický misionář Damien de Veuster.

Narodil se 3.ledna 1840 v Tremelo ve Flandrech jako Josef de Veuster ve zbožné římsko-katolické rodině. Po středoškolských studiích se stal členem Kongregace Nejsvětějších srdcí Ježíše a Marie a přijal řeholní jméno Damien. Již tehdy cítil touhu být vyslán na misie. Své modlitby směřoval ke svému oblíbenému světcí Františku Xaverskému. V roce 1864 byly jeho prosby vyslyšeny a byl vyslán jako misionář na Havajské ostrovy. Zde na počátku 70.let 19.století vznikla vážná epidemie lepry. Všichni nemocní byly tehdy soustředěni v kolonii Kalaupapa na ostrově Molokai, kde byli zcela ponecháni svému osudu. Nebylo zde žádné zdravotnické ani vzdělávací zařízení, nemocní žili a umírali ve strašných podmínkách, vraždy, loupeže a znásilnění byly na denním pořádku. Lidskému oku se zde naskýtaly ty nejotřesnější, vpravdě apokalyptické obrazy. Otec Damien byl těmito podmínkami šokován a rozhodl se o nemocné v kolonii navzdory všem rizikům pečovat. Takové rozhodnutí bylo v té době veskrze ojedinělé a bylo hodnoceno jako naprosté šílenství rovnající se sebevraždě. 10.května 1873 se otec Damien do kolonie přestěhoval. Prvním jeho krokem bylo zbudování kostela svaté Filomény. Následně všemožně usiloval o zlepšení podmínek nemocných, kterých v té době žilo v kolonii asi tisíc (celkem prošlo rukama otce Damiena asi osm tisíc nemocných). Podařilo se mu získat finanční prostředky a postupně zbudovat nemocnici, školu, domky pro nemocné a další potřebná zařízení. Navázal styk s tehdejšími špičkovými leprology a velmi úspěšně si osvojil všechny tehdy známé způsoby podpůrné léčby. Každý den vstával o páté hodině ranní, modlil se, denně sloužil mši. Po osmé ráno snídal a obešel nejvážněji nemocné, poté se věnoval četbě, studiu a odpovídal na dopisy. Odpoledne opět navštěvoval nemocné, každý dům navštěvoval nejméně jednou týdně. O páté večer sloužil večerní, poté se navečeřel a po modlitbě růžence se v osm hodin večer ukládal ke spánku. Modlitbě věnoval 4-5

hodin denně a duchovní četbě 1-2 hodiny. Později jej následovalo několik jeptišek a francouzský misionář. V prosinci 1884 u sebe zjistil nákazu, které 15.dubna 1889, na Velké pondělí, podlehl. V roce 1936 bylo jeho tělo převezeno do belgické Lovaně. Roku 1995 byl blahořečen a 11.října 2009 papežem Benediktem XVI. svatořečen. V Belgii je považován za největšího Belgičana všech dob. Jeho podivuhodný život se stal námětem četných knih a filmů. Za svůj vzor si jej brali mj. Gándhí či Matka Tereza, bezprostředně pod jeho vlivem vzniklo dnes celosvětové hnutí boje proti Hansenovu syndromu, jak se nyní malomocensví oficiálně nazývá (leprou stále ještě trpí přibližně 10-12 miliónů lidí a 2-4 milióny si nesou po nemoci trvalé následky). Dnes stačí k léčbě specifická antibiotika objevená necelé století po smrti otce Damiena. Tehdy ale jeho krok znamenal sebeodsouzení k smrti a dobrovolnou oběť pro bližní. Jeho hluboce křesťanské sebeobětování jej navždy vepsalo do srdcí všech národů Oceánie a získalo mu hluboký respekt napříč všemi církvemi a náboženstvími.

4. Antarktida

Pravoslavná církev je dnes ve všech významech toho slova církví světovou – je přítomna na všech kontinentech. Všechny oblasti světa jsou ale aspoň de iure součástí eparchií kanonických pravoslavných církví tvořících rodinu světového Pravoslavlí. V posledních letech pak vznikly první pravoslavné chrámy dokonce i v Antarktidě. Oba se nacházejí mimo antarktickou pevninu, na ostrovech v nejmírnější a nejhustěji osídlené části Antarktidy při Antarktickém poloostrově.

Prvním pravoslavným chrámem zbudovaným na posledním kontinentu je **kaple svatého Jana Rilského** (bulharské pravoslavné církve) při základně Sveti Kliment Ohridski na ostrově Livingston v souostroví Jižních Shetland na 62°39' j.š.. Je to vůbec nejjižněji položený pravoslavný chrám na světě. Byl zbudován a slavnostně posvěcen v roce 2003.

Druhým chrámem zbudovaným v Antarktidě je **chrám Svaté Trojice** v jurisdikci ruské pravoslavné církve na ostrově krále Jiřího nedaleko výzkumné stanice Bellingshausen na 62°09' j.š.. Myšlenka postavit pravoslavný chrám v Antarktidě vznikla v Rusku s požehnáním Jeho Svatosti patriarchy Aleksi-je II. v 90. letech minulého století. Návrh skupiny architektů vedené P.I. Barnaulem – 15 m vysoký celodřevěný chrám zbudovaný ze sibiřské borovice z oblasti pohoří Altaj, byl realizován v roce 2004. Materiál dopravil k antarktickým břehům ledoborec Akademik Vavilov, výzdoba chrámu byla provedena ve stylu palěchské ikonopisecké školy, svěcení chrámu se uskutečnilo na svátek Padesátnice dne 29. května 2004 a vlastní svěcení vykonal episkop Feognost, náměstek Trojice-sergijevské lávry, který je mimochodem osobně znám mnoha věřícím a duchovním naší místní církve a s kterým měl to požehnání se setkat i autor těchto řádků. V současné době má chrám již svého čtvrtého stálého duchovního v osobě otce Sergije Jurina. Mezi jeho úkoly patří též modlitba za 64 tragicky zahynulých při polárních výpravách ruských výzkumníků. S chrámem Svaté Trojice je spojena též myšlenka zbudovat v těchto drsných podmínkách v budoucnu i monastýr. Chrám má status patriaršního „podvorja“ Trojice-sergijevské lávry. V březnu 2011 hodlala otevřít svou kapli v Antarktidě také ukrajinská pravoslavná církev moskevského patriarchátu.

Nejstarší sakrální stavbou na antarktické pevnině je „Chapel of the Snows“, zbudovaná v roce 1966 při americké základně McMurdo. Vznikla jako kaple bez příslušnosti k jmenovité církvi. Bohoslužby v ní příležitostně konali římsko-katoličtí a anglikánští duchovní. První kaplí zbudovanou na popud jedné z křesťanských církví byla o deset let později postavená kaple svatého Františka z Assisi při argentinské základně Esperanza. Vůbec nejjižněji položenou náboženskou stavbou na světě je římsko-katolická kaple při stanici Belgrano II nacházející se téměř na 78° jižní šířky. Kromě toho jsou v Antarktidě ještě dvě další římsko-katolické kaple (římská církev tedy koná bohoslužby již na pěti místech v Antarktidě). Již v roce 1913 byl v Grytvikenu na Jižní Georgii zbudován známý „velrybářský“ norský luteránský kostel dodnes sloužící k příležitostným bohoslužbám.

5. Přílohy

I. Igumen Herman (Podmoshensky): protojerej Rostislav Gan – australský dar Bohu

„Je-li Austrálie předurčena k tomu, aby jednou měla svého svatého, nebude to nikdo jiný než otec Rostislav.“ To jsou slova kněze řecké archiepiskopie, který otce Rostislava dobře znal. Otec Miltiades C. vydává měsíčník a věnuje se práci s pravoslavnou mládeží.

Stejně je i mínění mnoha pravoslavných lidí, kteří jej dobře znali, i těch, kteří jsou v současné době povoláváni k naší svaté víře. Když se dnes podíváte na duchovenstvo ruské církve v Austrálii, budete překvapeni skutečností, že na většině farností potkáte velmi mladé duchovní a že téměř všichni přijali kněžství tak či onak ovlivnění nebo bezprostředně osobně vedeni otcem Rostislavem.

Ačkoli od jeho zesnutí uplynulo již mnoho let, jeho památka je stále živá v srdcích těch mužů a žen, kteří byli uchvázeni vroucností církevní aktivity a uvedeni do pohybu géniem otce Rostislava. Tato neviditelná armáda Kristových následovníků je živoucím duchovním plodem, který otec Rostislav, jakkoli křehký a nemocný byl, věnoval svému Bohu.

Jaký byl tento muž a v čem spočívala jeho duchovní síla?

Otec Rostislav pocházel z dobře postavené sibiřské obchodnické rodiny, která měla jak asijský, tak německý původ (odtud jeho německé příjmení Hahn, v ruské podobě Gan). Od útlého mládí o něm bylo známo, že se velmi zajímá o mystiku pravoslavné Církve, zvláště o životy svatých a církevní služby (v nichž se později stal respektovaným odborníkem a autorem mnoha knih a článků na téma církevního Typikonu).

Býval hluboce uchvácen dojmy z krásy liturgie. Jeho kamarádi ze školy vzpomínali na jeho mimořádné nadání: inteligenci, vtipnost, sebeovládání a bystrý úsudek a občas ostrý jazyk, který ho opakovaně přiváděl do těžkostí s učiteli. Jeho srdce bylo sice laskavé, nicméně musel projít ještě hlubokými změnami než na sebe mohl přijmout jho Kristovo. Così naznačuje, že musel projít něčím jako zkušeností „znovuzrození“. Svým temperamentem byl bojovník, asketa, který byl velmi brzy přitahován monasticismem a který po zbytek života zůstal „mnichem ve světě“. Všichni, kteří ho znali, hovořili o jeho vstupu do manželství jako o chybě. Jeho dominantní matka na tom ovšem trvala; podřídil se její vůli, oženil se a trápil se celý svůj nelehký život. Osoba, která měla možnost být na jejich svatbě, byla šokována tím, že všichni přítomní, včetně ženicha a nevěsty, při obřadu hořce plakali. Kněz, který je oddával, když to viděl, taktéž nemohl zadržet své slzy. Krátce po svatbě opustil svůj rodný Charbin v Mandžusku a přijel do Šanghaje, aby byl vysvěcen svým hierarchou Janem Maximovičem (později archiepiskopem sanfranciským).⁵⁵ Ten, sám vzácný typ askety, se zaradoval, že spřízněná duše přijela bojovat proti „duchům podnebeským“ a vnímal jej jako mnicha. Oba se ihned ponořili do hlubin božských služeb a jejich „stání v moci před Trůnem živoucího Boha“ bylo tak soustředěné, že lidé o jejich

⁵⁵ srov. výše

modlitbě říkali, že vydává jiskry. A když po pár týdnech přijela jeho mladá žena, vladyka Jan ubohému děvčeti řekl: „Přijela jsi, abys nám stála v cestě?“

Tento rozměr duchovní horlivosti otce Rostislava měl samozřejmě svou příčinu v jeho celoživotním konfliktu se světem. Nebyl ani tak „ne z tohoto světa“, jako spíše nemohl sám sobě pomoci odpovédět na základní potřeby své duše nebýt pouze pastýřem svého stáde, ale i bojovníkem proti neviditelným démonickým mocnostem, které na jeho pastvu bez ustání útočily. Církevní služby tak byly bojištěm, na němž byl vykupován úděl duší jeho farníků. Proto bylo nevyhnutné, aby jeho pastýřské povinnosti zahrnovaly celý široký rámec aktivit. Například byl duchovníkem mnichů, psal články do církevního tisku, učil náboženství na vysokých školách a kolejích, vedl biblické hodiny pro děti, v pozdějších letech stavěl chrámy atd. Vše se mu dařilo. Během jeho šanghajských let na něj lidé vzpomínají jako na navenek velmi energického, zajímavého, oblíbeného, vždy činného, ale uvnitř byl bdělý, soustředěný, asketický, velmi důsledný a přísný v jednání s lidmi. Byl rozpolcený. Neměl vnitřní pokoj a celá jeho bytost toužila po klidu. Měl dobrou ženu, ale zbývalo pro ni i pro jejich tři syny málo času. Ačkoli je vroucně miloval, byly pro něj pouze chlapci, kteří mají být v pozadí, zatímco jeho duchovní děti se těšily větší pozornosti, protože bojoval za jejich duše. Takový byl kříž svědomitého kněze Božího.

Po svém příjezdu do Austrálie, spolu se zástupy emigrantů prchajících před bezbožníky-komunisty, nikdy neztratil svou lásku k Svaté Rusi. Ve skutečnosti, protože celý smysl jeho horlivosti bylo chápání života jako vyznávání víry, měl horoucí touhu odejít do Sovětského svazu a tam nebojácně vyznat Krista, vyprovokovat atheisty, trpět pro Něho a přijmout mučednickou korunu. Toto vábení vzrostlo ještě při jeho pobytu v Číně, když jeden z jeho přátel, Alexander, z horoucí lásky ke Kristu ilegálně překročil sovětskou hranici a tam otevřeně kázal o Kristu. Byla to smělá výzva nesoucí s sebou nebezpečí okamžité násilné smrti. Všichni ho také považovali za mrtvého, ale otec Rostislav od něho obdržel tajné zprávy, že je živ a zdrav. Nebojácně všude kázal o Kristu, ale Bůh ho zázračně ochraňoval. Byl v kontaktu s katakombní církví. Nikdo mu nemohl zabránit v tom, aby šel na sovětskou stranu znovu. Věděl, že napodruhé jej čeká nevyhnutelná smrt. Přátelé se dohodli, že jeden z nich půjde zemřít za Krista a bude se modlit za druhého, který zůstane na svobodě, půjde do Austrálie a bude zachovávat stejnou neuhasitelnou horlivost pro Krista, aby zapaloval duše žijících pro nadcházející Království Kristovo. Navždy se rozloučili a otec Rostislav již o něm nikdy neslyšel.

V Austrálii jeho církevní aktivita jenom vzrostla. Byl otcem-zpovědníkem celého australského duchovenstva, včetně těch, kteří nebyli ve svazku ruské zahraniční církve. S několika monaškami založil velkou monastýrskou komunitu, kterou z velké lásky k Optinské poustevně nazýval „Nové Šamordino“⁵⁶ a o kterou se pečlivě staral. Časem se z ní stal prosperující konvent Všech svatých v Kentlynu na předměstí Sydney. Začal se stavbou velkého kamenného chrámu v Cabramatta, v němž sloužil

⁵⁶ srov. kapitola 1.6.

denní kruh služeb, což trvá dodnes.

Naše přátelství s otcem Rostislavem se zrodilo, když se poprvé setkal s naším časopisem „The Orthodox Word“, který v něm ihned vyvolal nadšené hodnocení, protože byl věnován propagaci původního pravoslavného monasticismu a patristické životní filosofie a měl požehnání jeho milovaného archiepiskopa Jana. Napsal nám tehdy, že v nás našel spřízněného ducha a že pomůže s šířením naší práce. Nikdy nám nepsal dlouze ani nepsal články, ale byl nepřetržitě přítomen skrze své vroucí modlitby za naše bratrstvo. Nedlouho před smrtí nám odkryl tajemství o svém nemocném srdci. Poslal nám epitrachil athonského světce, jeroschimonacha Feodosije Karulského a balíček jeho dopisů. Ukázalo se po letech, že od časných 40.let byl pod duchovním vedením schimonacha Nikodýma, žáka a kelejnika starce Feodosije a že praktikoval nepřetržitou vnitřní Ježíšovu modlitbu, i při plnění všech oněch veřejných aktivit. Rady v jeho dopisech svědčí o hloubce jeho praxe Ježíšovy modlitby.

Otec Nikodýmos, který byl od roku 1954 také naším athonským starcem, svěřil otci Rostislavovi publikování soukromého „Duchovního deníku starce Feodosije“⁵⁷ a posílal ho formou dopisů průběžně po mnoho let, protože nebylo bezpečné posílat poštou celý rukopis najednou. Toto ruční přepisování si vyžádalo mnoho práce a zabralo mnoho času, když velká část zásilky nešťastně spadla do moře a byla proto obtížně čitelná. Otec Rostislav, trpící svým srdečním onemocněním, svěřil tuto korespondenci nám, takže jsme se mohli seznámit s intenzitou jeho vnitřního duchovního světa a stát se svědky, že v otci Rostislavovi má svobodný pravoslavný svět jednoho z těch spravedlivých, kteří jsou příjemní Bohu, a kteří, navzdory svým osobním selháním, slabostem či trápením, vědomě pokládají své duše k posvěcení na Boží oltář. Díky těmto spravedlivým Bůh šetří svět, jak to bylo odhaleno skrze patriarchu Abraháma.

Byl velkým mužem žijícím uprostřed „malé“ duchovnosti lidí neschopných získat užitek z jeho přítomnosti, který ale snad, jak si přál, byl mysticky dosažitelný. Těm, kteří, stejně jako on, hoří pro Boha ve všech svých myšlenkách, snahách a neuhasitelných tužbách.

(převzato z časopisu Orthodox America, Spiritual Heroes of 20th Century, www.roca.org/OA/30/30f.html)

II. Večírek – vzpomínka monašky Michaily (Kudinové) na starce Nektárije Optinského

Při sestavování naší monografie o Optinském monastýru a jeho starcích jsme okusili zázračné pomoci z jiného světa od starců samotných, kteří podnítli lidi z celého světa, aby nám poslali své vzpomínky na ně. Níže uvedené řádky nám byly zaslány skrze monašku z Optiny, která přišla z Jižní Ameriky do jediného pravoslavného ženského monastýru v Austrálii nazývaného „Nové Šamordino“. Matka Michaila (Kudinova) je jedinou monaškou, která kdy byla postřižena v Optině⁵⁸, což se stalo s požehnáním starců Anatolije a Nektárije. Samotná skutečnost, že by v daleké Austrálii mohl být mo-

⁵⁷ Část tohoto deníku vyšla později v časopisu Русский Паломникъ, № 23-24, Valaam Society of America, Platina 2001.

⁵⁸ 1919

nastýr pojmenovaný podle Šamordina, který se snaží zachovat původní jeho typikon, svědčí o lásce, kterou lidé chovali ke starcům; o lásce, která přesahuje prostor i čas.

Bylo to v létě roku 1915, během války s Němci. Byly jsme tři: moje matka, má osmadvacetiletá sestra a já (dvaadvacetiletá). Moje sestra často trpěla záchvaty slepoty, mdloby a jakési letargie. Záchvaty přicházely takřka každý měsíc. Nemoc u ní propukla, když jí bylo osmnáct. Léčilo ji během deseti let deset lékařů a čtyři profesori a navzdory nekonečným výdajům, cestám do zahraničí a zmařeným nadějím – nic!

Moje matka, velice zbožná žena, slyšela mnoho o optinských starcích a rozhodla se, že Optinu navštíví. Vzala mne s sebou. Prahla jsem po tom, abych byla přijata do kursu pro zdravotní sestry a mohla se zapojit do války. Moje matka mi to ale nedovolila a řekla: „Když ti starce požehná, nechám tě, ale jestli ne, nikam nepůjdeš. A cestou se zastavíme v Trojicko-sergijevské lávře, abychom se pomodlili.“ Cestovali jsme do Optiny přes Moskvu a Kozelsk, kde jsme si najali vůz do monastýru a přes Žizdru jsme se přeplavili přívozem. Byly jsme ohromeny výškou stromů v lesích okolo monastýru. Po příjezdu jsme se ubytovaly v monastýrské gostinicy a dozvěděly jsme se, že starce Anatolij je nemocný a že nepřijímá poutníky. „Ale než se uzdraví, běžte do skitu za starcem Nektárijem“, poradil nám správce gostinicy, což jsme také učinily. Bylo nám řečeno, že starce Nektárij nedávno opustil zátvor a nyní přijímá poutníky ve své kelii ve skitu. Již v místnosti pro návštěvníky jsme našli třicet lidí čekajících na starcovo přijetí. Kdosi v tom davu řekl: „Bátůška se dnes s námi chystá na procházku.“ Čekali jsme asi deset až patnáct minut. Starší muž malé postavy vyšel ven a s ním i jeho hostitel. Většina přítomných ihned poklekla, mezi nimi i moje matka. Starce se na všechny podíval, přistoupil k mé matce a řekl: „Přišla jste se pomodlit za svou nemocnou dceru? Bude v pořádku – přiveďte nám ji. Ale předtím přijměte pozvání na malý večírek; a před ním se trochu projdeme.“ Slovo „večírek“ všechny velice překvapilo a jedna žena, rolnice, řekla mé matce: „Myslela jsem, že jste přivedly svou zasnoubenou dceru bátůškovi k požehnání?“

Starce všem požehnal a vrátil se do své kelie. Jeho kelejník vyšel a všechny pozval na šestou hodinu večerní: „Bátůška se chystá na vycházku“. Všichni jsme se vrátili v šest. Otec Nektárij vyšel, na všechny pohlédl, přistoupil ke mně, vzal mě za ruku a vedl mne k vojákovu (četníkovi). Spojil jeho ruku s mojí, vedl nás ke dveřím a pak po cestě do lesa. Celý zástup šel za námi. Procházeli jsme se asi deset či dvacet minut. Ubohý voják byl v rozpacích a červenal se a to mi bylo velice nepříjemné. Když jsme se vrátili, byl již v kelii pod ikonami připraven stůl a na něm šálky s čajem, koláčky a bonbóny zabalenými do papíru. Otec Nektárij posadil mne a vojáka do čela stolu pod ikony a vybídl svého kelejníka, aby pustil gramofon (jakési duchovní zpěvy, už se nepamatuji). Cítila jsem se trapně; všechno bylo tak divné. Starce vzal ze stolu sedm perníčků (bílých, s růžovou polevou, jaké se prodávají na vesnicích po celém Rusku) a dal je mé matce se slovy: „Vezměte je své dceři, ať jí každý den jeden,

a ať častěji přistupuje ke Svatému Přijímání. Bude v pořádku. Jed'te do Petrohradu a přivezte ji sem, aby se připravila k Přijímání.“ S těmito slovy nás opustil a my všichni jsme vstali a odešli. Mnozí s přítomných mně a matce blahopřáli: „Báťuška zasnoubil Vaši dceru, uvidíte, teď se brzy bude vdávat.“ A to se také stalo!

Poté, co jsme se vrátili domů, do našeho domu, jsme zjistily, že po celou dobu naší nepřítomnosti se moje sestra cítila velmi dobře. Snědla s vírou perníčky (bylo jich sedm). Po sedmém šla ke Svatému Přijímání. Do konce života se jí pak záchvaty již nikdy nevrátily. Dokončila konservatoř a po revoluci působila jako učitelka zpěvu.

Na podzim téhož roku jsme všechny tři (matka, má sestra i já) odjely na zimu z Petrohradu, a cestou, jak nám starce Nektárij uložil, jsme se zastavily v Optině. Poté, co jsme si odpočinuly po cestě, vzala matka mou sestru do skitu k otci Nektárijovi a já jsem si šla prohlédnout monastýr a zjistit, zdali starce Anatolij přijímá návštěvy, neboť nám bylo řečeno, že je stále nemocen a poutníky nepřijímá. Když jsem přicházela ke kelii otce Anatolije, spatřila jsem několik lidí, jak sedí a čekají v místnosti pro poutníky. Všichni, samozřejmě, byli místní rolníci. Bylo to poprvé, jak řekl starcův kelejník, kdy po nemoci starce přijímal návštěvy. Vešla jsem dovnitř, posadila se a v duchu si myslela: „Jak je dobře, že půjdu ke starci sama, bez matky. Starce mi jistě požehná jít na frontu, když ho požádám, a matka mne bude muset proti své vůli pustit.“ Viděla jsem, jak se dveře z kelie do přijímací místnosti otevřely a vyšel malý starý mnich v podriasniku s širokým koženým opaskem, ihned se otočil přímo ke mně a řekl mi: „Nu, tak pojď dovnitř.“ Měla jsem, jak se říká, srdce až v krku. Ale viděla jsem, jak se starce Anatolij neobvykle laskavě usmívá, není možné to popsat! To byste museli vidět! Vstoupila jsem do kelie po něm. Zavřel za námi dveře a podíval se na mne a já jsem ihned pochopila, že před ním nemohu naprosto nic skrývat, že vidí doslova skrze mne.

Cítila jsem se, jako bych byla průhledná – podívala jsem se na něj a mlčela jsem. A on se na mne usmíval s takovou láskou a řekl: „Proč nechceš poslouchat svoji matku?“ Nic jsem neřikala. „Tady je to, co ti řeknu: tvá matka ví lépe než ty, co je třeba. Válka není místo pro tebe. Nejsou tam jen řadoví vojáci, jsou tam také důstojníci; nemáš na to povahu. Když jsem byl mladý, chtěl jsem být mnichem, ale moje matka mi bránila, nechtěla to; a tak jsem odešel do monastýru až po její smrti. Nyní mi řekni – chceš se vdávat?“ Mlčela jsem. „Teď ho miluješ, protože je krásný. Provdej se za něho, když cítíš, že bez něho nemůžeš být. Znáám jeden příběh: manžel šel do války a padl. Jeho žena zemřela doma ve stejnou hodinu. Je-li to tak i s vámi, provdej se.“

S těmito slovy starce vstal ze židle, vylezl na ni a vzal z horní police ikonu Matky Boží Kazaňské o velikosti asi dvou čtverečních stop. Poklekla jsem a on mi požehnal. A pak mi řekl: „Až se vrátíš do Petrohradu, nemysli si, že nebudeš mít co dělat – budeš mít spoustu práce.“

Přesně v den mého příjezdu mi telefonoval známý a prosil mne, zda bych mohla každý den přijít pomáhat sestrám v nemocnici pro dvě stě vojáků, aby se sestry mohly naobědvat. Za chvíli druhý tele-

fon – pracovat v nemocnici císařovny Alexandry Fjodorovny ve skladu (skládat obvazy v nemocničním oddělení skladu).

Slova otce Anatolije se ukázala jako pravdivá. Ráno jsem odcházela do nemocnice (v Jednacím sále šlechty), zde jsem byla až do půl jedné, pak jsem běžela domů a v jednu jsem odcházela do skladu v Zimním paláci, kde jsem pracovala do šesti hodin večer.

Poznámka: Když se autorka těchto řádků vdávala, její snoubenec nosil výložky a byl adjutantem. Četníci nosili tehdy na ramenou červené střapce. V chrámu, při svatebním obřadu, si vzpomněla na „večírek“ otce Nektárije. Dala své slovo svému snoubenci dlouho před cestou do Optiny. Nikdo z její rodiny o tom ale nevěděl...

Nikdy se nedozvěděla, co řekl otec Nektárij její sestře. Ta se nikdy neprovdala, ačkoli o nápadníky nebyla nouze.

(z Kontzevitch, I.M., cit. dílo, str.523-526)

III. Rozhovor s důstojným otcem dr. Themistoclem Adamopoulem, apoštolem chudých a utiskovaných⁵⁹ (Dr. Nick Trakakis, katedra filosofie University Monash Melbourne)

Otec Themistocles je inspirací pro mnoho lidí v mnoha částech světa. Vedl výjimečně pestrý a bohatý život, který odráží jeho vlastní barvitou a neustále se rozvíjející osobnost. Naneštěstí je velmi málo z jeho fascinujícího života známo lidem, kteří většinou vědí pouze o jeho současném zapáleném odevzdání se službě chudým a utlačovaným v Africe. Ale podkladem této angažovanosti jsou bohaté zkušenosti a vědomosti, s nimiž se může jen málokdo z nás srovnávat.

⁵⁹ Otec Themistocles Adamopolou je jednou z nejvýznamnějších postav současné pravoslavné misie v Africe a jednou z velmi oblíbených osobností mezi pravoslavnými prakticky po celém světě. Narodil se v roce 1945 ve staré a dobře situované rodině alexandrijských Řeků Eleftheria a Heleni Adamopolou. V roce 1956 se rodina pod vlivem politických změn rozhodla opustit vlast a přesídlit do Austrálie. Emigrace pro ni znamenala na jedné straně politicky stabilní a bezpečný život, na straně druhé ovšem také hluboké kulturní vykořenění a strmý sociální pád. V případě mladého Themistocla pak tato změna znamenala i vykořenění náboženské, prakticky úplnou ztrátu povědomí o přináležitosti k čemukoli křesťanskému, pravoslavnému či řeckému. Ve druhé polovině 60.let se Themis aktivně zapojil do studentského a mírového hnutí, byl baskytaristou kultovní rockové skupiny The Flies, nazvané podle známého románu J.P.Sarra, zajímal se o orientální náboženské systémy, existenciální filosofii, neomarxismus, práva menšin, pohyboval se v prostředí tehdejší kontrakultury, prošel výrazným vlivem Timothy Learyho. Celá tato ve své podstatě eklektická zkušenost jej ovšem nakonec přivedla zpět ke křesťanství, nikoli ale ihned k Pravoslaví. Přes zájem o Bibli, osobnost svatého Františka z Assisi, křesťanskou mystiku a různá protestantská a katolická společenství (včetně studia na katolické Corpus Christi College) se posléze rozhodl pro návrat k Pravoslaví. V té době, již s několika akademickými tituly, se rozhodl pro dráhu řadového učitele v dělnických čtvrtích Melbourne. Posléze odešel na studia na pravoslavnou Holy Cross School v USA. Ve stejné době přijal mnišství. V roce 1986 se vrátil do Austrálie a působil především na nově otevřené St.Andrew Theological College. V roce 2000 odešel do Keni a posléze do Sierra Leone, kde vede pravoslavnou misií dodnes. V Austrálii tráví menší část roku. Je velice oblíbenou a známou postavou, jedním z největších pravoslavných misionářů současnosti. Svou zkušeností člověka vzešlého z hluboce tradičního prostředí a zároveň vlastně konvertity nesmírně obohatil dnešní Církev, stejně jako svou živou zkušeností člověka moderní západní společnosti, konfrontovaného s nejrůznějšími náboženskými, filosofickými a politickými koncepty, s nimiž se díky svému nadání a vzdělání dokázal odpovídajícím způsobem vyrovnat. Aniž by opustil nejhlubší tradici Církve, dokázal ve svém působení její hlubokou duchovní zkušenost a dnes její tak málo chápáné „suché“ dogma vynést za hranice chrámu a bohoslužby a včlenit ho do života těch nejchudších a nejnevzdělanějších na tomto světě. „Bratr Themis“, jak je nejčastěji nazýván, je krásným příkladem toho, že Pravoslavlí není o nic méně živé a o nic méně životaschopné, než kterýkoli jiný křesťanský či náboženský proud, že není duchovní zkažeností, a také toho, že k tomu, aby takové nebylo, není nutné opouštět jeho základy a hluboké duchovní hodnoty.

Poprvé jsem přišel do styku s otcem Themistoclem jako student theologie v Sydney před více než deseti lety, kde nás „bratr Themí“ (jak byl láskyplně znám studentům) vedl skrze složitosti novozákonní učenosti, helénské filosofie, hebrejského jazyka a akademickým světem všeobecně. Mé přátelství s otcem Themistoclem od té doby rostlo a já jsem vždy považoval za hodnotné, aby život a dobrodružství „polytropického Themího“ (půjčím si frázi, kterou rád používal pro svého velkého učitele, apoštola Pavla) byly více známe, než je tomu nyní. Proto doufám, že rozhovor, který následuje, směřuje nějakým způsobem k naplnění tohoto záměru (ačkoli věřím, že jednoho dne bude napsán podrobnější popis života otce Themistocla, nejlépe otcem Themistoclem samotným).⁶⁰

1. Dětství a rodinné pozadí

Vaši rodiče, oba byli dobře vzdělaní a znali více jazyků, emigrovali z Alexandrie (Egypt) do Melbourne (Austrálie) v roce 1956. Jak uchopili život v Melbourne v těch letech?

Řekové emigrovali do Austrálie z různých částí světa. Nejvíce jich samozřejmě přijelo z Řecka, avšak byli to i Řekové z „diaspory“, kteří byli odlišní od Řeků z vlasti. Řekové z Egypta byli například více vzdělaní a jazykově bohatší díky kosmopolitnímu životu v Egyptě té doby. Takže moji rodiče měli v určitém smyslu těžkosti identifikovat se s Řeky, kteří už byli v Austrálii, stejně jako s těmi, kteří přicházeli z Řecka. Mohli opravdově navázat vztahy pouze s Řeky původem z Egypta nebo dalšími etnickými komunitami, jako třeba s francouzskou komunitou. Proto byli moji rodiče do určité míry sociálně izolovaní. Snažili se, jak tomu bylo, spojit se s obecnou řeckou komunitou, ale tato snaha byla celkem neúspěšná. V té době dokonce ani řecká pravoslavná církev v Austrálii nemohla, mimo své duchovní rozměry, opravdově vypomoci ve svém sociálním tlaku mnoha Řekům z Egypta. Byli skutečně nadbytečnými rybami v rybníku. Ale abych to shrnul, zpočátku to pro mé rodiče byla noční můra. Musíte pochopit, že Řekové, kteří přišli z Egypta, měli komfortní život střední třídy, možná podobný jako Řekové žijící v Athénách, kteří byli profesory a soudci. Moje matka byla například ředitelkou školy a můj otec již autorem jedné knihy a velmi úspěšným bankéřem s dvojitou kvalifikací v chemii.

Tragédií, kterou jsem viděl u svých rodičů bylo to, že začali, jak si vzpomínám coby malý chlapec, jako velmi bezstarostní a smělí lidé v Egyptě a skončili zlomení drsnou australskou realitou, která v té době nerozlišovala mezi imigranty. Byli všichni sjednoceni jako „Řekové.“ A takto byla má matka donucena na určitou dobu pracovat v továrnách, což dělala asi rok nebo tak nějak, a můj otec se stal dělníkem. To je zlomilo. Pamatuji si, jak jsem vídal svou matku plakat každý den. Nejprve bydleli v krásné vile s výhledem na Středozemní moře a skončili jsme všichni v jednom pokoji na St Albans.⁶¹

⁶⁰ Měl bych poznamenat, že rozhovor byl nahrán 2. září 2005 v Melbourne, když se otec Themistokles připravoval na návrat do Keni po krátkém pobytu v Austrálii. To, co následuje, je upravený zápis rozhovoru.

⁶¹ industriální předměstí na západě Melbourne

Takže jsme se divili, proč jsme vlastně přišli do Austrálie!

Jako dítě jsem opravdu nedoceňoval oběti, které moji rodiče podstoupili, protože, pokud by opravdu zůstali v Alexandrii, jejich život by nebyl příliš poznamenán. Ale oni mysleli na budoucnost svých dětí a v tom měli pravdu. V Alexandrii by moc budoucnosti nebylo.

Proč nečekala v Alexandrii dobrá budoucnost?

Egypt byl v té době pod vrtošivou vládou krále Faruka, který byl rozverný a opravdu zkažený vládce.⁶² Egyptský lid chtěl přirozeně zodpovědnější vládu. A ve své snaze zbavit se monarchie jím byli cizinci nějak identifikováni s královstvím a stavem věcí v dané chvíli. Nastalo tedy očistění Egypta od cizinců. Řekové byli sice mezi nejméně zasaženými, ale na zdi byl nápis, že nastane den i pro Řeky - a ten den přišel.

A jak se vaši rodiče opět takříkajíc uchytili, poté co dorazili do Austrálie?

No, když dáte leoparda mezi tygry, tak časem bude rozpoznán jako leopard. Bylo nevyhnutné, aby bylo jejich vzdělání oceněno. Byla to otázka času, než byla má matka uznána universitou v Melbourne, a stejně tak než byla otcova kvalifikace doceněna místním průmyslem. Oba tedy vystoupili na úroveň, které dosáhli v Egyptě. Matka se stala učitelkou na Presbyterian Ladies College („Presbyteriánské dámské vysoké škole“), velmi prestižní dívčí soukromé škole v Melbourne, a můj otec se nakonec stal průmyslovým chemikem. Po několika letech tedy dokázali opět získat své dřívější společenské postavení, které měli v Egyptě.

Jaké jsou vaše nejživější vzpomínky jako dítěte a teenagera, zvláště když jste vyrůstal v mnohоязыčném domově a zároveň ve společnosti, která se snažila vyrovnat se svým multikulturním charakterem?

To je velmi těžká otázka, protože je tolik dojmů, které jsem měl. Ale snad největší touhou bylo stát se Australanem a nějak vymazat svou předcházející „řeckost“ nebo jak tomu chce kdo říkat. Byl jsem zcela pohlcen zavržením toho, co jsem v té době považoval za společensky nežádoucí skupinu lidí. Kdybych měl tehdy křesťanský postoj, jaký mám dnes, měl bych jistě odlišný přístup.

Ale v té době, kdy jsem vyrůstal v Austrálii, byli Řekové považováni za společensky nepotřebné, byli vnímáni jako jdoucí za penězi, pracovali v mléčných barech a malých obchodech, jevíli se jako dělníci australské společnosti a já jsem se s tím v té době nechtěl spojovat. Nepochybně to byl špatný názor, který jsem měl, ale to byly myšlenky teenagera toho času.

⁶² Král Faruk (1920-1965) byl egyptským králem od roku 1936 do 1952, kdy byl donucen abdikovat a byl vypovězen do Itálie.

Střední vzdělání jste získal na Williamstown High School.⁶³ Můžete říct něco o své zkušenosti ze střední školy?

No, bylo to zajímavé. Například ve srovnání se školami v Egyptě byla williamstownska střední průměrná státní škola, která kladla velký důraz na sport. Byl jsem více obdařený na akademickém poli a zatímco jsem exceloval v této oblasti, kultura střední školy byla taková, že něčí popularita byla založena ne až tak na akademických, jako spíše na sportovních výkonech. A ačkoliv jsem shledal celkem snadným dostat ve škole dobré známky, zjistil jsem, že je pro mě velmi obtížné dělat dobře sport - slabý zrak tomu nepomáhal. A tak si myslím, že vrcholem mých středoškolských dnů bylo, když jsem nakonec dokázal zahrát se školním záložním fotbalovým týmem!

2. Universitní život

Kdy a kde jste začal svá universitní studia?

Když jsem končil, získal jsem celkem dobrý výsledek certifikátu střední školy a stipendium, abych šel na Melbournskou universitu. Díky vlivu svého otce jsem byl do určité míry zavázán pokračovat ve směru studia buď v chemii nebo obchodě, protože můj otec byl vzdělaný v obou oblastech. Vybral jsem si obchod a začal jsem bakalářský kurs obchodu (to bylo v polovině 60.let), ale tato oblast mě vůbec nezajímala. Navštěvoval jsem semináře účetnictví a ekonomiky, ale (a toto je pouze osobní reflexe bez jakéhokoli záměru očeňovat studium ekonomiky a účetnictví) prostě jsem to považoval za nudné: nemohl jsem opravdově vyzkoušet své akademické směřování, opravdu mě to nemotivovalo.

V průběhu tohoto období jsem se dostal do vlivu populární hudby. Byla to doba exploze anglické pop music a tak jsem sestavil kapelu, napodobující Beatles a Rolling Stones. Měli jsme celkem úspěch. Ve skutečnosti jsem byl tímto poněkud podivným způsobem pyšný na to, že jsem patřil k první dlouhovlasé skupině v Austrálii, dlouhé vlasy poté byly symbolem nové revoluce mladých. Vydávali jsme nahrávky, měli jsme dokonce umístění v první desítce australské hitparády a měli jsme také fan klub - dostával jsem každý den dopisy se vzkazy, napsanými na obálce jako třeba: "Pošťáku, pošťáku, nebuď pomalý! Buď jako Them: jdi, chlapíku, jdi!" (narážka na hity Mr.Postman a Johnny B.Goode – pozn. aut.).⁶⁴

⁶³ pobřežní předměstí situované jihozápadně od centra Melbourne

⁶⁴ Skupina, o které se zde hovoří, je The Flies, ve které hráli Them: Adams (jak byl tehdy známý) na baskytaru, John Thomas na kytaru, Hank Wallis na bicí a původně Ronnie Burns jako vedoucí zpěvák. Následující citace poskytuje zajímavý obrázek kapely: The Flies (Mouchy) byly jednou z prvních kapel v Melbourne, které se chytily nového „beatového“ stylu a zaujaly pozornost jako „Victoria's top Beatle-alikes“, i přes své obleky a velmi dlouhé vlasy. Valící se, hlučná skupina. V nejlepších časech kvartet dosáhl úctyhodné popularity na prosperujících melbournských tanečních parketech, se standardním repertoárem Brit-vasion z playlistů The Searchers, The Hollies, Herman's Hermits a dalších, spolu s některými bluesmeny, více drsnými kousky od Beatles jako *When I Get Home* a *You Can't Do That*. (Paul Culnane, "Ronnie Burns", z webové stránky *Milesago* umístěné na www.milesago.com/Artists/burns.htm). Jedním z vrcholů kapely byla podpora Rolling Stones na jejich prvním australském turné v lednu 1965. The Flies nahráli za své krátké kariéry (tři roky) EP a množství singlů, ale věci se začaly rozpadat poté, co jejich manažer, Gary Spry, zanechal své klienty a převzal jinou skupinu. Krátce poté, v srpnu 1965, také Burns opustil kapelu a pokračoval ve vysoce úspěšné sólové ka-

Co se dále dělo s vaším univerzitním studiem?

No, v porovnání se studiem třeba keynesiánské ekonomiky byl hudební svět mnohem více vzrušující. Proto jsem požádal o přerušení studia na jeden rok, ze kterého se pak staly dva. Po velmi tvořivém období hraní jsem se rozhodl, že tento druh života nebude mým stálým povoláním. Protože už jsem byl na universitě, myslel jsem na to, abych o to nepřišel. Proto jsem se rozhodl vrátit se na universitu, ale teď už ne k účetnictví nebo obchodu, ale k něčemu více intelektuálně stimulujícímu i pro mě a nejen pro druhé. Proto jsem se přihlásil na bakalářský kurs humanitních věd a začal studovat filosofii, politické vědy, historii - a to pro mě byla opravdu výzva.

Jaké to byly knihy nebo autoři, které jste četl nebo kteří Vás v té době ovlivnili?

Hlavně v politických vědách jsem se více a více dostával do vlivu tzv. nové levice: Marcuse, Marxe samotného do určité míry a také věhlasných intelektuálů toho období, lidí jako Christiana Baye, který možná není tak známý v současnosti, ale byl jedním z prvních, kteří mluvili o universitě jako o nositeli hodnot střední třídy, a proto si myslel, že žádné autentické, kritické myšlení nemůže z universit vzejít.⁶⁵

Rozhodující otázkou té doby bylo, zda má ideologie vstoupit do vysokoškolských studií (ať už to bude filosofie, politologie, literatura nebo něco jiného), s určitou diskusí, že tato studia by měla být vedena objektivním a neutrálním způsobem, v souladu s principy logického pozitivizmu nebo behaviorismu. Nová škola však zcela podkopávala tuto myšlenku neutrality a navrhovala místo toho, že každý má nějaký program a že universita by se měla ujmout sokratovské role být „outsiderem“ sledujícím společnost a svobodně vyjadřujícím, co skutečně vidí. Současně zde byl fenomén Timothy Learyho, profesora z Harvardu, který experimentoval s halucinogenními látkami (jako meskalin nebo LSD) jako cestou k duchovnímu vědomí.⁶⁶ Všechny tyto věci byly rozdmýchávány v pozdních šedesátých a raných sedmdesátých letech, spojeny se začátky moderního feministického hnutí (Simone de Beauvoir, Germaine Greer⁶⁷ atd.). Takže toto všechno bylo okolo nás na universitě. Dokonce bych řekl, že to byla snad jedna z nejkreativnějších intelektuálních period dvacátého století. Byl jsem dost šťastný, že jsem toho byl součástí a nepochybně jsem tím byl ovlivněn. Ještě i dnes bych řekl, že má křesťanská perspektiva je velmi ovlivněna otázkami lidských práv, problémy sociální spravedlnosti, spory tole-

riře.

⁶⁵ Christian Bay (1921-1990) obdržel svůj doktorát na Universitě města Oslo a přednášel politickou vědu na různých universitách ve Spojených státech a v Kanadě, včetně Stanfordské a Torontské university. Obšírně psal o svobodě a utlačování a jeho nejdůležitější publikací byla „Struktura svobody“ (Stanford: Stanford University Press, původně vydáno roku 1958, znovu vydáno v roce 1970). Viz také Theodore Roszak (ed.), *The Dissenting Academy* (New York: Pantheon Books, 1967), jež obsahuje příspěvky od Baye a Chomského a byla velmi vlivná v kritice vyučování humanitních oborů na amerických universitách.

⁶⁶ Timothy Leary (1920-1996) přednášel psychologii na Harvardské universitě v letech 1959-1963, kdy byl propuštěn kvůli kontroverzní povaze svého psychedelického výzkumu.

⁶⁷ Germaine Greer (nar. 1939) také studovala na Melbournské universitě, když absolvovala s B.A. (Hons.) roku 1959, což bylo asi pět let před tím, než otec Themistokles začal svá univerzitní studia.

rance minorit apod., jako protikladnými extrémnímu autoritářství a krajnímu konservativismu, které vidím také v křesťanství. Takže můj typ křesťanství byl velmi ovlivněn hnutími za sociální rovnost a spravedlnost šedesátých a sedmdesátých let a tato mě ovlivnila v mém rozhodnutí sloužit v Africe.

Jaký byl váš postoj k Bohu a náboženství v té době?

Podobně jako každý „normální radikál“ jsem věřil, že není žádný Bůh. Byl jsem velmi ovlivněn nietzscheovskou školou „Bůh je mrtvý“, avšak nemohl jsem vidět na své cestě v minulosti náledující protiřečení: na jedné straně jsem se držel kritiky racionalismu, myšlenky, že racionalita je mýtus a že v zásadě je všechno subjektivní; ale na druhé straně, když přišlo na Boha, používal jsem racionální kritiku. To byla moje filosofická kontradikce. Perspektiva, kterou jsem měl, byl tedy tradičně marxistický pohled, že není žádný Bůh a že křesťanství je v podstatě „opium mas“, nástroj buržoazie, jak utiskovat proletariát mýtem o království nebeském.

Byl to tedy marxismus, který hlavně formoval vaše myšlení v této době?

Ne, bylo to eklektické. Marx byl někde v pozadí, ale byly zde také další vlivy. Šedesátá a sedmdesátá léta nebyla opravdově o Marxovi; byla eklektickou kritikou buržoasní společnosti a každý vybíral ze všech možných vlivů. Bralo se od Mahatmy Gandhiho, dokonce i od Ježíše, čerpalo se z Marxe, z Mao C' Tunga. Nebylo to pouze politické, bylo to také filozofické - vybíralo se od Nietzscheho, od Proudhona, z Tolstého atd.

3. Přijetí křesťanství

Co to bylo, co vás přivedlo k uvažování o Bohu a náboženství v jiném světle?

Kritika společnosti může také vést k introspekci a kritice sebe samého. Změny v mém chápání Boha a víry byly iniciovány skutečností, že paralelně s politickou kritikou společnosti zde byla radikální kritika konvenční duchovnosti a duchovní zkaženosti doby. Vietnamská válka samozřejmě mobilisovala kritiku společnosti a jejích elitních mocenských struktur (jako armády, korporací atd.). Dalším a více překvapujícím aspektem Nové levice bylo její nepravděpodobné spojení se skupinou Timothy Learyho. Bylo to snad možné proto, že jsme byli vždy otevření novým myšlenkám a byli jsme těmi, kteří nejpravděpodobněji vyslyší lidi, kteří projevovali nesouhlas se zavedeným akademickým prostředím, se zavedenou společností - chtěli jste vědět o každém, kdo projevoval nesouhlas. To vytvořilo to, co bylo známé jako „kontrakulturní“ hnutí, které nabíralo inspiraci ze všech různých míst.

Ale Timothy Leary se stal guruem generace nyní připravené experimentovat nejen s politickými nebo filosofickými, ale i s duchovními koncepty. Má nakonec náboženství co říct? A co mystické zkušenosti, o nichž jsme četli nebo slyšeli, ať už byly v buddhismu, takové jako v tantrickém buddhismu, nebo jestli to byly zkušenosti středověkých křesťanských mnichů a mnišek, či se jednalo o zku-

šenosti hinduistické mystiky? To přineslo některým členům Nové levice nový pohled. Nyní se ptali: „viděli jsme, co se děje, když chceme vytvořit novou sociální realitu, a víme, jaký program máme sledovat, ale co tyto nové duchovní otázky, o kterých slyšíme? Může tam v tom být něco, o čem potřebujeme vědět, a proto to v budoucnosti máme začlenit do nové společnosti?“ Věděli jsme, že ženy mají mít stejná práva, věděli jsme, že životní prostředí má být chráněno neznečištěné, věděli jsme, že pracující mají mít plnou kontrolu nad svým osudem, věděli jsme, že musí být rovnocenná distribuce příjmů - všech těchto věcí jsme si byli vědomi. Ale opravdu jsme nechápali jak využít duchovní radikalismus, o kterém jsme nyní slyšeli, do této syntézy nové eklektické a utopické společnosti.

Já sám jsem byl nakonec vtažen do tohoto spirituálního radikalismu. Chtěl jsem vědět více o této nové hranici. Byla pravda to, co nám Nietzsche, Russell a logičtí pozitivisté říkali, tedy že není Bůh? Byla pravda to, co nám říkali marxisté, že jediná realita, kterou bychom měli znát, byla politická realita? Já osobně jsem byl vtažen do zkoumání těchto otázek. Určitým způsobem měla Nová levice své vyzvědače k prohledávání nových hranic reality a existence, což potom hlásili zpět a řekli: “Hej, poslouvejte! Tohle je dobré! Musíme zahrnout duchovní dimensi do naší utopické společnosti budoucnosti.” Takže jsem tímto způsobem dosadil sám sebe jako duchovního průzkumníka, abych šel a zjistil, o čem to vlastně všechno přesně bylo. Poté jsem začal experimentovat se svými koncepty reality, bádával ve všem a zjišťoval, zda jsou nebo nejsou pravdy v buddhismu, v hinduismu a v křesťanství. Proto jsem chodil do chrámů Haré Krišny a hinduistických svatyní, zkoumal jsem transcendentální meditaci a dokonce jsem četl Obec Boží od svatého Augustina a Bibli.

Jak jste se potom stal praktikujícím členem křesťanské církve?

Objevení Krista přišlo v průběhu tohoto období experimentování, proměny uvědomění a sebeanalýzy. Nakonec jsem prošel něčím, co lze nazvat „křesťanská mystická zkušenost“. Ale já jsem to nehledal a díky svému směřování bych preferoval buddhistický způsob objasnění reality, protože to by mnohem lépe odpovídalo kultuře a trendům doby. Ale zjistil jsem, že křesťanská zkušenost byla převládající a já jsem nakonec opravdu neměl na výběr, pokud jsem měl být čestný sám k sobě a k tomu, co jsem cítil, ačkoliv to nemuselo být tak populární mezi mými vrstevníky. Takže jsem skrze tyto „mystické zkušenosti“ uvěřil v křesťanství jako autentickou cestu k Bohu a nejvyšší Pravdě.

Okamžitě jsem se obrátil ke svým soukmenovcům a podal jim své objasnění s prohlášením, že Kristus je Pravda. Toto ale neslyšeli moc rádi! Já jsem však vycházel z perspektivy, že toto byl ryzí objev, stejně jako jsme objevili např. spisy Marcuse nebo Nietzscheho či Marxe. Ale v té době bylo křesťanství porovnáváno s metodistickou církví v Austrálii nebo s anglikánskou církví nebo s církvemi, které měly historii poznamenanou pronásledováním, a křesťanství bylo také spojeno s takovými věcmi jako svaté války a křížové výpravy. Takže jsem byl opravdu vedle, ale nenechal jsem to být. Protože jsem našel stránku křesťanství, která se zdála být ignorována - jmenovitě existenciální, my-

stickou a sensitivní stránku křesťanství.

Ale co vás vedlo k pravoslavné Církvi, jakožto protikladné vůči některým křesťanským denominacím?

Pocit soucitu! Dovolte mi to vysvětlit. Nemohl jsem se v té době identifikovat s Řeky v Austrálii, jak jsem uvedl dříve. Musím také zmínit, že jsem v tomto čase akademicky exceloval a byl jsem oceněn posicí lektora politických věd ve věku 22 let. Poté jsem se rozhodl projít seznam církví, abych zjistil, která by mohla o-pravdu pochopit mou zkušenost. Četl jsem Bibli, začal jsem prodávat svůj majetek a dávat ho chudým a byl jsem fascinován životem svatého Františka z Assisi. Jako znamení, že jsem se nakonec rozhodl následovat učení Krista, jako konečné vyjádření svého odevzdání se této nově nalezené filosofii (nechtěl jsem to nazývat „náboženství“ vzhledem k daným negativním konotacím tohoto slova), jsem se dokonce rozhodl vzdát se své kariéry akademika na universitě. Nutno podotknout, že moji přátelé a příbuzní si mysleli, že se dělo něco špatného.

Procházel jsem různými církvemi a nemyslel jsem si, že by řecká pravoslavná církev mohla pochopit to, co jsem prožíval. Mluvil jsem s jedním nebo dvěma řeckými pravoslavnými kněžími v Melbourne. Svou lámanou řečtinou jsem se jich ptal na Boha, jen aby mi bylo řečeno: „Jen nech Boha tam, kde je! Nezajímej se o tyto věci!“ Zdálo se mi proto, že řecká pravoslavná církev v té době neměla hluboké porozumění pro Boha. Takže jsem chodil do dalších církví a v presbyteriánské církvi jsem našel opravdu zajímavou skupinu lidí, kteří chtěli diskutovat o Bohu a uvést to do souladu s mými předcházejícími zkušenostmi. Velmi brzy jsem zjistil, že jsem jimi byl nejen přijat, ale dokonce i respektován. Bylo to v tomto bodě, kdy jsem pátral po své identitě: pokud nyní věřím v Boha, tak proč jsem se narodil jako Řek? Proč mi Bůh umožnil být pokřtěn v řecké pravoslavné církvi? Proto jsem se rozhodl opět se podívat na celý fenomén Pravoslaví.

Nyní se mohu vrátit ke svému předešlému tvrzení, že jsem se připojil k pravoslavné církvi ze soucitu. To, co tím míním je, že to, co jsem viděl v té době (hovořím o raných sedmdesátých letech) v řecké pravoslavné církvi, mě vedlo k tomu, abych toho litoval - protože tam nebylo žádné učení o Kristu, nebyly žádné nedělní školy v místních farnostech a nebyly zde žádné skupiny mladých lidí nebo skupiny biblického studia. Církev byla v podstatě etnická enkláva imigrantů, kteří byli vcelku odmítnuti australskou společností, scházející se o nedělích, aby našli společnou identitu, ne až tak jako křesťané, ale spíše jako Řekové. To se mi samozřejmě vůbec nelíbilo, ale bylo mi jich líto v tom smyslu, že já jsem díky své omezené zkušenosti křesťana věděl o Bibli více, než tito lidé, kteří byli křesťané celý svůj život. Zvláště mi bylo líto mladých lidí. Požádal jsem tedy místního řeckého pravoslavného kněze, aby mi dovolil být součástí církve. To, že jsem byl Řek, mi automaticky umožnilo vstup. Nebyly zde žádné otázky třeba jako: „Nalezl jsi Boha? Věříš v toto nebo toto?“ Bylo to spíše: „Pokud jsi Řek, patříš sem“. Zeptal jsem se také svého kněze, zda bych mohl vést nedělní

školu, což mi dovolil. Najednou jsem zjistil, že učím mladé lidi řecké církve - já, který jsem byl pouhý rok nebo tak před tím ateista. Časem se samozřejmě soucit změnil v lepší uznání historie pravoslavné církve a její theologické důležitosti a hloubky.

Co se v té době dělo akademicky - vrátil jste se na svou posici na univerzitě?

Ne, rozhodl jsem se, že musím s akademickou dráhou skončit, protože jsem to považoval za marnost nad marnost. Rozhodl jsem se tedy začlenit se mezi takřikající běžné lidi. Má tendence Nové levice byla identifikovat se s utiskovanými a nyní jsem se nacházel v církvi mezi lidmi, kteří byli utiskováni v Austrálii na společenské úrovni - byli to dělníci z továren, majitelé obchodů pro zvířata atd. A tady jsem byl, bývalý univerzitní lektor nyní se úplně směřující a identifikující v naprosté solidaritě s lidmi, kteří skončili základní školu. Ale uvnitř jsem cítil obrovský pocit prospěchu díky tomu, že jsem se s nimi identifikoval.

Zvažoval jsem však, že si doplním vzdělání z medicíny nebo učitelství, protože jsem chtěl v tomto stádiu odvrhnout svou politickou minulost a stát se užitečným členem společnosti. Rozhodl jsem se zapsat se na magisterské studium učitelství, což by mi umožnilo pracovat s imigranty jako učitel nebo vykonávat nějaký druh práce pomáhající dětem imigrantů v rámci ministerstva školství. I přesto, že jsem byl přijatý na magisterský program, myslel jsem si, že jsem moc nadutý a nedostatečně pokorný, a proto jsem asi po dvou týdnech opustil program a ujal jsem se studia vedoucího k diplomu vzdělávání – ne diplomu vzdělávání pro střední školy, které jsem považoval za elitní, ale diplomu vzdělávání pro učení na technických školách, neboť se staraly o pracující třídu. Takže tady vždy byla tato identifikace Nové levice s pracující vrstvou.

Přestal jste učit?

Ano, poté, co jsem ukončil stadium svého diplomu, začal jsem učit na richmondské technické škole. Odtud jsem šel na essendonskou technickou školu a poté na prestonskou technickou školu. Ti lidé, kteří znají Melbourne, hned pochopí, že tyto školy jsou situovány v srdci čtvrti dělnické třídy.

Vzhledem k tomu, že jsem se cele odevzdal Kristu, jsem cítil, že to musím hlásat, protože jak hovoří Nová smlouva: „Každý, kdo se ke mně přiznává před lidmi, k tomu se i já přiznám před svým Otcem v nebi; kdo mě však zapře před lidmi, toho i já zapřu před svým Otcem v nebi” (Mt 10.32-33). A tak se to stalo zápasem mezi snahou udržet si svou posici legitimního učitele na vládních školách a přitom přiznání se ke Kristu v učebně i sborově. Způsobil jsem si tím hněv administrativy těchto škol, které mě upozorňovaly, že toto jsou sekulární školy a že nemám žádné právo hovořit o Ježíši v učebně. Já jsem však pokračoval v tom, co jsem dělal, protože bych to jinak vnímal jako zradu Krista, a ve výsledku jsem shledal, že jsem byl překládán ze školy na školu a nakonec jsem skončil na

lalorské střední škole. Ale vposledku jsem musel resignovat, protože jsem shledal nemožným pokračovat v učení, zatímco byla má svoboda slova omezována tímto způsobem.

A co jste dělal poté?

V této chvíli jsem cítil, že nastal čas, abych se věnoval teologii, abych pojal k Bohu více intelektuální přístup, než byla pouze emocionální afiliace s lidmi, kteří byli utlačováni. Chtěl jsem vědět více o tomto Bohu, kterého jsem zakoušel. Proto jsem začal studovat na katolické theologické škole, hlavně kvůli tomu, že v Austrálii nebyly v té době žádné pravoslavné semináře. Měli jsme v tomto čase nového řeckého pravoslavného episkopa Austrálie, Jeho Vysokopřeosvícenost Styliana, který měl sympatie k mé potřebě studia theologie a který mi poradil studovat na katolickém semináři v Melbourne nazvaném Corpus Christi College. Po několik dalších let jsem tam studoval teologii a byl jsem vystaven katolické spiritualitě, katolické organizaci, katolické teologii a jesuitskému intelektuálistu. Bylo to opravdu nakažlivé a od té doby má láska k teologii nadále vzkvétala. Následně jsem odešel do Spojených států, abych studoval na Holy Cross School⁶⁸, kde jsem dokončil magisterské studium theologie, přičemž jsem souběžně studoval na Harvardské theologické fakultě a poté jsem se pustil do magisterského studia theologie na Princetonské theologické fakultě. A nakonec jsem zakončil PhD. studium na Brownově univerzitě.

4. Doktorantský výzkum

Název vaší disertační (PhD.) práce byl *Vytrvalost, řecká a raně křesťanská: Morální transformace řecké ideje vytrvalosti, z homérského bitevného pole k apoštolu Pavlovi*. Můžete říct něco o tom, jak byla idea vytrvalosti tak, jak byla chápána antickými Řeky, transformována v rukách apoštola Pavla?

Měl bych začít poukázáním na to, že po nějakou dobu se všeobecně myslelo, že vojenské metafory a vojenský jazyk nalezený v Nové smlouvě byly adoptovány ze Staré smlouvy. Mluvicím tohoto názoru byl Adolf von Harnack, eminentní německý theolog začátku 20. století⁶⁹. Když jsem byl na Brownově univerzitě, dostal jsem se do vlivu toho, co bylo známé jako „Yaleská škola pavlovských studií“ (‘the Yale school of Pauline studies’). Ta byla složená z takových učenců jako byli

⁶⁸ Holy Cross Greek Orthodox School of Theology (Řecká pravoslavná theologická akademie Svatého Kříže), nacházející se v Brooklinu, Massachusetts.

⁶⁹ Adolf von Harnack (1851-1930), jeden z vůdčích theologů a církevních historiků své doby, je nejvíce známý díky své třísvazkové „Historii dogmatu“ (publikováno 1886-1889), kde se snaží ukázat, že křesťanské dogma je více produktem hellénistické řecké filosofie než Ježíšova evangelia.

Abraham Malherbe⁷⁰ a Wayne Meeks⁷¹ z university Yale, Stanley Stowers z Brownovy university⁷² a mnohým dalších, kteří argumentovali v polovině osmdesátých let, že musíme chápat Pavla na základě řeckého filosofického pozadí. Tento pohled nebyl nový, byl už zastáván Němci, ale byl ignorován. Na Yale byla poté snaha o obrodu, aby se prověřilo řecké filosofické pozadí v Nové smlouvě, a to mělo dopad i na Brownově universitě skrze Stowerse, který byl student Malherbeho.

Pohled byl v hlavních rysech asi takovýto: Pavel byl Žid, ale v podstatě vyrostl v řeckém prostředí. A je nutné pochopit, že zatímco byl školený rabbi Gamaliel, tak dokonce Izrael nebo římská Palestina v té době byla více řecká, než si myslíme. Už spisy Martina Hengela na toto poukazovaly.⁷³ Takže tato dichotomie, popsaná v heslech Kittelova novozákonního slovníku (Kittel's New Testament Dictionary)⁷⁴, byla nyní prozkoumávána na universitě Yale, která argumentovala, že je nepřirozené hovořit o řečtině proti hebrejštině, že hellenistická doba byla syntézou všech tendencí a že řecký směr byl v Palestině stejně živý jako ten hebrejský. Podívejte se například na jména nejvyšších kněží - jsou to řecká jména.

Má disertační práce, která byla velmi ovlivněna universitou Yale, byla zamýšlená jako kritické prověření von Harnackova chápání Pavla. Mým záměrem bylo kritizovat Harnacka poukázáním, doufám, že jasně, že koncept *υπομονή*⁷⁵ u Pavla, pokud byl používán ve vojenském kontextu, nalézá své přirozené místo v hellenistickém filosofickém rámci, jako třeba kynických filosofických spisech té doby. Závěr mé práce poté byl, že „vytrvalost“ je řecká idea, která začíná u Homéra jako filosofický koncept a nakonec si nalézá svou cestu do Pavlových spisů. Ale zásadním rozdílem mezi kyniky a Pavlem je, že vytrvalost je pro kynického filosofa něco, čeho sám dosáhne svým vlastním cvičením, zatímco pro Pavla se toho nedosahuje skrze něčí výcvik, ale je to Boží dar v Kristu.

⁷⁰ Malherbe učil na theologické fakultě na universitě Yale od roku 1970; některé z jeho vlivných prací byly sebrány v *Paul and the Popular Philosophers* /Pavel a oblíbení filosofové/ (Minneapolis, Fortress Press, 1989).

⁷¹ Wayne A. Meeks, emeritní profesor biblických studií na Universitě Yale, je všeobecně uznávaný znalec raného křesťanství. Reprezentativní publikace zahrnují: *The First Urban Christians: The Social World of the Apostle Paul* /První měšťtí křesťané: společenský svět apoštola Pavla/ (New Haven, Yale University Press, 1983) a *The Origins of Christian Morality: The First Two Centuries* /Počátky křesťanské morálky: první dvě století/ (New Haven, Yale University Press, 1993).

⁷² Stanley K. Stowers je profesor a předseda religiousních studií na Brownově universitě a je autorem *Letter Writing in Greco-Roman Antiquity* /Psaní dopisů v řecko-římské antice/ (Philadelphia, Westminster Press, 1986) a *A Rereading of Romans: Justice, Jews and Gentiles* /Opětovné čtení listu k Římanům: spravedlnost, Židé a pohané/ (New Haven, Yale University Press, 1994). Stowers byl doktorantský poradce otce Themistocla.

⁷³ Hengel demonstruje řecký vliv na raný judaismus ve svém nyní již klasickém díle *Judaism and Hellenism: Studies in their Encounter in Palestine during the Early Hellenistic Period* /Judaismus a hellénismus: studie jejich setkání v Palestině v raně helénistickém období/, přeložil John Bowden (Minneapolis, Fortress Press, 1974).

⁷⁴ Gerhard Kittel (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament* /Teologický slovník Nového zákona/, přeložil Goffrey W. Bromiley (Grand Rapids, Eerdmans Publishing Company, 1964), svazky 1-10.

⁷⁵ vytrvalost, odolnost, zdatnost

Jaké bylo akademické prostředí nebo kultura na Brownově universitě v průběhu vašeho doktorského studia v osmdesátých letech 20. století?

Ve srovnání s pozdními šedesátými a sedmdesátými léty, kdy jsem byl vysokoškolským studentem, jsem zjistil, že idealismus předcházejících desetiletí je nyní pryč. Studenti na universitě, samozřejmě na universitách Ivy League (jako byly Harvard nebo Brown), tam byli proto, aby udělali kariéru, nebyli tam, aby kritisovali společnost nebo posuzovali kapitalismus. Byla to velmi konservativní doba. I přes to jsem našel intelektuální standardy velmi vysoko. Na Harvardu a Brownu byla úroveň intelektuální vytríbenosti snad nejvyšší, s jakou jsem se kdy setkal.

5. Keňa a Afrika

Byl jste po několik let až dosud zapojen do misijní práce v Keni, ale co vás na prvním místě vedlo k tomu, že jste se podílel na práci v Keni?

Byl jsem velmi zapojený do akademického světa v tomto období - ve skutečnosti jsem byl zapojený v akademickém světě téměř celý svůj život. V Sydney jsem učil na St Andrew's, ale měl jsem také nějaká lektorská setkání na Universitě Macquarie a na Universitě Sydney. Ale předpokládám, že věci v mém životě přicházejí v cyklech, kdy procházím skrze téměř vypálenou periodu, a v tomto případě jsem se začal tázat na účel a motivaci akademického života, zvláště s ohledem na teologii. Zajímal mě, zda být praktikem theologie je lepší než být theoretikem theologie. Vzpomínal jsem si na slova Plútarcha, který ve svém životě Alexandra píše, že Alexander byl jednou dotázán: „Byl bys raději Alexander, Homér nebo Achilles?“ A on odpověděl: „Nepochybně bych raději byl Achilles, protože zatímco Homér o tom přemýšlel a psal o tom, Achilles to učinil.“ Vybral jsem si tedy své achillovské období, kdy místo pouhého mluvení, psaní a dokonce i učení o tom bylo na čase, aby to někdo udělal.

Byl jsem, musím se přiznat, ovlivněný matkou Terezou, která v žádném případě nebyla akademickým nebo systematickým theologem, a i přes to nikdo z theologů, které znám, neměl tak velký dopad na světovou historii jako ona. Byl jsem samozřejmě úplně ponořený do theologického a zvláště raně křesťanského bádání, ale vliv, který jsem měl díky své práci, byl minimální. Proto jsem se stal nespokojeným se svou situací a rozhodl jsem se udělat radikální krok. Myslím si, že pro mě nebylo těžké dělat v životě radikální změny, protože od samotného počátku jsem procházel obdobími dotazování a odmítání minulosti kvůli budoucnosti - stalo se to v sedmdesátých letech, stalo se to v osmdesátých letech a nyní se to dělo v devadesátých letech, kdy jsem potřeboval nový směr. Díky vlivu matky Terezy (ačkoliv jsem ji nikdy nepotkal) jsem se rozhodl aplikovat teologii v praktickém kontextu, stát se Achillem theologie. A jelikož jsem se narodil v Africe, cítil jsem, že je to pro mě Boží záměr, abych se tam vrátil. Vybral jsem si Keňu zvláště proto, že jsem věděl, že tam byl seminář v Nairobi, a myslel

jsem si, že budu moci stejně dobře pokračovat se svou theologií, nyní pouze zasazenou do třetího světa. Zase tu byla potřeba identifikovat se s utiskovanými, ale teď už ve velkém měřítku.

Můžete v krátkosti popsat druh práce, kterou nyní vykonáváte Keni?

Část mé práce, jakožto kněze, zahrnuje sloužení liturgií a kázání v různých farnostech v Keni. Ale má práce také obsahuje boj s chudobou a to se děje posilováním místních lidí školením - jinými slovy, charita skrze posílení, nebo jak říká staré klišé: „Můžeš dát člověku rybu, ale je lepší naučit ho, jak rybařit“. Snažíme se tedy neopakovat chyby charity imperialismu nebo neokolonialismu, podle které vám dám jídlo proto, abyste na mně mohli záviset. Naším záměrem je spíše naučit lidi, jak získat své vlastní jídlo. Myslel jsem si tedy, že proto, aby pravoslavná misie v Keni uspěla, musíme připravit struktury posílení. A tak jsem s pomocí Boží a požehnáním místního episkopa (Makária) založil školu pro ženy, které byly nezaměstnané, aby se naučily šít pánské i dámské šaty tak, aby nemusely prodávat samy sebe kvůli tomu, aby uživily své děti. Po tomto následovalo založení počítačové školy pro nezaměstnanou mládež, poté předškolní a základní školy, které se ujaly děti z oblastí chudinských čtvrtí (slumy) a daly jim zdarma vzdělání, jídlo a oblečení. Nakonec jsem také založil vysokou školu pro učitele, kde školíme mladé lidi, kteří si dosud nemohou dovolit navštěvovat universitu (kvůli znemožňujícím poplatkům), a bereme za to minimální nebo vůbec žádné poplatky. A nyní jsem v procesu vytváření ošetrovatelské a lékařské školy.

6. Chudoba a theologie

V brožůře vašeho filantropického programu v Keni (nazvané „Charita skrze vzdělání“) píšete: *Depresivní strašák pronásleduje naši planetu. Tímto strašidlem je chudoba třetího světa. Je to nejdestruktivnější, nejnaléhavější a nejmylnější paradox stojící před naším světem. Zatímco malá menšina lidí na planetě žije více nebo méně ve vysněném světě materiální prosperity a komfortu, zdrcující většina zakouší život na základě nejisté a bolestivé existence ze dne na den.*

Některé statistiky by mohly podpořit vaše stanovisko. Je odhadováno, že 30 tisíc dětí umírá každý den kvůli chudobě. Světový obchod se desetinasobně zvýšil od roku 1970 a je produkováno více jídla než kdy jindy; avšak počet hladovějících lidí v Africe se více než zdvojnásobil. Tři nejbohatší lidé světa ovládají více bohatství než 600 milionů lidí v nejchudších zemích světa. Založit systém všeobecného základního vzdělání, zajišťující, že všichni chlapci a dívky ukončí základní školu, by stál 10 miliard dolarů, méně než utratí Spojené státy za zmrzlinu.⁷⁶ Výčet by mohl pokračovat dále a dále. Vy jste samozřejmě svědkem takové nespravedlnosti a chudoby každý den vzhledem k tomu, že vaše Filantropické centrum je situované v jedné z nej-

⁷⁶ Tyto a jiné depresivní statistiky mohou být nalezeny v Geraldine Bedell, *Make Poverty History: How You Can Help Defeat World Poverty in Seven Easy Steps /Učiňte chudobu minulostí: jak můžete pomoci překonat světovou chudobu sedmi jednoduchými kroky/* (London, Penguin, 2005).

více ekonomicky znevýhodněných oblastí v Nairobi. Co si myslíte, že přineslo masivní chudobu do afrických zemí jako je Keňa?

Světová chudoba je rozsáhlé téma a co způsobuje chudobu v Africe může být úplně odlišné od toho, co způsobuje chudobu např. v Asii. Při pohledu na historii moderní Afriky získáváme určitá vodítka k tomu, co způsobilo, že se tento region stal jedním z nejvíce znevýhodněných ekonomických regionů na světě. Je mnoho faktorů, které přispívají k chudobě v Africe. Jedním je kolonialismus: kolonialisté rozdělili Afriku spíše podle zeměpisných, než podle národopisných čar; vytvářeli politické jednotky, které nemohly podle geografických kritérií fungovat. Bylo by to jako umístit Řecko, Turecko a Sýrii do jednoho celku a nazvat to „zemí,” ale jestli budou nebo nebudou Řekové a Turci spolu vycházet nebo zda spolu budou či nebudou vycházet Turci a Kurdové, je považováno za irelevantní. Podobně i kolonialisté se zajímali pouze o to, aby rozdělili území Afriky do úhledných zeměpisných částí. Mám podezření, že jedna z příčin sociálních nepokojů v Africe v současné době je přímo spojená s umělými hranicemi, které byly položeny v průběhu koloniálního období. Takže to je jedna z příčin, kterou musíme vzít v úvahu při snaze o boj s chudobou.

Další příčinou je, naneštěstí, kmenovost (tribalismus) a korupce, objevující se v subsaharské Africe, a které jsou do určité míry přirozeným následkem koloniálního období. Protože pokud je jeden kmen v určitém regionu dominantnější než druhý, tak to může být zaměněno za „politickou jednotu” (např. Uganda, Kamerun atd.), dominantní kmen se bude snažit mít svého vlastního vůdce při moci a pomáhat pouze svým vlastním lidem. A toto vede k problému tribalismu, který je do určité míry produktem kolonialismu. Takže Afričané by mohli být nezávislí na bílém muži, ale dědictví koloniálního období je stále s nimi. Nezávislost také přišla do Afriky pouze v posledních padesáti letech, a proto se hodně peněz dostalo do rukou lidí, kteří dosud nezacházeli s velkými sumami peněz. Pokušením tedy je používat tyto peníze spíše sobeckým, než altruistickým nebo patriotickým způsobem, upřednostnit své vlastní zájmy před zájmy něčí země.

Navíc v některých částech Afriky není přírodní terén a klima na jejich straně, jako třeba v Čadu a Nigeru, které mají horké, suché klima. Většina afrických zemí má na druhé straně velmi úrodnou půdu a jsou bohaté na nerosty – například Kongo. Ačkoliv Kongo je zatím ve velmi vážné ekonomické a politické nouzi.

V krátkosti je tedy množství faktorů zodpovědných za chudobu v Africe. Všechno, co můžeme dělat, je postupně bojovat s chudobou vzděláváním. Protože je to díky vzdělání, jak můžeme ustálit nový názor v lidech, jak můžeme ustálit pojetí fair play, mravnosti a průhlednosti (transparentnosti) u malých dětí, které si to snad v sobě ponesou po zbytek života. Vzdělávání je určitě jedním z nejdůležitějších způsobů proměny společnosti, ale musí to být vzdělávání s mravností. To je to, kde můžeme jako křesťané sehrávat velmi významnou roli v transformaci třetího světa do ekonomicky životaschop-

né společnosti, která má zároveň mravní základ.

V rámci Globálního volání k aktivitě proti chudobě (Global Call to Action Against Poverty) řekl Nelson Mandela na Trafalgarském náměstí v únoru 2005, že „stejně jako otroctví a apartheid, není chudoba přirozená. Je vytvořená člověkem a může být překonána a vykořeneána konáním lidských bytostí“. Souhlasíte s tím, že stejně jako jsme učinili otroctví a apartheid „minulostí“ (více nebo méně), je správné očekávat, že chudoba může být také učiněna věcí minulosti? Nebo je chudoba nevyhnutelným rysem lidského predikátu?

Ježíšova perspektiva je v této záležitosti poněkud pesimistická, neboť řekl, že „...chudé máte stále kolem sebe, mne však nemáte stále“ (Mt 26.11, Mk 14.7, J 12.8). Ale nemyslím si, že by zde Ježíš měl na mysli národy, které jsou úplně chudé. Spíše si myslím, že to, co mínil, bylo to, že v každé společnosti budou chudí lidé, ale ne nezbytně většina. Můžeme proto říci, že můžeme a měli bychom bojovat s chudobou, že to je součást učení samotného Krista, který se identifikoval s chudými - „Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznil jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne“ (Mt 25.35). Řekl bych, že každý křesťan, který vážně věří Kristovým slovům, má morální závazek bojovat s chudobou. Takže si myslím, že (masová) chudoba může být překonána a snad budeme schopni ji vykořenit; ale teď nemohu říci, kdy.

Imperativ vykořenit chudobu je samozřejmě jedním z velkých témat theologie osvobození, která vyrostla z barrios a chudinských čtvrtí (slumů) latinské Ameriky. Vzhledem k vaší minulosti spjaté s Novou levicí, máte sympatie k theologii osvobození, zvláště s jejím voláním k církvi, aby se angažovala v revolučním boji ve prospěch chudých?

Jsem do určité míry přitahován spisy Paula Freireho, brazilského pedagoga, který hovoří o posilnění vyděděnců skrze vzdělávání.⁷⁷ Avšak nemohu souhlasit s myšlenkou násilného svržení vlády - v této záležitosti jsem více pacifista, držící se slov Ježíše, že „všichni, kdo se chápou meče, mečem zajdou“ (Mt 26.52). Myslím si, že můžeme transformovat společnost pomocí vzdělávacího systému. Ve skutečnosti, jak Max Weber poznamenal, když charismatický vůdce revoluce odejde, jsme svědky „rutinise“ revoluce a poté se revoluce sama stane statem quo a máme novou elitu. Můžeme to vidět například v Sovětském svazu a Číně. Protože, aby revoluce byla úspěšná, musí být generační, musí transformovat celou generaci lidí a jejich způsob myšlení, a ne jen jednu generaci, ale spíše dvě nebo tři. Takže transformace nějaké společnosti pozitivním směrem by měla přicházet skrze vzdělávání a zvýšením uvědomění si sociální nespravedlnosti, utlačování lidí, potřeby spravedlnosti a rovnosti, ale také potřeby pochopení duchovních dimensí lidské bytosti.

⁷⁷ Paulo Freire (1921-1997) byl velmi vlivný pedagog, který propagoval zvláště ve své slavné knize *Pedagogy of the Oppressed /Pedagogika utiskovaných/*, přeložila Myra Bergman Ramos (London, Penguin, 1996; poprvé publikované v angličtině roku 1970) osvobození obětí utiskování skrze gramotnost a vzdělávání.

Takzvaný „otec theologie osvobození“ Gustavo Gutiérrez prohlásil, že zatímco ohniskem západních theologů byla otázka, jak hovořit o Bohu v sekulárním a nevěřícím světě, tak úkolem, kterému čelí theologové latinské Ameriky, je, jak hovořit o Bohu k „neosobě“ (nonperson), čímž myslí ty, kteří nejsou považováni plně za lidi současným společenským řádem - např. vykořisťované vrstvy, přehlížené etnické skupiny a samozřejmě chudí. Jak píše Gutiérrez, „naši otázkou je, jak říct neosobě, nečlověku, že Bůh je láska, a že tato láska z nás dělá bratry a sestry“.⁷⁸ Shledáváte sám sebe v této situaci v Keni?

Předně musím uvést, že nemohu souhlasit s antropologickou kategorií „neosoby“. Upřednostnil bych přistupovat k záležitosti z křesťanské antropologické perspektivy, že všichni lidé jsou učiněni k obrazu a podobě Boží a že není žádná taková věc jako „neosoba“. I přesto, že jsem to řekl a že akceptuji nešťastnou realitu utiskovaných v našich společnostech, zvláště ve třetím světě, řekl bych, že Gutiérrez měl pravdu v tom smyslu, že se neobracíme k sekularisované společnosti. Mnoho témat, kterými jsem se zabýval v australském semináři - jako třeba otázky biblické archeologie, kde se snažíte podpořit historicitu Bible pomocí archeologických artefaktů a údajů - se nejeví být tak důležitými seminaristů v Africe, pro které není historicita Ježíše nebo Bible otázkou. Nejednáme tam s fenoménem sekularismu tak jako v prvním světě. Určitě největším problémem, kterému čelíme, je kázat lidem, kteří trpí a jsou znevýhodněni společností, a darovat jim pocit důstojnosti a posílnění.

Dalším tématem theologie osvobození je „Boží přednostní možnost pro chudé“, myšlenka, že, ačkoliv Bůh miluje všechny lidi, identifikuje se a stojí při chudých zvláštním způsobem. Tím se nechce říct, že chudí jsou mravně nebo duchovně lepší než ostatní, ale že Bůh je vždy na straně chudých proti těm, kteří se je snaží vykořisťovat a znelidšťovat (dehumanizovat). Je toto pohled, který zastáváte i vy, a pokud ano, jaké důsledky to podle vás má pro křesťanské misionáře v chudých zemích - například, znamená to pouze žít v solidaritě s chudými nebo to znamená něco silnějšího, jako třeba snahu transformovat a revolucionarisovat společnost?

Myslím si, že každá theologie musí být nakonec hodnocena ve světle Bible, zvláště Nové smlouvy. A ukazuje se celkem jasně v Ježíšových slovech a spisech svatého Pavla, že v Boží lásce je téměř vždy přednostní zacházení s chudými. Chudí sami o sobě však mohou být proti Bohu nebo mohou vést život, který je daleko od Boha či se mohou odvrátit od Boha ve chvíli, kdy dosáhnou ekonomické nezávislosti. I přes to zůstává faktem, že Boží láska k chudým je pevným principem Nové smlouvy a v případě vykořisťování je z Nové smlouvy zřejmé, že vykořisťování (nehledě na to, zda jsou zbožní nebo ne, křesťané nebo nekřesťané) jsou vždy podporováni Bohem. Vzhledem k těmto theologickým principům je mým hlavním cílem v projektech, které mi bylo umožněno provozovat v

⁷⁸ Gustavo Gutiérrez, *The Power of the Poor in History: Selected Writings / Moc chudých v historii: vybrané spisy*, přeložil Robert R. Barr (Maryknoll, NY, Orbis, 1983), str. 193.

Keni, transformovat chudé, se kterými se setkám, tím, že je posílím skrze dostupné a bezplatné vzdělání.

Myslíte si, že za čas povstane v Africe opravdu autochtonní křesťanská theologie, která bude poněkud odlišná od druhu křesťanství, které jste žil a zakoušel v západním světě?

Ano, ale ne úplně odlišná, protože křesťanství má určité nezměnitelné elementy. Učil jsem však teologii jak v prvním, tak ve třetím světě, a jeden z hlavních rozdílů, kterého jsem si všiml v theologických institucích v těchto dvou regionech (a použiji zde příklad ze semináře v Nairobi), může být zasazen do demografických okolností: typický africký student teologie oproti studentům z prvního světa nepochází ze zázemí střední třídy, pravděpodobně v životě dost trpěl už od dětství a zřejmě pochází z velmi chudého zázemí. A proto pochopit ukřižování a bolest Krista není pro afrického studenta tak velkým skokem ve víře, jakým by to bylo pro řeckého mladíka ze střední vrstvy z Melbourne nebo Sydney studujícího teologii nebo pro anglosaského protestanta bílé pleti z Baltimore studujícího teologii na některém newyorském semináři. Do takové míry má africká theologie výhodu před kolegy z prvního světa, protože žije v ukřižovaném kontextu, a proto je tato theologie kříže hodně existenciální oproti pouze theoretické realitě.

7. Austrálie a Pravoslaví

Ačkoliv nyní žijete v Keni, vracíte se každý rok na několik měsíců do Austrálie. Jaký druh věcí vás zasahuje nebo na vás dělá dojem během těchto zpátečních výletů do Austrálie?

První věcí, které jsem si všiml, když jsem se vrátil do Austrálie po svých zkušenostech ve slumech v Nairobi - žiji tam deset měsíců v roce - je relativní bohatství Austrálie. Další věci, které mne zasáhly, zahrnují čistotu ulic, společenský pořádek a efektivita státních úřadů. Na druhé straně jsem po svém návratu poznamenaný trivialitou a povrchností konverzací. Lidé se zdají být velmi zaujati posledními výsledky fotbalu nebo skórem v kriketu mezi Anglií a Austrálií, zatímco svět, který znám, je zaplněný lidmi, kteří trpí kvůli AIDS, lidmi, kteří si nejsou jisti, zda budou mít zítra nějaké jídlo nebo jestli budou vyhozeni z bungalovu nebo z plechového přístřešku, kde žijí, protože majitel už s nimi nemá trpělivost. Takže návrat do Austrálie je pro mne vždy dvoubřitým mečem: jednak cítím úlevu, že jsem zpátky v komfortu prvního světa, ale na druhou stranu se cítím znepokojený a nepohodlně při povrchnosti mnoha starostí průměrného jedince.

Všiml jste si nějakých důležitých změn v australské společnosti od té doby, co jste poprvé, téměř před deseti lety, odjel do Keni?

Zaznamenal jsem určité společenské změny. Vidím například mnohem větší toleranci k evropským migrantům, zatímco před dvaceti nebo tak nějak lety nebylo lehké být Řekem nebo Italem

v Austrálii. Všiml jsem si však, že jsou určité předsudky vůči asijským imigrantům, a zcela jistě se objevuje úplný obrat proti islámské komunitě. Jsou určité změny, které jsem viděl ve všeobecných názorech. Na jiné úrovni, na rovině multimédií, vidím v reportážích zpráv téměř úplnou absenci kritické analýzy australské společnosti. Média už nadále nevystupují jako společenská kritika, ale jdou americkou cestou (v protikladu k evropským médiím, mohl bych dodat), téměř přejímají oficiální politickou linii doby. Další změna, kterou jsem upozoroval, a tentokrát v oblasti zábavy nebo populární kultury, je úplný úpadek morálky: to, co bylo v televizi před asi deseti lety zcela nepříjemné, tak tomu už tak není. Především zaujatost tělem, nahotou, tělesnou vyzývavostí a mládím je téměř posedlostí. Vidím to jako úpadek našich morálních standartů.

(převzato z časopisu „Theandros“, Vol. 3, No.2, winter 2005/2006, www.theandros.com/themistocles.html)

IV. Ze vzpomínek otce igumena Kirilla (Greena)

S otcem Kirillem jsme se seznámili v roce 1995 při naší návštěvě monastýru svatého Prokopa Sázavského v Mostě. Štíhlý muž, který se po svém příchodu v narthexu chrámu jen tak „mimochodem“ převlékl do mnišského, byl pro nás od prvního okamžiku zjevením. Byli jsme mladí – neofyté, katechumeni, hledající a sympatisující s Pravoslavím... Seznámili jsme se rychle. A když jsme zjistili, že otec Kirill má ještě týž den namířeno do Liberce, kde tehdy působil jako učitel na technické univerzitě, slovo dalo slovo a my se společně jeho autem vydali do Chřibské, kam jsme se tehdy vraceli na nocleh, shodou okolností tedy do rodiště Tadeáše Haenkeho, prvního rodáka z Čech, který kdy stanul na australské půdě. Povíдали jsme cestou o mnohém, ale hlavně o našich cestách k Pravoslaví. V Chřibské otec Kirill, na veřejnosti oblečený skromně a pro nás velmi sympaticky mírně neupraveně v manšestráky a rozevláté sako, zjistil, že v Mostě zapomněl tašku a že se pro ni musí vrátit. Podruhé nás navštívil na Strážném vrchu nad Rumburkem již na opravované faře tuším v roce 2000. Stal se mezitím knězem (jeromonachem) a působil jako pomocný duchovní v Olomouci. Tehdy se o něm začalo hovořit jako o možném budoucím kandidátovi na moravskou kathedru. Vzpomínám si, jak jsme stáli u křížové cesty na Strážném vrchu a otec Kirill ukazoval směrem na sever s tím, že odtamtud (z Lužice) snad pochází původně jeho rod. Zvažoval tehdy svá budoucí rozhodnutí. Pamatuji si jej jako člověka, který rozhodně netoužil po hodnostech a vyznamenáních, ba právě naopak, dodnes soudím, že přijetí kněžství pro něho bylo skutečným přijetím kříže, že vždy toužil zůstat prostým mnichem. Vracel se tehdy do Francie, prý na ekumenické setkání. Ihned si všiml našich rozpačitých tváří a dodal slova, která se pro mně osobně stala do budoucna stručnou a srozumitelnou normou: „Modlit se s nepravoslavnými nelze, samozřejmě, ale mluvit s lidmi, proč ne...“. S odstupem doby jsou pro mne osobně tato slova ještě cennější, uvážíme-li náboženský původ otce Kirilla a jeho celoživotní a pochopitelný respekt především vůči některým anglikánům. Otec Kirill byl pak zvolen eparchiálním shromáždě-

děním olomoucko-brněnské eparchie jako vhodný kandidát na moravského archijereje, k naplnění této vůle moravské církve ovšem nikdy nedošlo, z důvodů nám již neznámých a nejasných. Otec Kirill se vrátil do Francie, slouží ve farnosti ruského exarchátu konstantinopolského patriarchátu (tzv. pařížské jurisdikce) v Belfortu. Přestože vzpomínky na své české období nemá jen světlé, ochotně vyhověl mým prosbám přispět k této práci, což i vynikající češtinou učinil. Otec Kirill v našich srdcích navždy zůstane vepsán jako skutečný, skromný a nenápadný mnich, vzdělaný, sympatický a laskavý muž se zdravě aristokratickým vystupováním, vlídný gentleman a hluboce duchovní člověk. (od autora)

1. Prostředí

Narodil jsem se v Austrálii v roce 1941. Dětství jsem prožil v malé obci vzdalené asi 800 km od Sydney a 400 km od Brisbane, kde se nacházely nejbližší pravoslavné farnosti. Rodina byla anglikánského vyznání, otec spíše jen formálně, ale matka chodila pravidelně na služby do místního anglikánského kostela, v němž jsem byl biřmován asi ve věku dvanácti let, tedy asi v roce 1953 nebo 1954.

2. První kontakty knižní

Když mi bylo asi patnáct, v roce 1956, jsem našel v městské knihovně dost překvapující knihu. Šlo o překlad spisu **Apophthegmata patrón** ze syrštiny, tedy aramejštiny, do angličtiny. Anglický odborník E. A. Wallis Budge přeložil ze syrštiny a dalších východních jazyků celou řadu titulů. V tomto mém případě jde snad o **The Book of Paradise: Being the Histories and Sayings of the Monks and Ascetics of the Egyptian Desert**, dvoudílnou edici z roku 1904 nebo s největší pravděpodobností o jednodílnou edici první části, tj. **Vyprávění čili příběhy mnichů a asketů egyptské pouště** z roku 1934. Je velmi obtížné si vysvětlit výskyt takové knihy v této knihovně - malá obec, malé gymnázium, obyvatelé většinou obchodníci, dělníci nebo rolníci, těžká ekonomická situace v 30. letech a později za války a navzdory všemu - taková kniha. Řízením Božím jsem ji tam našel pravděpodobně při shánění nějaké jiné knihy. Pro mne to bylo opravdu Zjevení: zjevení jiného světa, jiného způsobu života.

Po čtení této první pravoslavné knihy jsem chtěl pokračovat v kontaktu s Pravoslavím a prohlubovat ho, poznat Pravoslaví blíže. S tím mi pomohli místní anglikánští duchovní: zdálo se mi, že každý má „svou“ knihu, každý z nich toužil tak či onak po Pravoslaví. V každém případě mě všichni nabádali k tomu, abych ve studiu Pravoslaví pokračoval dál. Samozřejmě, pro mne šlo v té době výhradně o poznatky knižní, nikoli praktické. Do našeho malého města přijížděl jednou ročně jistý řecký duchovní. Sloužil nějaké služby: křest nebo svatbu podle potřeb věřících a pokud tam dorazil dopoledne, svatou liturgii. Všechny tyto služby se konaly v anglikánském chrámu. Účastnili se těch služeb i malí Řekové (spíš Australané řeckého původu; už nemluvili řecky), kteří chodili jinak na služby

anglikánské církve, což znamená, že praktická situace byla dost složitá.

Situace byla dost složitá i pro mne: zůstat tam, kde jsem byl, jako anglikán s dalšími Australany nebo přestoupit k Pravoslaví? Ale kde Pravoslaví přijmout? S kým? V jaké jurisdikci? S jakým biskupem? Vždyť já jsem v té době s žádným pravoslavným biskupem osobní styky neměl a přijít do styku s takovým prostě ani nemohl.

3.První významná osobnost

Konečně mi asi v roce 1959 jeden anglikánský biskup, Jeho přeosvícenost Teodor Bruce McCall, který byl v té době biskupem města Rockhampton v Queenslandu v severní Austrálii řekl, že mám před sebou rozhodnutí, že mám na vybranou. Domníval se osobně, že pokud jde o bohosloví, má pravdu pravoslavná církev, ale zároveň si byl vědom skutečnosti, že po 400 letech existence se anglikánská církev prostě už nemůže změnit, poopravit si své bohoslovecké názory, svá dogmata (např. filioque). Důsledek této situace spočívá v tom, že mohu tak či onak: buď zůstat anglikánem, i když už nejsem přesvědčen o pravdivosti anglikánského bohosloví, nebo přestoupit k Pravoslaví a takovým způsobem zachovat věrnost svému přesvědčení. Biskupu McCallovi jsem vděčen až dodnes.

Svým vzhledem biskup McCall překvapoval pravoslavné věřící a duchovní vždy, když navštěvoval nějaký ruský chrám: bezvousý, jako skoro všichni Australané té doby, nosil na sobě červenofialovou sutanu (jako všichni anglikánští biskupové), ale i pectorální křížek podle pravoslavného vzoru. Ovšem vůbec nemluvil rusky. Slyšel jsem, že mu nechal tento kříž jeho kmotr, nějaký anglický generál, který ho našel na nějakém bojišti za první světové války, kde ho asi ztratil nějaký ruský duchovní. Jen si představte situaci: do chrámu vstoupí nějaký „duchovní“: je-li nebo není pravoslavný? Rus? Ovšemže ne, co to je tedy za duchovního? Nicméně, hluboce obdivoval Pravoslaví a svým způsobem po něm toužil.

4.Osobní kontakty

Do města Sydney jsem dorazil teprve v roce 1960. Tam jsem se konečně mohl seznámit osobně se svatou pravoslavnou Církvi. Ovšem - jakou? Za prvé, pořád jsem byl alespoň formálně členem anglikánské církve; za druhé, zůstávala otázka u koho?

Zpočátku jsem navštěvoval anglikánskou farnost, ale dost rychle jsem začal chodit do **řecké pravoslavné katedrály**.

5.U Řeků

U Řeků to bylo dost jasné: po několika měsících pravidelných návštěv katedrály mne představený chrámu, nějaký bezvousý duchovní, upozornil, že nejsem Řek. Měl pravdu, nejsem, ale v té době jsem dost dobře nechápal v jaké míře je pro některé Řeky důležitý společenský činitel v životě církve.

Pro tohoto duchovního v té době v Sydney byla řecká církev výhradně pro Řeky. V jiné, druhé farnosti jsem byl lépe uvítán, ale pořád jsem se cítil příliš cizincem. Sháněl jsem další možnosti a s pomocí Boží jsem se setkal s důstojným otcem **Rostislavem Ganem**, správcem farnosti ve městě Cabramatta, vzdáleném na 30 km (přes hodinu vlakem) od centra Sydney, kde jsem v té době bydlel.

6.U Rusů

Otec Rostislav byl ženatým duchovním, který se narodil v Číně, působil v Šanghaji, Charbinu a v jiných městech, poté se odstěhoval do Austrálie, kam dorazil v roce 1953. Pracoval a modlil se v Cabramatta, kde žila v té době velká skupina Rusů. Otec Rostislav mne přivítal bez jakékoli záporné reakce; nikdy mi nevyčítal fakt, že jsem Australan, naopak bylo to pro něho něco pozitivního. Představoval si už v té době možnost, ba nutnost vychovávat duchovenstvo, které by dobře znalo kulturní prostředí australské. Velice málokdy mluvil se mnou o „politické situaci“ v ruské pravoslavné církve v Austrálii. Mluvil se mnou raději o modlitbě, povzbuzoval mne, abych se modlil správně, pravidelně. Dokonce chtěl, abych přijal Pravoslaví (samozřejmě!) a potom abych studoval bohosloví v Jordanville v USA. Proč, při všem přátelství, při všem tom času, který mi věnoval otec Rostislav, jsem to neudělal? Otázka je složitá, odpovědi různorodé. Nechám stranou určitě čistě osobní stránku otázky. Chtěl bych zde uvažovat pouze o některých církevních aspektech problému.

7.Situace pravoslavné církve v Austrálii v padesátých a šedesátých letech 20. století

Jak jsem napsal, hlavní skupiny pravoslavných věřících tvořili v uvedené době Rusové a Řekové. Vyskytovala se také jedna farnost antiochijského patriarchátu v Melbourne a druhá v Sydney. Neznal jsem další farnosti v Sydney, hlavně jsem neznal v té době **srbskou** farnost. Jaká byla situace těchto farností a eparchií a jaké byly vztahy mezi nimi?

První **Rusové** dorazili do Austrálie již na začátku 19. století, ale drtivá většina australských Rusů se přistěhovala teprve po druhé světové válce. Rusové prvních vln poválečné emigrace byli hlavně uprchlíci buď přes Čínu nebo přes lágry v západní Evropě. Hned po příjezdu do Austrálie byli ubytováni nebo spíš „zaparkováni“ v lágrech, ve kterých byly podmínky sotva lepší než v lágrech v Rakousku či jinde. Mnozí proto chtěli odjet co možná nejrychleji kamkoli jinam, velice často raději do Melbourne nebo do Sydney. Skupiny Rusů a dokonce ruské pravoslavné farnosti byly nejednotné mezi sebou jednak politicky, jednak podle regionalismu, kupř. rolníci proti měšťanům.

Někteří **Řekové** byli v Austrálii už od 19.století, ale drtivá většina tzv. „nových Australanů“ řeckého původu dorazila do Austrálie teprve po druhé světové válce. Byli to také uprchlíci, ne političtí, ale ekonomičtí. I oni měli samozřejmě určité problémy týkající se jednoty všech skupin; jistě, protože byli, stejně jako Rusové, různého původu politického i regionálního.

V padesátých letech tu pak byla jedna **antiochijská** farnost v Sydney a druhá v Melbourne s vy-

nikajícím duchovním, důstojným otcem Georgem Haydarem. Pokud vím, farnost byla velice úspěšná, protože v Sydney se v té době vyskytovalo mnoho problémů. Mezi duchovními správci nacházíme zajímavého, vzdělaného člověka, amerického archimandritu Anthony Woolfa, který působil v Sydney v letech 1957 až 1961, kdy zemřel. Je zajímavé, že podle dějin antiochijské eparchie na oficiální stránce arcibiskupství, „... od roku 1953 do roku 1964 spravovalo farnost svatého Jiří v Redfern (čtvrť města Sydney, kde stojí tento chrám) celkem pět duchovních.“ U **Arabů** také bylo složité období.

V čele **ruské** pravoslavné eparchie stál od roku 1955 arcibiskup **Sáva** (Rajevsky). Nesetkal jsem se s ním, i když jsem ho občas viděl, když jsem navštěvoval kapličku v jeho residenci. V čele **řecké** eparchie stál od roku 1959 metropolita (později arcibiskup) **Ezekiel** (Tsoukalas). Každý z nich přispěl k stabilizaci a k zlepšení (i k polepšení!) své eparchie, ale vztahy mezi eparchiemi ruskou a řeckou byly dost špatné, částečně snad hlavně proto, že Rusové v Austrálii patřili k tzv. ruské pravoslavné církvi v zahraničí, která neměla kanonické vztahy s patriarchátem cařihradským ani s ostatními kanonickými patriarcháty. Šlo také v určité míře o nároky na jurisdikční pravomoc nad všemi pravoslavnými v Austrálii ze strany Cařihradu. Z tohoto hlediska spolupráce všech pravoslavných eparchií v Austrálii a tím situace Pravoslaví v Austrálii vůbec jsou pořád dost špatné.⁷⁹

Důsledek toho byl, že jsem se pravoslavným farnostem postupně vyhýbal, ba dokonce je opustil: příliš mnoho sporů mezi eparchiemi i mezi duchovními stejné eparchie (takovou situaci jsem znal hlavně u Rusů), ne-jasnost kanonické situace ruské církve... Byl jsem pořád přesvědčen o opravdovosti pravoslavného bohoslovi dogmatického, ba i o hluboké hodnotě pravoslavné duchovní tradice, od egyptské pouště až do 20. století, ale napětí a nenávisť, na které jsem narazil v Sydney v 50. a 60. letech 20.století nebyly pro mne žádným povzbuzením k tomu, abych šel dál touto cestou. Na to jsem musel počkat až do svého přestěhování se do Francie v 70. letech.

V.Článek Taisie Baženové o otci Innokentiji (Dronovovi)

Už šest let je slepý – chodí a klepe slepeckou holí po cestách a ulicích. Předměty rozeznává s velkým úsilím. Má prostou ruskou tvář, maloruský přízvuk, slova pronáší s velkou silou a přesvědčivostí.

Dávno by se mohl usadit a žít spokojeně na jednom místě. Velké kolonie pravoslavných jsou na Kubě, v Mexiku. Zvali ho i do Uruguaye. Dokonce onehdy dostal nabídku od katolického biskupa přijmout katolicismus. Byl mu nabídnut byt, chrám a devadesát dolarů měsíčně. Odmítl, samozřejmě: „Pravoslavným jsem se narodil, pravoslavným i zemřu!“

Káže i molokanům⁸⁰ a ostatním sektářům. Jednou ho již z takového shromáždění vyvedli, ale spustil se křik, že mluví pravdu a nepustili ho, dokud neučinili pro pravoslavnou farnost sbírku, z níž bylo celých třicet šest dolarů. Odvezli ho pak vlastním autem, z řidiče se vyklubal bývalý seminarista, políbil mu pravičici a od té doby chodí do pravoslavného chrámu.

⁷⁹ srov. pozn. 27 výše i některé tam označené odkazy

⁸⁰ heterodoxní hnutí z 16.století původem z tambovské oblasti

Věčné přesuny ze země do země, parníkem, vlakem... Dnes v Nikaraguy, zítra v Mexiku. V USA mají kněží v některých státech poloviční slevu jízdného, v některých třetinovou, ale vždy se najdou dobří lidé, kteří pomohou koupit lístek a ještě přidají peníze na cestu.

„Proč jste se nikde neusadil?“

„A kdo by se staral o pravoslavné na těch ostrovech?“, odpověděl s velkou hořkostí a silou. „Uvažte, jak je tam těžko! Pět ostrovů a jižní republiky a ani jeden pravoslavný kněz! Mnozí, ano mnozí věřící lidé kvůli tomu přecházejí k protestantům nebo katolíkům. A není to jejich vina. Tolikrát – věřte mi – jsem psal, prosil osobně, aby byl na ostrovy poslán aspoň jeden kněz. Vždyť jsem starý a hlavně slepý, je mi těžko... A chtěl bych v klidu dožít, už necestovat, ale copak mohu? Pravoslavných je mnoho – Rusové, Řekové, Srbové, Bulhaři, Habešané (! - pozn. překl.)... Pravoslavní se rodí, umírají, žení se a vdávají – a všechno bez kněze. Rusové sami se obraceli na církevní vedení, prosili o pomoc. Na mé naléhání poslal arcibiskop Euthymios z etiopské církve v Americe 84-letého staříka, který brzy zesnul. Na Kubě jsem přesvědčil jednoho řeckého lékaře, aby se stal knězem. Odjel do USA, do Jacksonu, a byl vysvěcen. Ale duchovní radosti Rusům mnoho nepřinesl – rusky nemluví, pouze Arabové rozumějí trochu řecky. Když jsem s ním sloužil, sbor zpíval řecky a potom rusky.“

Ano, stalo se ledacos, je těžké si na vše vzpomenout. Cestuji s americkým pasem. V každém městě hned hledám pravoslavný chrám. Když není ruský, sloužím v řeckém, když není řecký, jdu k episkopálům. Nikdo mi nepomohl tak jako episkopálové. Poskytnou svůj chrám pravoslavným na velké svátky, v sobotu na všenoční, v neděli sami slouží. Potom jdu do novin, kde mě fotí a píší o mně, pravoslavným se to dostane do ruky a přicházejí do církve. Takřka všude sloužím panychidy, křtím děti, oddávám, zpovídám, podávám svaté přijímání...

Došlo k mnoha dojemným i otřesným scénám. Jednou jsem sloužil na Kubě. Tam je nejvíce Rusů, kteří přicestovali z Konsantinopole a Haliče, když ještě Kuba přijímala emigranty. Mnoho důstojníků, sester milosrdenství, inženýrů, lékařů... Ovšemže, i bolševici se chodili modlit. Jak se panečku bolševici modlí, když na ně dolehnou těžkosti! V chrámu bylo... 800 lidí. Ale když šli se sbírkou, na tácku bylo všehovšudy... 80 kopějek. Tam je nejvíce Rusů a také nejvíce starostí a bídy. Jak by ne – Kuba, to jsou nekončné války a převraty, není místo, kde by se Rusové mohli usadit a vydělávat na živobytí. Po bohoslužbě ke mně přišla ruská dáma. Pláče radostí a prosí, abych pokřtil jejího syna. A tomu už je sedm let. Manžel již přemýšlel, že ho dá k protestantům. Na křest přišlo ještě více lidí. Jedna Američanka mne pozvala na čaj k episkopálnímu biskupovi, vyprávěla a potom mi dala v obálce třicet dolarů. To byl také vzácný příklad lidské sounáležitosti. Knězi je tam těžko, ale jsou i chvíle světlé útěchy, že přináší lidem duchovní užitek.

Jindy, tady v Atlantě, stát Georgia (Rusů je tam málo), jsem sloužil na Povýšení Svatého Kříže s řeckým knězem v jeho chrámu. Přichází nějaká paní se slzami – ženám více chybí chrám – a prosí: „Pokřtěte mého syna, báťuško! Už je mu osm.“ Dcera kozáckého plukovníka ze Sibíře! A manžel – americký lékař, zaujímá jakési důležité postavení v baptistické církvi. Povídám: „Jak je to možné? Vždyť jste ho mohla nechat pokřtít v řeckém chrámu, víra je jedna a ta samá. A co říká váš muž? Podle zákona syn vyznává víru“

otce...’ A lékař řekl: ‚Respektuji přání manželky a nic nenamítám proti tomu, aby byl syn pokřtěn v pravoslavné církvi.‘ Rovněž v USA, ve West Point Beach, zesnul generál A.A.Petrovskij. Pravoslavný kněz nebyl, pohřben byl bez pravoslavného obřadu. Pravda, s vojenskými poctami, tělo vezli na lafetě, s orchestrem, čestnou stráží. A takových je všude mnoho, kteří umírají bez zpovědi a jsou pohřbíváni bez církevního obřadu. Kamkoli člověk přijede, všude panychidy. Pomodlí se, popláče s pozůstalými...

Jednou, na Kubě to bylo, jsem přijel a šel jsem poprosit episkopálního biskupa o zapůjčení chrámu. Poskytl mi hned dva – svůj na všední dny a misijní na neděli. A bylo třeba jít na příslušné orgány katolické církve žádat o povolení, aby o našich službách mohla být zmínka ve španělsky píšícím tisku. Čtyřikrát jsem tam šel a – věřte mi – pokaždé mě vyhodili. Popáté jsem se vydal přímo za biskupem. ‚Ne‘, povídá, ‚nemohu dát povolení, protože tady jsme v katolické zemi.‘ – ‚A je to snad hřích, když za mnou přijdou lidé, kteří se potloukají po ulicích, pijí a vaše kostely nenavštěvují? Je to snad hřích, když se v jejich duši ujme slovo Boží v mé církvi?‘ Víte, byl dojat, políbil mne na čelo a ještě mi dal deset rublů.

Na Kubě je mnoho Rusů a Mexiko je hned na druhém místě. Najde se tam patnáct tisíc, Rusové, Arabové, Řekové, Bulhaři.

V Honolulu byli přede mnou tři ruští duchovní a nepodařilo se jim ustavit farnost. Představitel episkopální církve mi říkal, že nemá nic proti založení pravoslavné farnosti, že on sám platil dvacet pět dolarů ze svého ruským kněžím, jen aby zůstali na Havaji. Myslím, že teď se vrátím na Havaj definitivně. Jsem starý a slepý, je těžké cestovat. A na ostrovech všechno znám, život je tam čistší, mravy lepší, lidé zbožnější než u vás v Americe, kde je třeba pastvu hledat a kde na kněze v rjase koukají jako na netvora. Není zde nikdo, kdo by byl ochoten odjet na ostrovy a sloužit zde, vědí, že život tam není pokojný, ale člověk se protlouká, skoro o hladu.

Nu, myslím, že odjedu na Havaj, zůstanu tam a možná i farnost založím... A na ostatních ostrovech a v dalších republikách – bez kněze, který by tam aspoň jednou za dva-tři roky zajel... to zabolí srdce. Možná se najde někdo na Dálném Východě, kdo by na sebe vzal kříž služby na ostrovech? Řeknu to otevřeně: ženatému je tam těžko, samotnému mnohem lépe. Je třeba idealistů, kteří by se nebáli prvních let útrap a bídy. Ale hladem tam nikoho umřít nenechají.

Stálého kněze s residencí na Kubě nebo v Mexiku, s tím, že by navštěvoval ostatní státy jednou za dva-tři roky, budou více podporovat a vážit si ho budou spíše než kněze, který přijede na krátkou dobu. Potom by tam nebylo tolik utrpení, lidé by neodcházeli k druhým církvím...

Napište jim, řekněte. Nenašel by se snad i tam někdo, kdo by pochopil, jak těžko je lidem v cizí zemi bez rodné víry?’

(převzato z www.ru.orthodoxhawaii.org/dronoff.html)

VI. Havajské myrotočivé ikony

V současné době již všichni věřící žijící v Honolulu vědí o onom velikém zázraku, který navštívil nás hříšné skrze blahodat Nejvyššího a lásku a péči o nás Přesvaté Bohorodice, ačkoli jsme si to my nehodní naprosto nezasloužili. Nicméně, protože mnozí neznají všechny podrobnosti, poprosil jsem

čtece Nektárije, v jehož domě začaly ikony ronit myro, aby popsal svými slovy, jak se vše stalo.

jerej Anatolij Ljovin

Dopis čtece Nektárije

Milovaní v Kristu!

S pokorou, ba se strachem a chvěním, se pokusím popsat vám, co přesně se stalo s ikonami, dokud se ještě nezačaly šířit různé zvěsti, které se mohou zvrhnout v nepravdu a lež. Mnozí lidé už mne prosili, abych jim objasnil to, k čemu došlo během uplynulých týdnů v souvislosti s myrotočivými ikonami v ruské pravoslavné církevní obci Yverské Matky Boží v Honolulu. Je pro mne velmi obtížné popsat slovy všechno to, co se nedávno stalo a co rozbouřilo můj život. Neumím si představit, jak by postupovali jiní lidé na mém místě – to ví pouze Hospodin. Modlím se k Němu, aby mně i mé rodině ukázal, co máme dělat a říkat, abychom se neprotivili Jeho vůli. Pokusím se popsat, jak se ony dvě skromné ikony staly součástí mého života a jak jej změnili. Vše, co zde napíšu, je čistá pravda.

Ikony, o nichž je řeč, jsou dvě: první z nich je napsaná v ikonopisné dílně v Sofrinu, nedaleko Moskvy, a je velmi přesnou kopií myrotočivé ikony Yverské Bohorodice Montrealské. Montrealská myrotočivá ikona byla v péči mučednický zabitého bratra José Muñoze-Cortése. Je velmi malá – mnohem menší než originál, má rozměr asi 7x9 palců a silná je asi jeden palec. Náš farní kněz, otec Anatolij Ljovin, mi ji věnoval ke dni anděla před několika lety. Řekl mi tehdy, že tuto ikonu koupil v knihkupectví chrámu Svaté Trojice v rodném Torontu v Kanadě, když tam byl na svátek 50.výročí založení farnosti. Ikony sofrinského původu jsou známé tím, že je na nich překrásná říza z hedvábí vtisknutá do samotné ikony, takže i lidé, kteří nemají mnoho peněz si mohou koupit za přijatelnou cenu překrásné ikony.

Druhá ikona, napsaná rukou neznámého athonského monacha, je ikonou Ukřižování v tradičním byzantském stylu. Je velká 8x11 palců o tloušťce asi dva a půl palce. Koupil jsem komplet dvou takových téměř stejných ikon a jednu jsem věnoval svému otci; druhou jsem si ponechal.

Dříve, než začnu vyprávět celou historii našich ikon, musím říci několik slov o tom, jak to všechno začalo...

Před více než čtvrt rokem, někdy v červnu nebo v červenci, jsme s ženou ucítili lehkou vůni růží, která vycházela z rohu s ikonami v naší malé domácí kapličky. Tehdy jsme s manželkou náhodou pohlédli na ikonu ukřižování, která se nachází za skříňkou s různými ostatky, a spatřili jsme na ní kapku jakési tekutiny kolem rány na hrudi Spasitele, v místě, kde římský voják probodl Jeho bok kopím. Tato tekutina mi připomněla sladkou vůni myra. Pravda, nemám mnoho zkušeností s myrem: do té doby jsem dostal jen několik smotků vaty od myrotočivé montrealské ikony a od myrotočivé ikony svatého Nikolaje. O tom, co jsme uviděli, jsme s ženou nikomu neřekli, rozhodli jsme se, že budeme příležitostně sledovat, jestli ronění myra pokračuje. Ovšem kapka vyschla a my jsme vypustili

z hlavy, co se stalo.

A nyní můžeme přistoupit k vyprávění o novějších událostech...

Během posledního zářijového týdne jsem začal cítit neuvěřitelně silnou vůni myra u sebe doma, ve svém autě, dokonce i u mě v práci. Naprosto jsem nemohl pochopit, odkud vychází tato vůně. Snad se mi to jenom zdálo? Zeptal jsem se své ženy, jestli tu vůni cítí, ale ona mi odpověděla, že necítí nic. Dokonce jsem se na to zeptal i některých lidí, kteří byli u nás na návštěvě, avšak nikdo z nich nic zvláštního necítil. (Jedna z takových návštěv, naše kmotra, Srbka, taktéž neucítila žádnou vůni.) Proto jsem usoudil, že se mi ta vůně prostě zdála. To bylo 27. září, v den Povýšení Ctěného Kříže Páně.

Na začátku prvního říjnového týdne jsme s ženou onemocněli a nemohli jsme jít na sobotní večerní. Zřídka kdy vynecháváme služby v našem chrámu, a proto jsme si dobře zapamatovali datum: 6. října (v tento den vzpomíná naše Církev Početí Předchůdce a Křtitele Páně Jana). Kolem půl jedenácté onoho večera jsem se věnoval své práci ve své pracovně, která slouží zároveň jako naše domácí kaplička s rohem s ikonami. Najednou jsem si všiml, že můj kocour vešel do pracovny a začal všechno kolem očichávat, jako kdyby cítil nějaký jemu neznámý pach. Já jsem ovšem necítil nic. Kocour tehdy začal opatrně obcházet kolem místa, kde přechováváme skřínky se svatými ostatky. Zdálo se mi to velmi divné, protože nikdy nechodil blízko k těmto skřínkám, i když je to velmi zvědavý kocour – něco mu vždy bránilo. Ale tentokrát se dokonce postavil na zadní, aby se nějak přiblížil k místu, odkud cítil pach, který ho tak zaujal. Ale já jsem stále nic necítil.

Sehnul jsem se, abych si vzal kocoura na klín, a tu jsem ucítil zvláštní vůni. Nikdy v životě jsem necítil tak silnou neodbytnou vůni. Zároveň se mi zdálo divné, že jsem do té doby nic necítil: vůně byla natolik silná, jako kdyby najednou tisíce růží zaplnily celou místnost. Byl jsem natolik překvapen tím divem, že jsem se přezehnal a řekl v duchu Ježíšovu modlitbu, abych se ohradil před prelestí. Nakonec jsem pustil kocoura na podlahu a sám jsem šel prohlédnout ikony. Přiznám se, trochu jsem se bál podívat se na ikony, které byly blízko ostatkům, ale nakonec jsem se přiblížil k ikoně ukřižování a spatřil, že rána na hrudi Spasitele byla zcela suchá, byť vůně růží byla stále silnější. V ten okamžik jsem zjistil, že mám na ruku jakousi tekutinu – bylo to myro. Ale jak se mi mohlo dostat na ruce? Vždyť ikona byla suchá? Byla opravdu suchá? Tu jsem uviděl, jak před mýma očima vystupuje z levého kolena Spasitele kapka. Zavolal jsem ženu a zeptal se jí, jestli ikonu nějak nepotřísnila. Řekla, že nikoli a že dokonce ani u ní nebyla nějak blízko. Tehdy jsem jí ikonu ukázal. Byla šokovaná tím, co viděla. Řekl jsem jí, že vůně je mimořádně silná a poprosil ji, aby mi pomohla prohlédnout všechny naše ikony a ona souhlasila. (U mě v pracovně jsou dvě poličky, na nichž jsou vysoko umístěny naše ikony.) Máme mnoho ikon, možná příliš mnoho. Stoupl jsem si na špičky, abych se podíval na ikony postavené na nejvyšší poličce. Moje žena učinila totéž. Nakonec, když jsem se dostal k Yverské ikoně, kterou mi věnoval otec Anatolij, a zjistil jsem, že je zcela mokrá, vůně najednou ještě zesílila. Tentokrát i moje žena pocítila onu silnou vůni. Těm, kteří neznají moji ženu, je třeba říci, že její čich je velmi

slabý; cítí pouze vůni citrusových plodů. Oba jsme byli naplněni bázní a chvěním! Zeptali jsme se jeden druhého, jestli někdo z nás ty ikony nečistil, nebo na ně něco nevysypal, ale oba jsme si navzájem odpověděli, že ne. „Co se tu děje?“, zeptal jsem se ve velkém překvapení a položil jsem ikony na jejich místa. Udělal jsem několik snímků ikon digitálním fotoaparátem a přečetl jsem akathist Yverské ikoně Matky Boží a šel spát, ovšem usnout jsem nikterak nemohl.

Následující den, v neděli, 7.října, po dlouhých diskusích, jsme se rozhodli se ženou, že ikony necháme doma a půjdeme do chrámu. Po liturgii jsme pohovořili s naší kmotrou Srbkou a ona nám poradila, abychom vše neprodleně řekli otci představenému. Tak jsme o všem, co se stalo, řekli otci Anatolijovi. Trpělivě nás vyslechl a potom řekl: „Přineste ty ikony do chrámu!“ Tak jsme se domluvili s otcem Anatolijem, že přineseme ikony následující středu, 10.října. Po celou dobu až do středy ikony dále ronily myro. Stíral jsem z nich myro vatou a modlil jsem se před nimi za uzdravení své sestry a dalších nemocných. *(Následujícího dne telefonovala sestra čtece Nektárije svému otci a řekla mu, že její lékař není schopen objasnit, jak se stalo, že její slinivka, která zcela přestala pracovat, se na jednou sama od sebe vrátila do normálního stavu a že její cukrovka je nyní pod kontrolou – pozn. otce Anatolije).*

Nemohli jsme se z ženou dočkat středy...

V e středu 10.října jsme přinesli ikony do církve a postavili je na analog uprostřed chrámu. Otec Anatolij je otřel vatou a ihned začal sloužit akathist Přesvaté Bohorodici Yverské. Po akathistu znovu otřel obě ikony vatou – opět ronily myro během služby – a prohlásil, že „ikony bezpochyby roní myro“ a že myro je „velmi čisté“. Vzduch v chrámu byl naplněn vůní růží. „Co máme dělat?“, zeptal jsem se otce Anatolije. Poprosil nás, abychom nechali ikony na nějaký čas v chrámu. O našich ikonách tehdy ještě nikdo nevěděl; proto bylo možné je tam zanechat, aniž bychom se museli bát, že je bude chtít někdo ukrást.

Následující sobotu, 13.října, jsme měli přijít uklidit v chrámu, protože jsme se již připravovali k blížícím se svátkům: našemu chrámovému svátku (24.listopadu), Narození Kristovu a návštěvě srbského episkopa. Proto byl mně, mojí ženě a ještě jednomu věřícímu svěřen úklid v církvi. Během uklízení jsme nemohli utrhnout oči od dvou myrotočivých ikon, které nadále trochu ronily. Vůně růží byla velmi silná. Obě ikony voněly po růžích, ale od Yverské ikony vycházela „něžnější“ vůně opravdových růží, kdežto od ukřižování vycházela „ostřejší“ vůně. Je to velmi obtížné popsat. Zatímco jsme uklízeli chrám, naši kmotři se přišli podívat na ikony, protože se málokdo mohl dočkat večerní služby – zvěsti o ikonách se již rozšířily. Až později se mi kmotra přiznala, že je „nevěřící Tomáš“ a že nemohla uvěřit tomu zázraku, dokud jej sama nespátří na vlastní oči. Pochopitelně. Nevěděla, že ikony ronily myro, když jsme uklízeli chrám (ikony neroní nepřetržitě). Přezehnila se a uctila ikonu ukřižování políbením Spasitelových nohou a na jejím rtu ulpělo velké množství myra! Tak jako nevěřící apoštol Tomáš byl nucen vložit pro svoji nedověru své prsty do ran Spasitelových, aby nakonec uvěřil,

tak ona přiložila svá ústa k nohám Spasitelovým, kde „nemělo být žádné myro“. Nemohl jsem se zdržet smíchu.

Další den, v neděli 14.října, jsme svátkovali Záštitu Přesvaté Bohorodice, a otec Anatolij oznámil všem přítomným věřícím o myrotočivých ikonách. Obě ikony v onen den silně ronily; myra bylo dostatek pro všechny. Od té doby roní ikony nepřetržitě, někdy méně, někdy více. Mnoho lidí se přišlo podívat k nám do církve na ikony: Rusové, Řekové, Srbové, katolíci i protestanti. Všichni, kteří se přiblíží k ikonám, cítí blahodat' Boží, jež z nich vychází. Samozřejmě, jsou dny, kdy jsou ikony zcela suché, ale jsou i dny, kdy jsou úplně pokryté myrem a kapky myra stékají před zraky všech přítomných. Nehledě na to, zdali roní či neroní, vždy silně voní po růžích. To je skutečně velký zázrak! Někdy mám obavy – snad nám to nemá být varováním.

Nyní, když už uběhl nějaký čas od okamžiku, kdy naše ikony začaly ronit myro, se domnívám, že s těmito ikonami je nějak spojeno téma „zjevení“. Ikony se nejprve „zjevily“ nám v den Povýšení Kříže Páně. Bezprostředně po svátku Početí Předchůdce a Křtitele Páně Jana jsme pověděli o ikonách našemu otci představenému, a vždyť Jan Křtitel byl prvním, kdo řekl před národem, že Ježíš je Syn Boží. Naš kněz „zjevil“ před všemi věřícími zázrak našich myrotočivých ikon v den Záštity Přesvaté Bohorodice. To všechno nemůže být jen „shoda náhod“!

Naše farnost je zasvěcena Yverské myrotočivé ikoně (montrealské), ikoně, která nikdy nepobývala na Havajských ostrovech. Bratr José chtěl svého času velmi navštívit Havaj se svou ikonou, ale nepodařilo se mu tuto cestu uskutečnit. Musím se přiznat, že někdy se smutkem přemýšlím o tom, že naši pravoslavní bratři na pevnině zapomněli na naši malou farnost a naši malinkou obec věřících. Tady na Havaji, uprostřed velkého Tichého oceánu, je pro nás velmi těžké udržet svou farnost. Je pro nás obtížné shromáždit prostředky na pokrytí různých výdajů, na zaplacení měsíčního nájmu atd. Někdy se v zoufalství sám sebe ptám, kdy budeme mít svůj vlastní chrám. Zapomněl Hospodin na nás hříšné? Je nám souzeno navždy se potácet v bídě? Možná, že jsme se něčím těžce prohřešili? Čím jsme Tě rozhněvali, Pane? Jestli na nás naši kněží, naši pravoslavní bratři zapomněli či ne, jedno je jisté – Přesvatá Bohorodice na nás nezapomněla. Ona nás nenechala sirotky. Ona nás nezanechá bez své pomoci! Pro tyto ikony nyní ve mně přebývá naděje, že se vše nakonec zlepší. A ať už někdy budeme mít svůj vlastní chrám nebo ne, není to koneckonců tak důležité; nejdůležitější je to, že nám Hospodin ukázal, že je! Smíme být lhostejní k jeho zjevení? Smíme být lhostejní k tomuto podivuhodnému zázraku, který nás navštívil? Smíme zapomenout na našeho Spasitele? Kéž nám Hospodin odpustí, jestli tak učiníme!

S láskou v Kristu
čtec Nectary Yangson,
prosinec 2007

Dodatek: v červnu roku 2008 byla Myrotočivá havajská Yverská ikona oficiálně uznána archiepiskopem Kyrillem ruské zahraniční církve za zázračnou a bylo uděleno požehnání k cestě po církvích a monastýrech Svatého Pravoslaví. Svatá ikona Matky Boží roní myro trvale až do nynějších dní. Bohužel, Svatý kříž přestal postupně ronit myro, ačkoli nadále vydává silnou vůni růží. Zatímco Havajská Yverská ikona cestuje a přináší milost Matky Boží na různá místa, Svatý kříž zůstává trvale na Havaji k záštitě a úctě věřících.

(převzato z www.ru.orthodoxhawaii.org/icons.html)

VII. Ukázka liturgického textu v havajském jazyce

Otče náš

E ko mākou Makua i loko o ka lani,
 E ho‘āno ‘ia Kou inoa!
 E hiki mai Kou aupuni!
 E mālama ‘ia Kou makemake ma ka honua nei
 E like me ia i mālama ‘ia ma ka lani lā!
 E hā‘awi mai iā mākou i kēia lā
 I ‘ai na mākou no nēia lā,
 A e kala mai ho‘i iā mākou i kā mākou lawehala ‘ana
 Me mākou e kala nei i ka po‘e i lawehala i kā mākou,
 A mai ho‘oku‘u ‘oe iā mākou i ka ho‘owalewale ‘ia mai,
 Akā e ho‘opakele nō na‘e iā mākou i ka ‘ino.

(převzato z <http://stjuvenaly.org>)

VIII. Otec Sergij Jurin: V Antarktidě křtíme přímo v oceánu (rozhovor Sergeje Stěpanova, RIA/Novosti)

Otec Sergij (Jurin) se narodil 22. února 1975 v obci Krasnaja Gorbatka vladimírské oblasti. Bývalý voják, bojoval v Čečně. Od roku 1996 ženat, tři děti. V roce 2004 rukopoložen na diákona a o půl roku později v Trojice-sergijevské lávře vladykou Feognostem na kněze. Následně dva a půl roku sloužil na podvorje lávry v obci Tučkovo, poté půl roku v Sergijevě Posadu. Následně na rok odjel s 52. antarktickou expedicí na stanici Bellingshausen, po návratu půl roku na podvorje lávry v Spasobethanijském monastýru. V roce 2009 opět stanice Bellingshausen s 54. antarktickou expedicí.

- Otče, jak vlastně došlo k tomu, že jste se ocitl v Antarktidě? Zajímá vás se dříve nějak zvláště o tento kontinent, přál jste si sloužit přímo zde a nebo to byl prostě důsledek rozhodnutí nadřízených orgánů církve?

U nás platí, že „kolchoz je věc dobrovolná“. První zaujetí jsem pocítil, když jsem se dozvěděl, že v Antarktidě byl postaven chrám. To jsem ještě sloužil v Tučkově a pomyslel jsem si: to by tak bylo, sloužit v Antarktidě. Nu a Pán vyslyšel mé modlitby. Když jsem se vrátil do Sergijeva Posadu, potkal jsem se tam s Volod'ou Petrakovem (*přítel otce Sergije, pracuje v lávře – pozn. red.*). A ten už v Antarktidě předtím byl. Mluvili jsme o přezimování tam a já říkám: „já bych jel!“. A Volod'a říká: „i já bych se tam ještě jednou vypravil“. Tak jsme zašli za blagočinným lávry archimandritou Pavlem. Vysvětlili jsme mu, co bychom rádi. Blagočinný se velmi zaradoval, protože zájemců o přezimování v Antarktidě tč. nebylo.

- Provádí se v ruské pravoslavné církvi nějaký výběr ve věci služby na ledovém kontinentu? Na základě jakých principů a případně osobních vlastností se pro tuto službu vybírají lidé? Kolik kněží před vámi sloužilo v Antarktidě?

Žádný výběr se nekoná. Jediným důvodem je přání člověka tam jet. Prvním zde byl jeromonach Kallistrat (*z Trojice-sergijevské lávry – pozn. red.*). Za jeho pobytu se vše organizovalo, probíhala stavba chrámu. Rok zde kněz slouží, po roce jej střídají. Otce Kallistrata vystřídal jeromonach Gavriil. Svého času zde sloužili s Volod'ou Petrakovem. Poté je opět vystřídal otec Kallistrat (*s jerodiákonem Zenonem – pozn. red.*) a po něm již já. Po mně, v rámci 53. ruské antarktické expedice, sloužil jeromonach Sofronij. A nyní znovu já. Každého sem táhne něco jiného. Pro mne osobně je to samotná skutečnost jet do Antarktidy, sloužit tu. Tady je jiná atmosféra než ve „Velké zemi“⁸¹. Já sám osobně nemám příliš rád velká města. Tady je méně shonu. I lidé jsou tu takoví, svým způsobem jedineční, svým způsobem pozoruhodní. Lidé, z nichž si lze brát příklad pro svůj život. Duch je zde zcela odlišný. To lze pochopit pouze tehdy, jestliže to člověk sám prožije. Mně Volod'a po svém prvním přezimování vyprávěl o tom, jací jsou zde lidé – ano, je zajímavé to všechno poslouchat. Ale dokud to člověk sám nevyzkouší, neporozumí... Nelze to říct o všech lidech, kteří sem přijíždějí, ale většina z nich má zvláštní povahu. Tady je zcela jistě mezi lidmi více důvěry. Na každém závisí úspěch společné práce. Jsou to podmínky, kdy se lze spolehnout pouze na svého bližního. Ve „Velké zemi“ se s tím nelze setkat často. A kromě toho, materiální podpora rodiny je dobrá.

- Chrám je zasvěcen Svaté Trojici – proč? Cítí zdejší polárníci nějakou zvláštní záštitu?

Zpočátku se uvažovalo o tom, že chrám bude zasvěcen svatému Nikolaji, protože je ochráncem poutníků a mořeplavců. Ale nejsvětější patriarcha, tehdy ještě Alexij II., požehnal zbudovat chrám v čest Svaté Trojice. A když chrám světili, všude byly mraky, ale během služby se oblaka rozestoupila, a všichni viděli, jak tři sluneční paprsky dopadly na místo, na němž stál chrám. Tak nám Hospodin ukázal, že naše volba byla správná.

- Chrám má pouze jeden prestolní svátek?

Ano, jeden – den Svaté Trojice. Pak je ale ještě jeden chrámový svátek, a to Setkání Páně se Si-

⁸¹ „большая земля“, mezi polárníky obvyklý výraz, hovoří-li o Rusku, o domově. Tak i dále.

meonem Bohopříjemcem, protože chrám byl posvěcen 15. února 2004.

- Co to znamená „podvorje Trojice-sergijevské lávry“? Jaké jsou vztahy s tímto monastýrem?

Řečeno hovorovým jazykem jde o „filiálku“. Přičemž nejde o běžné „podvorje“, nýbrž o podvorje patriarchy. To znamená, že podléhá bezprostředně patriarchovi. A patriarcha požehnal, aby v chrámu v Antarktidě sloužili kněží výhradně z lávry.

- Má antarktický chrám představeného?

Stálého představeného není. Ale jeho povinnosti plní ten, kdo slouží v rámci dané expedice.

- Jsou v chrámu nějaké svátosti, staré ikony?

Je zde pamětní ikona Svaté Trojice věnovaná nejsvětějším patriarchou Alexijem. Dále se tu nachází ikona, kterou chrámu věnoval vladyka Ivovský a haličský Augustin. Ten chrám navštívil, když se střídala 51. a 52. ruská antarktická expedice. Je to ikona kyjevo-pečerských svatých. A ještě je zde ikona světitele Nikolaje zhotovená v podobě mozaiky z barevných kamenů – byla vytvořena na Altaji, ve stejné oblasti, v jaké stavěli chrám.

- Z jakého materiálu je chrám postaven?

Spodní věnce jsou z modřínu, vrchní ze sibiřského cedru. Uvnitř chrámu jsou nataženy ocelové řetězy – ty mají držet chrám a chránit ho před antarktickými vichřicemi. Chrám byl postaven na Altaji. Poté jej rozebrali na jednotlivé trámy a břevna, očíslovali a po moři poslali na Bellingshausen. Na stanici pak chrám znovu ručně stavěli.

- Jaké práce jsou v nejbližší době na chrámu v plánu?

Nyní, již po pěti letech, se ukázalo, že chrám propouští vlhkost. Je zřejmé, že při stavbě došlo k nějaké chybě. Za silného větru tady padá déšť nebo sníh prakticky horizontálně. Nyní přemýšlíme, jaká opatření bude nutné přijmout v nadcházející sezóně, aby se vlhkost nedostávala dovnitř. Ještě v létě (*to znamená v antarktickém létě, někdy v únoru 2010 – pozn. red.*) je zamýšlena obnova ikonostasu. Nový ikonostas byl projektován v lávře a bude dopraven na Bellingshausen v sezóně na lodi „Akademik Fjodorov“.

- Kolik lidí slouží v Antarktidě – kněz, diákon?

Diákon zde zpravidla neslouží. Slouží kněz a příslušující – civilní posluhující. Tuto expedici přezimujeme s Vasilijem Kotubejem, který taktéž pracuje v Trojice-sergijevské lávře.

- Jaký byl váš první dojem v Antarktidě? Jaké těžkosti jste musel překonávat na začátku své služby?

Dojmu bylo samozřejmě mnoho. V dětství, ve škole, když jsme probírali v zeměpisu světadíly, nemohl jsem si pochopitelně ani představit, že se zde jednou ocitnu. A když člověk chodí nyní po této zemi, tak se mu v hlavě vynořuje myšlenka, že ta země – to je Antarktida! Někaké zvláštní těžkosti jsem nepocíťoval. Polárníci na bohoslužby chodili, asi tak polovina. Ovšemže, někdo byl v době boho-

služby na lodi, někdo měl pohotovost, někdo se vrátil z plavby. Na 52.expedici nás přezimovalo dvanáct. A polovina bývala na službě s železnou pravidelností.

- V čem spočívají zvláštnosti kněžské služby na ledovém kontinentu? V čem je tato služba zvlášť těžká a možná i naopak, je v něčem lehčí? Jakou novou zkušenost si pro sebe odnesete?

- Pokud jde o sloužení – jak je to na jiných farnostech, někde v odlehlých vesnicích? Bátuška slouží, mátuška je na klirosu a v chrámu dvě babičky. To je ve městech – sbor, několik kněží... A na periferii? Úspěch, když je tam bátuška nastálo, vždyť často to bývá tak, že přijíždí pouze jednou za čas. Dnes slouží v jednom chrámu, zítra v druhém... Takže, jak se říká: „сам служу и сам пою, сам кадило подаю“. Ve „Velké zemi“, když kněz slouží při chrámu, obklopují ho především lidé, kteří přišli jmenovitě do chrámu a kněz se s nimi stýká jako bátuška se svými farníky. Tady někteří vidí v knězi pouze „služebníka kultu“. Někdo úctu má, někdo ne. Jsou lidé, kteří jsou hodně daleko od Církve – přijdou a ani nevědí, jak se přezehnout. A tak je třeba ke každému přistupovat svým způsobem. A bavit se, stýkat se je třeba zase už trochu jinak. Mně je zde lépe než ve „Velké zemi“. I ta atmosféra je mi bližší. Zvolili jsme si takovouto posici: služby o nedělích a svátcích. Veškerý ostatní čas pracujeme s kolektivem, pracujeme s ostatními. A chtě-nechtě, někdy u čaje, někdy při práci, vznikají různé otázky, diskutujeme. A mně se zdá, že tak to jde lépe – možná, že člověk tam druhému lépe porozumí. Možná, že duše se víc otevře, když jsme stále vedle sebe.

- Existují zde pojmy jako „farnost“, pastva – kolik je to vlastně lidí?

Nu, kolik je na stanici lidí, tolik i chápu jaku „farnost“. Vždyť chrám postavili na základě iniciativy polárníků. Nebylo to tak, že bátuškové řekli: „Tak, my jsme zde postavili chrám a vy teď do něj musíte chodit“. Proto si myslím, že farnost jsou všichni, kteří žijí na stanici. Chodí-li do chrámu či nechodí – za všechny se modlíme stejně.

- Jak vypadají pracovní dny kněze v Antarktidě? Jaké další povinnosti má?

Jak jsem již řekl, všichni jsou si rovni. Služba v lodní kuchyni, drobné práce, někde něco natřít, někde udělat záplatu, uklidit, vyčistit, vyložit. Větší práce na stanici, stavby, opravy, ekologické práce. Při 52.expedici jsme se připravovali na příjezd „Akademika Fjodorova“ a sbírali jsme na hromadu veškeré odpadky, sklo, železo, dávali to do sudů, rovnali do přístavu.

- Když srovnáte dvě vaše zimy, nacházíte nějaké rozdíly?

V sloužení ne. Mění se pouze kolektiv, vztahy mezi lidmi. Uvidíme, jaké bude přezimování letos...

- Dovolují zdejší podmínky dodržovat pravoslavný půst? Nebo zdejší obyvatelé spadají do „putujících“, pro něž je dovoleno půst zmírnit?

Prvním knězem zde byl otec Kallistrat, jemuž požehnali půst zvlášť nedržet a jíst všechno společně se všemi. A jestli je tu iniciativa člověk, že se chce něčeho zdržet, prosím. Vždyť je vždycky možné sám sobě dát nějakou hranici. Kněží, kteří zde sloužili přede mnou, mohli v postní dny jíst od-

děleně od společného stolu a něco si pro sebe uvařit v domečku na kopci. Ale kuchaře nelze přepínat, má všechno přesně spočítané. Nelze říci: „Hele, u nás je dnes půst, snaž se a připrav nám něco jiného“.

- Konal kněz v Antarktidě, třeba v předcházejících letech, obřad křtu? A jestli ano, kdo byl křtěn?

Jako první tu přijal křest náčelník stanice Bellingshausen při 49.ruské antarktické expedici Oleg Sacharov. Záhy poté, co postavili a posvětili chrám. Ale i potom jsme jak já, tak otec Kallistrat křtili. Především turisty. Ve studené vodě, přímo v oceánu, z Zodiaku (*název člunu – pozn. red.*). Při 52.expedici jsme s Volod'ou Petrakovem vykonali obřad sjednocení s Pravoslavím chilského katolického polárníka Kristiána. Seznámili jsme se s ním při svatbě Eduarda a Angeliny (*byla to jediná svatba v antarktickém chrámu, brali se chilský výzkumník a dcera ruského polárníka – pozn.red.*). Kristián začal chodit na služby, na návštěvy k nám na kopeček, my se učili španělsky, on zase rusky. A když už se blížil konec zimy, Volod'a mu říká: „A Kristiáne, nechceš přijmout Pravoslaví?“ On najednou zvážněl a říká: „Budu o tom přemýšlet.“ A to bylo vše. Pak vše nějak usnulo. Uplynul nějaký čas, Chilané už měli za několik dní odlétat domů, Kristián přišel k nám a říká: „Jsem připravený.“ Nyní žije v Punta Arenas, pracuje na letišti, dopisujeme si. Bohužel, v Punta Arenas není pravoslavný chrám, pouze v Santiagu.

- Navštěvují náš chrám příslušníci jiných křesťanských vyznání – například sousedé z chilské nebo uruguayské stanice? Mají své chrámy? Přezimují na jiných stanicích duchovní?

Nikdo před námi se do podobné stavby v Antarktidě nepustil. Na jiných stanicích, například na chilské, je kaplička, katolická, ale je to obyčejná montovaná desková stavba. Duchovní na ostatních stanicích nezimují. Někdy přicházejí do našeho chrámu Chilané. Vstup je u nás dovolen všem, dveře jsou stále otevřené. Dokonce na službách občas vkládáme věty ve španělštině.

- Podle vašeho pozorování, jaký vliv má antarktický kontinent, zvláštní podmínky zdejšího života, na vnitřní stav člověka? A co z toho, co je doma, zde nejvíce schází?

Pro mne osobně, nedostává se jednoho – rodiny. Ale jinak bych odsud neodjížděl! Opakuji: tady je méně shonu, lidé zvláštní, jakési tóny v duši se probouzejí. Člověk přemýšlí o svém životě, ohlíží se zpátky. Ve „Velké zemi“ je neustálý shon, tam-sem, pořád někam. Jestli je člověk vnímavý k duchovnímu životu, tak, samozřejmě, všude nalezne čas, aby se zamyslel. Ale tady jsou k tomu vyhovující podmínky. V tak uzavřeném kolektivu – podobně jako v armádě, v zásadě – v člověku vystupuje zvláště to, čeho je v něm více. Je-li více špatného, tak se vyjevuje špatné. Jestli úctyhodného, tak se vyjevuje úctyhodné. Ve „Velké zemi“ se to všechno tak nějak stírá, není to hned rozeznatelné, kdežto tady je to vidět hned.

- Co myslíte, je možné hovořit o specifické „antarktické misi“ ruské pravoslavné církve? V čem může spočívat?

Ano, taková misie tu již je. Tím, že zde byl zbudován chrám, že zde slouží kněží, že lidé mohou kdykoli přijít do chrámu a pomodlit se za své blízké, přátele, za živé i zesnulé, i za sebe se slůvkem pomodlit v těžkém čase antarktické zimy.

- Protože jste měl v minulosti bezprostřední vztah k armádě, je s tím spojena otázka: dle vašeho mínění, je potřeba v armádě instituce „vojenských kaplanů“?

Myslím si, že ano. Vím z vlastní zkušenosti, že v určité okamžiky je třeba i duchovní podpory, rady. V současné době jsou vojenští kaplani v ohniscích napětí, ve vojenských jednotkách, existuje Centrum spolupráce s ozbrojenými silami. Já sám, když jsem svého času sloužil ve Spaso-bethanij-ském monastýru, jsem obsluhoval jednu jednotku v sousedství. Ale dnes to není jaksí na státní úrovni, tak, jak to bylo za carského Ruska: tady je vojenský kaplan, jeho jednotka, jeho hodnost, tady je jeho mzda a on je všude se svojí jednotkou. Ano, to by byla státní úroveň!

- A jak jste oslavili paschální svátky? Jak budete slavit den Svaté Trojice?

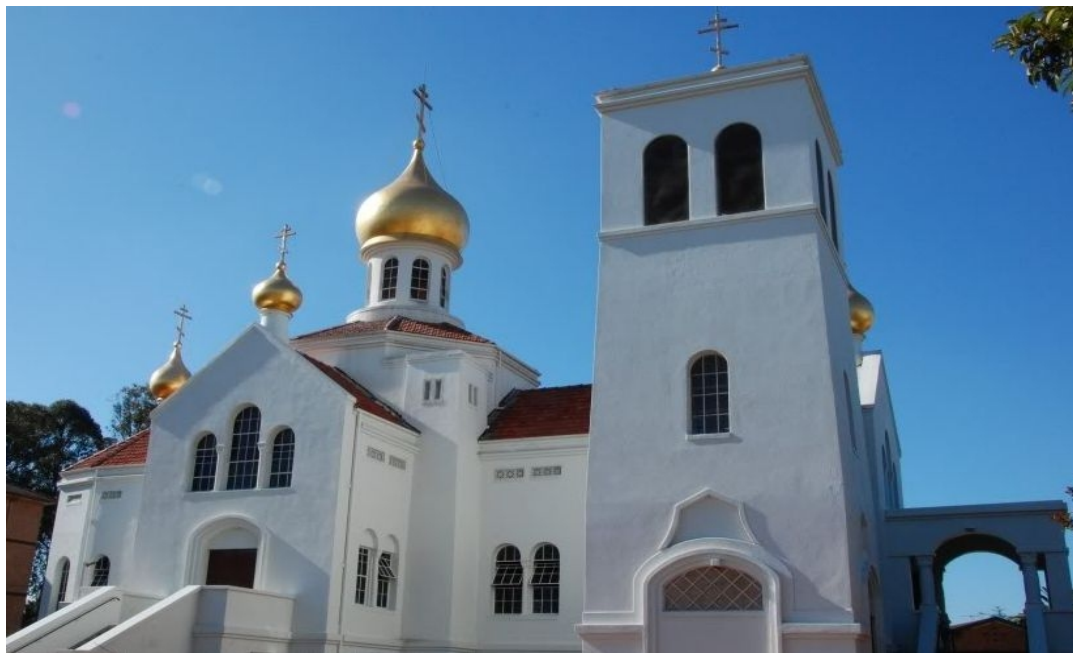
– Myslím, že hezky. Bylo procesí s křížem, sváteční služba, potom sváteční trapeza, radostná paschální nálada. Kuchař upekl kuliče, nabarvili jsme vajíčka, všichni ze stanice se sešli k společnému stolu. Vynasnažíme se, abychom i Trojici oslavili důstojně.

(převzato z www.rian.ru/interview/20090601/172911350.html)

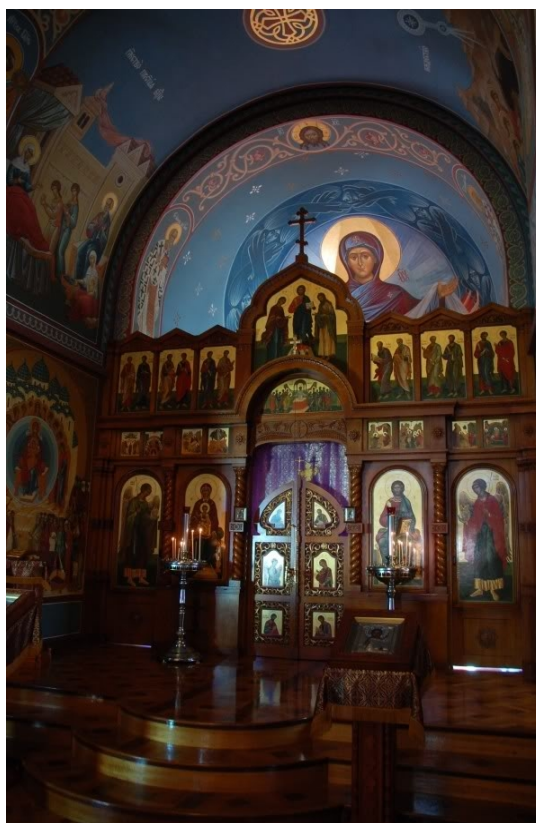
IX. Jižní Athos (chrámy a monastýry Austrálie)

obr. 1: Při chrámu svatého Vladimíra v Centennial Park, Sydney, byl v roce 1956 vyhlášen *de iure* první pravoslavný monastýr v Austrálii. Tehdejší nejmenší možné bratrstvo tvořili arciepiskop Sáva (Rajevskij) a archimandrita Feodor (Pudaškin). (www.rocor.org.au)

obr. 2: V Cabramatta se ve stejné době již utvářelo sesterstvo budoucího novošamordinského monastýru. Na snímku chrám zbudovaný v Cabramatta v letech 1957 až 1973 péčí protojereje Rostislava Gana. (www.rocor.org.au)

obr. 3: Interiér chrámu Záštiny Přesvaté Bohorodice v Cabramatta (www.rocor.org.au)

obr. 4: Archijerejská residence s kaplí Všech svatých země ruské v Croydonu, Sydney (www.rocor.org.au)

obr. 5: Výzdoba monastýru svatého Sávy v Hall, Canberra Capital Territory, zvaného „New Kalenic“. Monastýr byl zbudován v letech 1980 až 1990 tzv. svobodnou srbskou pravoslavnou církví jako residence australského hierarchy. Dnes je ženským monastýřem s dvěma monaškami. Při monastýru je museum Dražy Mihajloviće a četnického odboje II.světové války.

obr. 6: V roce 1976 byl založen v Sydney archimandritou Stefanem (Papanastasiou) také první řecký monastýr Proměnění Páně. Když se na počátku 90.let objevili první vážní zájemci o mnišský způsob života, byl původní objekt zvaný St. Arsenios House přeměněn na farní chrám a rodící se bratrstvo začalo budovat nový monastýr zasvěcený Přesvaté Bohorodici Pantanassa v Mangrove Mountains. V roce 1995 byly vyslány do Řecka také první poslušnice z řad australských Řeků a po jejich návratu do Austrálie v roce 2003 byl monastýr mnichy opuštěn a na nové lokalitě asi 5 km dále v Lower Mangrove Creek započala výstavba nového (vlastně již třetího) monastýru (na snímku). Druhý monastýr se stal ženským monastýřem Svatého Kříže a z původního objektu v Sydney byl učiněn metoch monastýru v Sydney. Dnes má celý komplex budovaný v ryze řeckém stylu a stejně tak po duchovní stránce veden zcela v tradiční byzantské orthodoxii čtyři mnichy a pět mnišek. Má být „první lávrkou“ Austrálie. (www.pantanassamonastery.org)

obr. 7: Okolí monastýru je tvořeno krásnou subtropickou přírodou a vytváří s celým komplexem ostrůvek téměř k nerozeznání od Řecka. (www.pantanassamonastery.org)

obr. 8: Jeromonach John (Macpherson), zakladatel monastýru Svaté Trojice ruské zahraniční církve v Monkerai, je dnes jednou z nejvýraznějších postav autochtonního australského pravoslaví. Ve svém monastýru mj. pomáhá mladým lidem osvobodit se od závislosti na drogách. (www.holytrinity.net.au)

obr. 9: Srbský monastýr svatého Sávy v Elaine je dnes se sedmi obyvateli největším pravoslavným monastýrem ve státě Victoria a jedním ze tří nejlidnatějších v Austrálii. (www.rocor.org.au)

obr. 10: Skit Proměnění Páně ruské zahraniční církve v Bombale založil v roce 1982 potomek mandžuských emigrantů archimandrita Alexij (Rosentool), vynikající ikonopisec, žák archimandrity Kypriána (Pyžova), někdejšího mnicha ladomírovského monastýru (a autora výzdoby tamějšího chrámu), a představený Jerusálémské církevní misie ruské zahraniční církve ve Svaté zemi v letech 1987 až 1991. (www.rocor.org.au)

obr. 11: Atmosféra monastýru je specifická. Již jen proto, že mniši zde nosí přednikonské „kukuly“, pokrývky hlavy, s nimiž se střeoevropan setká nejspíše v ilustracích k životopisu svatého Sergije Radoněžského. (www.rocor.org.au)

obr. 12: Nedaleko Bombaly, v Bungarby, byl v roce 1999 založen ženský skit Uvedení Přesvaté Bohorodice do Chrámu, mající dnes již sedm mnašek. Představenou je igumenie Anna (Karypova), dříve monaška v Lesně ve Francii, v Kentlynu a představená monastýru svatě Marie Magdalény v Gethsemane. (www.synod.com)

obr. 13: Vstupní brána ženského konventu Matky Boží Kazaňské v Kentlynu, Jerusaléma pravoslavné Austrálie. (www.kazanconvent.org)

obr. 14: Hlavní chrám novošamordinského monastýru. (www.kazanconvent.org)

obr. 15: Chrámový svátek v novošamordinském monastýru. Vpředu Igumen Kosmas (Vasilopoulos), představený řeckého starokalendářního monastýru svatého Archanděla Michaela v jurisdikci ruské zahraniční církve v Marickville. V Austrálii jsou velmi populární jeho misijní DVD „Orthodox Talks“. Ikonu s ním nese jeromonach Jevfymij (Samorukov), jeden z duchovníků sesterstva. Za ním v mitře dlouholetý zpovědník monastýru protojerej Nikita Čemodakov, vedle se zlatým křížem jeromonach Joachim (Ross) ze sousedního skitu svatého Jana Křtitele. (www.kazanconvent.org)

obr. 16: Totéž platí o duchovnících monastýru, kteří taktéž vždy pocházeli z této části místní ruské menšiny. Ta byla od počátku srdcem monasticimu v Austrálii. Dlouhá desetiletí tvořili charbinští Rusové téměř veškeré mnišstvo v Austrálii (mimo episkopát). Kupodivu, právě mezi hierarchy mandžuské Rusy prakticky nenajdeme, jedinou výjimkou bylo působení vikárního episkopa Filareta (Vozněsenského) v letech 1963 až 1964 v Brisbane. Naopak, dvě třetiny eparchiálních archijerejů zahraniční církve v Austrálii tvořili „DP emigranti“ po II.světové válce. Na snímku otec Nikita Čemodakov s duchovenstvem Nového Jižního Walesu. (www.rocor.org.au)

obr. 17: *Současná představená monastýru „Nové Šamordino“ igumenie Maria (Miros). Stejně jako její dvě předchůdkyně i ona pochází z mandžuské části ruské australské imigrace. (www.kazanconvent.org)*

obr. 18: *Mužský skit svatého Jana Křtitele v Kentlynu s původním monastýrským chrámem Všech svatých. Dnes zde sídlí jediný mnich a zároveň představený monastýru jeromonach Joachim (Ross). (www.kazanconvent.org)*

obr. 19: Duchovní středisko „Kronšadtské sady“ ruské zahraniční církve v Dandenongu, Victoria. (www.russianchurchindandenong.com.au)

obr.20: Interiér chrámu monastýru v Kentlynu. (www.kazanconvent.org)

Fotografické přílohy

obr. 1: archiepiskop Christoforos (Knitis)

(www.greekorthodox.org.au)

obr. 2: archiepiskop Timotheos (Evangelidis)

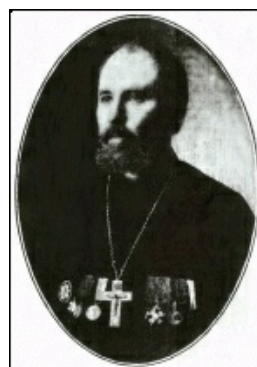
(www.greekorthodox.org.au)

obr. 3: archiepiskop Ezekiel (Tsoukalas)

(www.greekorthodox.org.au)

obr. 4: protojerej Jakov (Korčinskij)

(http://orthodoxhistory.org)

obr. 5: protojerej Alexander Šabašev

(www.pravoslavie.be)

obr. 6.: archiepiskop Feodor (Rafalskij)

(www.stjohnthebaptist.org.au)

obr. 7: archiepiskop Sáva (Rajevskij)

(www.stjohnthebaptist.org.au)

obr. 8: archiepiskop Feodosij (Putilin)

(www.stjohnthebaptist.org.au)

obr. 9: archiepiskop Pavel (Pavlov)

(www.stjohnthebaptist.org.au)

obr. 10: hierarcha BAPC Sjarhej (Ohotenko)

(www.anti-raskol.ru)

obr. 11: jeromonach Feodot (Šaverin) spolu s otcem Valentinem Antonijevem v chrámu sv. Mikuláše v Brisbane (asi 1940, otec Feodot v epitrichilu vpravo)

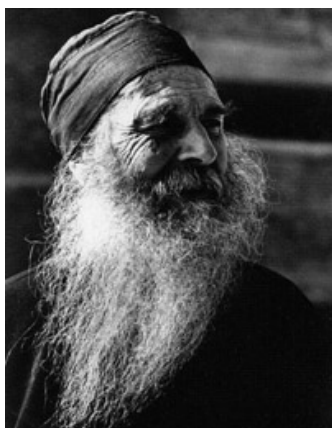
(<http://stnicholascathedral.com>)

obr. 12: archimandrita Mefodij (Šlemin)

(<http://stnicholascathedral.com>)

obr. 13: archimandrita Lazarus (Moore)
(1973, krátce před odletem do Austrálie)

(<http://australianorthodox.com>)

obr. 14: otec Lazarus v Nazareth House

(<http://australianorthodox.com>)

obr. 15: archimandrita Themistocles (Adamopoulos) s rodiči

(www.theandros.com)

obr. 16: mátuška Michaila (Kudrina)

*(Kontzevitch, I.M.: Elder Nektary of Optina,
1st ed., St. Herman of Alaska Brotherhood,
Platina 1998, ISBN 0-938635-59-X)*

obr. 17: Havajské myrotočivé ikony

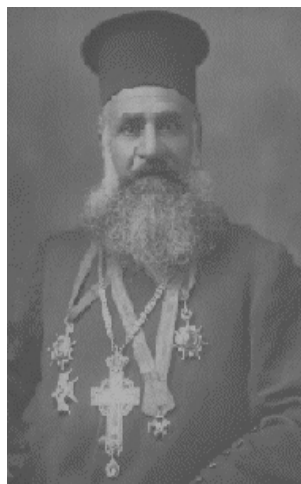
(www.orthodoxhawaii.org)

obr. 18: archimandrita Innokentij (Dronov)

(www.orthodoxhawaii.org)

obr. 19: exarcha Nicholas Shehadie

(www.antiochianarch.org.au)

obr. 20: mitroforní protojerej Alexij Godjajev

(www.antiochian.org.nz)

obr. 21: metropolita novozélandský + Amfilochios

(www.ecp-metnz.org.nz)

obr. 22: současný stav ruin Fort Elisabeth, Hawaii

(www.sv.wikipedia.org)

obr. 25: otec Damien Molokaiský

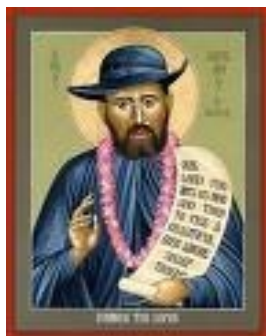
(haw.wikipedia.org)

obr. 24: otec Sebastian Englert, OFMCap.

(www.museorapanui.cl)

obr. 25: současná ikona Damiena Molokaiského užívaná římskou církví

(<http://dailyoffice.worldpress.com>)

obr. 26: skupina českých přistěhovalců do osady Puhoi na Novém Zélandu (asi 1864, uprostřed Pavel Straka)

(<http://aktualne.centrum.cz>)

obr. 27: ruský chrám Svaté Trojice v Antarktidě

(www.community.livejournal.com)

obr. 28: tentýž chrám v pohledu od západu

(www.cirota.ru)

obr. 29: bulharská kaple svatého Jana Rílského

(<http://pedia.mapion.co.jp>)

Závěr

Australská pravoslavná a východokřesťanská diaspora nedosahuje sice významu a rozměrů diaspory severoamerické či západoevropské, avšak zvláště v posledních třiceti letech si vydobyla důležité místo v rámci struktur východních křesťanských církví mimo jejich historická území.

Velmi početná diaspora řecká, organisovaná od roku 1924 v australské metropolii, dnes archiepiskopii ekumenického patriarchátu, trpěla dlouhá desetiletí etnickou uzavřeností, vnitřními spory, prakticky nulovou misijní aktivitou a paradoxně také silnou sekularisací a inkulturací. K jejím přednostem patří bezesporu bohatá charitativní činnost a snaha o vytvoření možností studia pravoslavné theologie v Austrálii, otázkou ale bylo a je, do jaké míry archiepiskopie přináší tradiční řeckou orthodoxii. Změnu v tomto směru snad přinesou nově založené monastýry, částečně podporované mnichy z Athosu.

Postavení ruské zahraniční církve v Austrálii je specifické. Jsou s ní na jedné straně spojeny největší skandály v relativně krátkých dějinách Pravoslaví v Austrálii, zároveň ale žádná jiná církev nedala pátému kontinentu tolik vynikajících osobností jako právě zahraniční církve. Postavy jeromonacha Feodota (Šaverina), archimandrity Mefodije (Šlemina), a zejména igumena Gurije (Děmidova) a otce Rostislava (Gana) vysoko ční nad obvyklou úroveň církevního života v Austrálii. Monastýry ruské zahraniční církve v čele s kentlynským konventem jsou tím nejhodnotnějším, co pravoslavná diaspora v Austrálii má. Ruská zahraniční církev také prokázala podstatně větší otevřenost vůči domácím konvertitům. V roce 1997 dokonce přijala s antiochijským patriarchátem skupiny konservativních anglikánů, kteří opustili anglikánskou církev na protest proti svěcení žen, a to se zachováním jejich liturgických zvyklostí. Kromě toho má zahraniční církev farnosti a duchovní čínského a australského původu a také řecký monastýr, velmi důležité je působení Holy Cross Mission, navazující na dědictví archimandrity Lazara (Moorea). Je třeba ke cti ruské zahraniční církve říci, že byla dlouhá desetiletí prakticky jedinou nositelkou tradičního (mohli bychom dokonce bohužel říci „normálního“) Pravoslaví v Austrálii, snažící se odolat zesvětštění, modernismu a vlivům nepravoslavného prostředí.

Z ostatních pravoslavných církví je významná diaspora srbská, jejíž vývoj ovšem co do vnitřních sporů a rozkolů taktéž nebyl a není jednoduchý.

Australskému pravoslaví by velmi prospělo vyřešení „makedonské otázky“ (kanonické začlenění makedonské církve do světového Pravoslaví). Její organizace v Austrálii je velmi solidní a jedná se o nejdůležitější zahraniční složku makedonské církve vůbec.

Přítomnost vzájemně znesvářených radikálních ultrakonservativních synodů a skupin v Austrálii je dnes spíše marginální. Na úrovni Austrálie jsou jejich nesmírně složité vztahy prakticky neřešitelné a jsou odrazem celosvětové situace Pravoslaví resp. řeckého starokalendářního hnutí. Řešitelný je ale při dobré vůli jiný vážný problém Pravoslaví v Austrálii, a totiž nefunkčnost Stálé konference hierar-

chů kanonických pravoslavných církví. Tato skutečnost příkře odlišuje situaci Pravoslaví v Austrálii např. od situace ve Spojených státech či Německu a je velkým problémem, ba můžeme říci ostudou pravoslavných církví v Austrálii. Vzhledem k rozvinutosti místního pravoslaví je téměř až neuvěřitelné, že přítomné pravoslavné církve nejsou tč. schopny elementární koordinace své činnosti.

Z nepravoslavných církví je jistě třeba zmínit koptskou církev. Její církevní struktura v Austrálii má více než solidní úroveň. Místní diaspora je nejsilnější mimo historická koptská území. Unionované církve trpí extrémní latinisací a z jejich původní duchovnosti zbývají často již jen žalostné trosky. Za pozitivní je třeba označit existenci volného sdružení hierarchů východokřesťanských církví v Austrálii „Eastern hierarchs“ (bohužel se ale většina církví v tomto poradním sboru opět neangažuje).

Pokud jde o ostatní státy sledované oblasti, soužití pravoslavných církví na Novém Zélandu je nepoměrně klidnější a více přátelské než v Austrálii. Skromné podmínky zdejší malé místní církve jsou toho základem. Důležitý bude pro její rozvoj především vznik živých monastýrů s tradiční duchovností a vytvoření možností studia pravoslavné theologie.

Misie v Oceánii je velmi mladá, ale rozvíjí se přirozeným a zároveň konsolidovaným způsobem. Novozélandský metropolita konstantinopolského patriarchátu Amfilochios patří mezi nejkvalitnější hierarchy v celé oblasti a bude-li se misie na tichomořských ostrovech rozvíjet pod jeho vedením, není důvod pochybovat o jejím úspěchu.

Zvláštní zmínku si zaslouží pomoc a celkově velmi důležitý pozitivní vztah místních anglikánských (resp. episkopálních) církví k pravoslavné imigraci zvláště v 1.polovině 20.století, bez níž by etablování se pravoslavných církví v jednotlivých zemích zkoumané oblasti probíhalo mnohem pomaleji a složitěji.

Jestliže jsme v předmluvě zmínili napětí mezi diasporou a misí, při čtení textu jsme mohli sledovat složité, často až živelné cesty obou těchto fenoménů na pátém kontinentu, jejich vzájemné prolínání a plody i odlišné chování jednotlivých etnických menšin při přechodu od diaspory se všemi jejími klady a zápory k autentické misii a živé autochtonní církvi. Samozřejmě, závěrem celého tohoto procesu, alespoň v jednom z jeho aspektů, by mělo být vytvoření „dospělé“ autokefální místní církve, splnění tohoto cíle je ale pro pravoslavné církve v Austrálii v současné době neuskutečnitelné. Bylo by však více než vhodné zastřešit stále bohatší pravoslavné církevní prostředí v Austrálii poradním sborem v Austrálii přítomných hierarchů a vyvést vztahy mezi jednotlivými jurisdikcemi z atmosféry nevraživosti a konkurence.

Závěrečná poznámka

Rodinu světového Pravoslaví dnes tvoří čtrnáct místních autokefálních církví. Jsou to historické patriarcháty konstantinopolský (ekumenický), alexandrijský, antiochijský, jerusalémský a církve ruská (moskevský patriarchát), srbská, rumunská, bulharská, kyperská, gruzínská, řecká, albánská, polská

a českých zemí a Slovenska. Tyto církve jsou v plném vzájemném církevním a eucharistickém společenství. Antiochijský patriarchát je dnes v podstatě místní arabskou církví, ostatní historické patriarcháty jsou vedeny řeckou hierarchií. Část církví přijala ve 20. letech kalendářní reformu v podobě tzv. neojuliánského kalendáře. Znamená to, že slavení Paschy a na ní závislých pohyblivých svátků se děje dále podle juliánského výpočtu, kdežto svátky nepohyblivé (Narození aj.) jsou slaveny současně se západním křesťanstvem. Tuto reformu přijaly církve konstantinopolská, alexandrijská, antiochijská (od roku 1941), rumunská, bulharská (roku 1968), kyperská, řecká a albánská. Církve polská a naše nechaly otázku reformy otevřenou. Pokud tedy není uvedeno jinak, struktury daných církví se řídí kalendářem tak, jak je uvedeno zde. S výjimkou církví bulharské a gruzínské jsou všechny místní církve členy Světové rady církví, členství jerusalémské a ruské církve je limitované.

V rámci místních autokefálních církví působí samostatně autonomní církve. V rámci moskevského patriarchátu je to dnes v dané oblasti Ruská pravoslavná církev v zahraničí.

Specifické je postavení Pravoslavné církve Ameriky, která je bývalou severoamerickou metropolí ruské církve, rozhodnutím moskevského patriarchy od roku 1970 autokefální. Tento krok řecké církve odmítly. Podle jejich názoru může být autokefalita udělena pouze ekumenickým trůnem, nikoli každou autokefální pravoslavnou církví. Faktem je, že udělení autokefality nebylo v tomto případě konzultováno na všepřavoslavné úrovni. Ostatně, vyhlášení takové autokefality na nejdůležitějším území diaspory ze strany ruské církve by stejně nebylo řeckými církvemi přijato. Na to je území USA a Kanady příliš důležité. Tak řecké církve vnímají Pravoslavnou církev Ameriky (OCA) stále jako metropolii v rámci moskevského patriarchátu. Eucharistické společenství bylo zachováno, ale jednání jsou vedena jako s organizační složkou ruské církve.

V květnu 2007 došlo k obnovení společenství mezi moskevským patriarchátem a ruskou pravoslavnou církví v zahraničí, která se tak se statutem autonomní církve stala po mnoha desetiletích problematického postavení (nestálé společenství jen s církví jerusalémskou a srbskou) plně kanonickou součástí světového Pravoslaví. Některé skupiny však tento proces neakceptovaly a vytvořily různé radikální pozůstatky ruské zahraniční církve (dříve tzv. karlovackého synodu). Řada ultrakonzervativních derivátů ostatně vznikla odštěpením se od ruské zahraniční církve již před rokem 2007. Tyto skupiny se obecně hlásí k odkazu ruské „bílé“ emigrace resp. katakombního hnutí ve vlasti. Na kritiku „sergianismu“ a „sovětské církve“ postupně navázala kritika ekumenismu, kalendářní reformy a modernismu vůbec (jakož, samozřejmě, i kritika vzájemná). Monarchismus je spíše verbální (koneckonců, dům Romanovců se dnes hlásí k moskevskému patriarchátu). Vnitřním problémem je klesající podíl ruského živlu. V některých skupinách už ho prakticky není.

Kalendářní reforma z roku 1924 způsobila rozkol v řeckém prostředí. Pozůstatkem do 50. let jednotného a v 60. letech ruskou zahraniční církví konsolidovaného hnutí je dnes již celá řada vzájemně znesvářených starokalendářních skupin a synodů, z nichž nejvíce umírněný je „Synod v odporu“

metropolity oropoského a filiského Kypriána.

Dalším velmi nepřehledným fragmentem světového Pravoslaví jsou různé skupiny v rámci ukrajinského resp. běloruského autokefalistického hnutí. To vzniklo na Ukrajině po bolševické revoluci s požadavkem samostatné ukrajinské církve. Postupem času se rozpadlo na mnoho proudů. Takřka všechny užívají pro svou identifikaci různé kombinace slov ukrajinská, pravoslavná, autokefální, autonomní, kanonická, Ameriky, USA, diaspory apod. Názvy uskupení se ve lhůtě několika let mění, velká část hierarchie přestupuje z jedné skupiny do druhé a situaci tak dále komplikuje. Vlivy západní a uniatské jsou většinou silné. Vztah k sporným otázkám Pravoslaví se řídí účelově – dobré je vše, co slouží k posílení posic a dosažení uznání autokefality.

Ukrajina nebyla jedinou oblastí, v níž živelně vznikaly nároky na církevní autokefality. V naší práci jsme tak narazili např. na obdobné církve makedonskou či černohorskou. Nebýt jednostranného vyhlášení autokefality, jednalo by se v tomto případě o církevní útvary středoproudé, ba tradiční.

Další skupinou jsou staroobřadci. V diaspoře se můžeme setkat se skupinami jak popovců (s hierarchií, kněžstvem a tajinami), tak bezpopovskou (plně laicisovanou, bez hierarchie a mystagogického života v užším smyslu slova).

Vedle všech těchto hnutí a skupin pak samozřejmě působí řada již velmi bizarních a šarlatánských útvarů bez společenství s kýmkoli, bez posloupnosti a řádné hierarchie a většinou se zmatečnou eklektickou věroukou, které se verbálně hlásí k Pravoslaví. Čím energičtější se o to snaží, tím více pofiderní většinou bývá jejich církevnost. Na oficiálních stránkách těchto uskupení lze najít ta nejúžasnější tvrzení týkající se církevní historie, kanonického práva a dalších oblastí církevního života.

V naší práci jsme si okrajově všímali také církví, které nejsou z hlediska světové pravoslavné Církve orthodoxní (pravověrné, pravoslavné). Směrem na západ jsou to východokřesťanské církev unionované, přijavší svého času primát římského biskupa v jeho (současné) římsko-katolické podobě a z toho plynoucí důsledky v oblasti věroučné. V diaspoře jsou nejpočetněji zastoupeny církev melchitská řecko-katolická (roku 1722 unionovaná část antiochijského patriarchátu), ukrajinská řecko-katolická (unie v Brestu Litevském 1596) a církev maronitská (jediná cele s Římem sjednocená východní církev).

Směrem na východ jsou to církev orientální neboli nechalkedonské. Nejpočetnější zastoupení má z nich v diaspoře církev koptská.

Kanonické světové Pravoslaví je dnes tedy omezeno na čtrnáct (resp. v slovanském chápání patnáct) autokefálních církví ve víceméně konfederativním modelu společenství se svými autonomními složkami (jejichž postavení není vždy jasné směrem k oběma velkým patriarchátům). Pro uskupení stojící vně tohoto společenství je společná jeho kritika – ve věci kalendáře, ekumenismu (především společných modliteb s nepravoslavnými a členství ve Světové radě církví), modernismu, zednářství, neochoty světové Církve udělit autokefality, druhotně zde stojí otázky bohoslužebného jazyka a dal-

ších liturgických reforem. Velká část této kritiky je pochopitelná. Na druhou stranu, takřka všem těmto skupinám je společná až karikující rozdrobenost, akivismus (akrivia=plné uplatnění posvátných kánonů, liturgických praktik a obecně Tradice, na rozdíl od ikonomie, dočasného ústupu z plnosti nároků v zájmu budoucího růstu konkrétních společenství či věřících resp. udržení jednoty Církve), vzájemná nesnášenlivost a lpění na řešení jedné jediné otázky (uznání autokefality, vystoupení ze SRC, změna kalendáře), které zastiňuje veškeré další aspekty života Obecné Církve.

Překotné změny stále složitějšího světa nesoucí s sebou mimořádně složité otázky, snad i jisté neřešení některých problémů v minulosti (např. kalendář), necitlivé zavádění inovací částí hierarchie na straně jedné a nepokora na straně druhé, katastrofální dějinné okolnosti – zánik křesťanských monarchií, ale i zánik chalífátu, nástup totalitních ideologií a válečné konflikty, to vše stojí v základech obrovské rozdrobenosti světového Pravoslaví 20.století, která svými rozměry nemá v dějinách Církve obdoby. Má tato skutečnost svůj eschatologický význam? V každém případě, je-li lék proti těmto duchovním nemocem na jakékoli straně, je to pouze a jedině důraz na Tradici Církve, její katolicitu a sobornost.

Seznam použité literatury:

- 1) Архиепископ Афанасий (Мартос). *На ниве Христовой*. Миссионерский листок, 2003, Но.143, La Canada: Holy Trinity Orthodox Mission, dostupné na www.fatheralexander.org/booklets/russian/na_nive_hristovoj_archb_athanasios.htm
- 2) Архиепископ Сергей Охотенко. Церковный посланец, 1999, № 1(47), New York.
- 3) Архимандрит Августин (Никитин). *Гавайские острова и Россия (обзор церковных связей и контактов)*. Миннеаполис: AARDM Press, 2002, 142 s. LC 2002091387
- 4) Августин (Никитин), архим.. *Российские миссионеры на Гавайских островах*. Миссионерское обозрение, 1997, №5.
- 5) Australian Archives (ACT): A1, 1916/32039 Nicholas Manowitch Naturalisation; Queensland Electoral Rolls 1912- 1928; Queensland Post Office Directory, 1911-1945.
- 6) Баженова, Т. *С острова на остров - со словом Божиим на устах: как живёт и работает единственный православный священник на островах*. Рубежь, 20.února 1937, Charbin, dostupné na www.orthodoxhawaii.org/dronoff.html
- 7) Евлогий, митр.. *Путь моей жизни*. Париж: YMCA-Press, 1947, dostupné na http://krotov.info/acts/20/1900/eulo_00.html
- 8) Govor, E.. *Ильины из племени нгаджан*. Австралиада, 1997. № 10, с. 7., ISSN 1322-7440.
- 9) Govor, E.. *По следам Николая Мановича, первого русского священника в Австралии [On the track of Nikolai Manovich, the first Russian priest in Australia]*. Australiada, 1997, № 13, s. 1–3, ISSN 1322-7440.
- 10) Govor, E.. *Священник-социалист или самозванец-доносчик: к биографии Николая Мановича [Priest-socialist or impostor-informer. Towards a biography of Nikolai Manovich]*. Australiada, 1998, № 16, ISSN 1322-7440.
- 11) John, archbishop of San Francisco and Western United States. *Confirmation of the Local Church (Reflections and refinements), 1st Anniversary of Autocephaly of OCA*. New York: 1971.
- 12) Jupp, J.. *The Australian People: an encyclopedia of the nation, it's people and their origins*. 2.vyd., Melbourne: Cambridge University Press, 2001, 940 s., ISBN 0-521807-89-1.
- 13) Kontzevitch, I.M.. *Optina Monastery and its Era*. 2. vyd., Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1988.
- 14) Kontzevitch, I.M.. *Elder Nektary of Optina*. 1st ed., St.Herman of Alaska Brotherhood, Platina 1998, ISBN 0-938635-59-X
- 15) Корчинский, И.. *Русское православие в Австралии*. Экот: Юбилейный сборник в память 150-летия русской православной церкви в Северной Америке, New York, 1944, с. 261 (Архив Н. Кристесен).
- 16) Кудрин, И.Г.. *Жизнеописание священника и отца семейства*. – Барнаул: АКООХ-И, 2006.
- 17) Mironowicz A.. *Kosciol prawoslawny na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*. 1.vyd., Bialystok: 2005.
- 18) Protopopov, M.A.. *The Russian Orthodox Presence in Australia*. 1.vyd., Melbourne: Australian Catholic University, 2005.
- 19) 'Russians in Queensland'. The Brisbane Courier, 28 Dec. 1911, s. 5.
- 20) Simmons, H.L.N.. *Orthodox in Australia*. 1.vyd., Boston: Hellenic College Press, 1986, ISBN 0-917653-20-3.
- 21) Суворов И.. *Биография О. Архимандрита Мефодия (Шлемина) 1872-1954*. Австралиада. Русская летопись, 1996, № 7.
- 22) Tamis, A.M.. *Greeks In Australia*. 1.vyd., Melbourne: Cambridge University Press, 2005, ISBN 0-

521547-43-1.

23) Woerl, M.. *Biography of His Grace Bishop Gabriel (George Chemodakov), Bishop of the Diocese of Manhattan, Vicar Bishop of the Diocese of Eastern America*. St.Sergius of Radonezh Parish Bulletin, Parma, Ohio, USA.

24) Zakrjevsky, G.. *Биография Иеромонаха Феодота Шаверина к 75-летию его приезда в Австралию*. Word of the Church, Sept-Oct. 1998, No.4.

25) Зеньковский С.А.. *Русское старообрядчество*. Квадрига: Ди-Дик, 2006, 699 s..

26) Ζερβοπουλος, Σ.. *Ο Σεβασμιωτάτος Μητροπολίτης Βιζυεος Κυριος Χριστοφορος Κνητης*. 1.vyd., Σαμος, 1953.

Elektronické prameny:

A) stránky jednotlivých církví a jurisdikcí v Austrálii a Oceánii resp. jiné relevantní stránky:

www.greekorthodox.org.au – řecká pravoslavná archiepiskopie Austrálie

www.imnz.org.nz – řecká pravoslavná metropolie Nového Zélandu

www.antiochianarch.org.au – antiochijská pravoslavná archiepiskopie Austrálie, Nového Zélandu a Filipín

www.antiochian.org.nz – děkanát antiochijské australské eparchie pro Nový Zéland

www.rocor.org.au – eparchie Austrálie a Nového Zélandu ruské pravoslavné církve v zahraničí

www.orthodox.org.nz – všepравoslavné stránky pravoslavných na Novém Zélandu

www.soc.org.au – srbská pravoslavná církev v Austrálii a na Novém Zélandu

www.roeanz.org.au – rumunský pravoslavný episkopát Austrálie a Nového Zélandu

www.bulgariandiocese.org – bulharská východně-pravoslavná diecéze USA, Kanady a Austrálie

www.mpceanz.org.au – australská a novozélandská eparchie makedonské pravoslavné církve

www.makchurch.org.nz – makedonská církev na Novém Zélandu

<http://sinod.ruschurchabroad.org> – synod Agafangela (Paškovského), někdejší „Dočasná správa RPCZ“

www.synodinresistance.org - synod „v odporu“ metropolity Kypriána oropoského a filiského

www.orthodoxchurch.org.au – „Autokefální řecká pravoslavná církev Ameriky a Austrálie“

www.omologitis.org – stránky jednoho z „florinitských“ řeckých synodů

<http://churchgoc.blogspot.com> – další „matthaitský“ synod angažující se v Austrálii

<http://uaoc.org> – ukrajinská autokefální pravoslavná církev severní a jižní Ameriky a diaspory

www.uaocamerica.org – ukrajinská autonomní pravoslavná církev v Americe

www.byzantinecatholicchurch.org - „Svatá byzantská katolická pravoslavná církev“

www.starover.religare.ru/article7645.html – materiál o staroobřadeckých komunitách v Austrálii

<http://oldbeliever.bravediary.com> – blog věnovaný staroobřadecké přítomnosti v Austrálii

www.melbcopts.org.au – koptská eparchie Melbourne

www.coptic.org.au – koptská eparchie Sydney

<http://home.lizzy.com.au/noohro/syr/syr4.htm> – syrská orthodoxní církev v Austrálii

www.maronite.org.au – maronitská církev v Austrálii

www.melkite.org.au – melchitská řecko-katolická církev v Austrálii

www.byzcath.org – byzantská katolická církev v Americe

B) stránky církevních obcí, misí a monastýrů:

www.greekorthodox.org.au/general/aboutus/parishdirectory?parish_id=3 – řecká kathedrála Zvěstování Přesvaté Bohorodice v Redfern, Sydney

www.sagotc.edu.au – theologická kolej svatého apoštola Ondřeje v Sydney

www.pantanassamonastery.org – řecký monastýr Přesvaté Bohorodice Pantanassa v Lower Mangrove Creek

<http://members.optusnet.com.au/~goawa/stjohnoros.html> – řecký monastýr svatého Jana z hor ve Winnalee

www.standrewsorthodoxpress.com.au – vydavatelství řecké archiepiskopie St. Andrew's Orthodox Press

www.voiceoforthodoxy.com – Voice of Orthodoxy, měsíčník řecké archiepiskopie v Austrálii

www.orthodoxchristian.info – vzdělávací a informační portál řecké archiepiskopie

www.lychnos.org – stránky vzdělávací a charitativní organizace řecké archiepiskopie

www.paradisekids4africa.org.au – misie archimandrity Themistocla (Adamopoulo)

www.facebook.com/pages/Archimandrite-Themistocles-Adamopoulo/23701876767 – profil archimandrity Themistocla (Adamopoulo) na Facebooku

www.pk4asl.vox.com – blog archimandrity Themistocla (Adamopoulo)

www.orthodox.net.nz – farnost ruské zahraniční církve v Aucklandu

www.australianorthodox.org – Holy Cross Mission ruské zahraniční církve v Melbourne

www.holytrinity.net.au – monastýr ruské zahraniční církve Svaté Trojice v Monkerai

www.kazanconvent.org – monastýr „Nové Šamordino“ v Kentlynu

www.orthodoxtalks.jordanville.org – Orthodox Talks jeromonacha Kosmy z monastýru v Marickville

www.russianchurchindandenong.com.au – farnost Zesnutí Přesvaté Bohorodice ruské zahraniční církve v Dandenongu

www.roq.org.au – farnosti ruské zahraniční církve v Queenslandu

www.stnicholascathedral.com – kathedrála svatého Mikuláše ruské zahraniční církve v Brisbane

www.saintnicholasadelaide.org.au – farnost svatého Mikuláše ruské zahraniční církve v Adelaide

www.archangelmichael.net.au – farnost ruské zahraniční církve v Blacktownu

<http://orthodox.itgo.com> – farnost svatého Mikuláše ruské zahraniční církve v Christchurch

www.orthodox.net.nz – farnost Vzkříšení ruské zahraniční církve v Aucklandu

www.orthodoxotago.net.nz – farnost svatého archanděla Michaela antiochijského patriarchátu v Dunedinu

www.saintpeterandpaul.info – farnost svatých Petra a Pavla ruské zahraniční církve v Perthu

www.orthodoxhawaii.org – farnost Yverské ikony Matky Boží ruské zahraniční církve v Honolulu

www.stsavacollege.net – bohoslovecká kolej svatého Sávy Srbského v Sydney

www.svetikralj.org.nz – farnost srbské církve v Aucklandu

www.orthodoxhawaii.org – farnost Yverské ikony Matky Boží ruské zahraniční církve v Honolulu

<http://stjuvenaly.org> – misie OCA na Havajských ostrovech

www.iveron.org – hlavní portál o Pravoslavlí na Havaji

www.stprohor.org.au – makedonský monastýr svatého Prochora Pčinského v Donnybrook

www.coptictheology.com – koptská kolej papeže Šenudy III. v Sydney

www.melbcopts.org.au – koptské centrum sv. Athanasia

www.coptic.org.au – Coptic Orthodox Community of Australia

<http://stmark.co.nz> – koptská církev na Novém Zélandu

<http://armenianchurchsydney.org.au> – farnost Vzkříšení arménské apoštolské církve v Sydney

www.stmaryssydney.com – farnost syrské orthodoxní církve v Sydney

<http://stthomasorthodoxcathedral.org.au> – kathedrála malankarské církve v Sydney

C) další internetové prameny:

www.hierarchy.religare.ru – projekt „Hierarchie církví“

www.zarubezhje.narod.ru – databáze osobností ruské emigrace XX.století

www.catholic-hierarchy.org – databáze katolických institucí ve světě

<http://orthodoxwiki.org> – pravoslavná sekce Wikipedie

www.anti-raskol.ru – stránky věnované schismatickým a podvodným skupinám zaštiťujícím se Pravoslavím

www.mospat.ru – oficiální stránky ruské pravoslavné církve

www.patriarchia.ru – jiné oficiální stránky ruské pravoslavné církve

www.oca.org – hlavní stránky Pravoslavné církve Ameriky

www.fatheralexander.org – stránky věnované odkazu a misijnímu dílu vladyky Alexandra (Mileanta)

www.mestostod.cz – stránky města Stod

www.theandros.com – elektronický časopis pro křesťanskou teologii a filosofii vycházející v letech 2003-2008

Summary

Pravoslaví v Austrálii, Oceánii a Antarktidě Orthodoxy in Australia, Oceania and Antartica

mgr. Vratislav Antonij Drda

The Orthodox diaspora of Australia and Oceania has (except North American and Western European diaspora) an important place in world Orthodoxy. Greek diaspora in Australia is very large, but relatively ethnically closed till today. Very important is influence of Russian Orthodox Church Abroad and Serbian Orthodox Church. Macedonian and Coptic diaspora in Australia are the most important of its ethnic minorities in the world. Orthodoxy in Australia suffer from disunity and comeptition between individual jurisdictions. Prosperity of Eastern Christian Churches in Australia is largely conditional on solving this problem. Development of monasticism and higher theological education are also very important. Eastern Christian Churches in New Zealand are much smaller, but their mutual coexistence is relatively harmonious. The specific is a status of Hawaiian Islands (long history of Orthodoxy, belonging to USA). Mission in Oceania is very young, but its development is promising. The first temples built in the Antarctica illustrate the radical changes in the religious world today.